AKİS

HAFTALIK AKTUALITE MECMUASI

DEVLET HAVA YOLLARI
SURAT - EMNİYET - KONFOR
TURKISH STATE AIRLINES

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. M. arkası Ardıç Sok.
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 18992

Fiyatı: 60 kuruş

*

AKİS Ortaklığı adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden :

Metin TOKER

Teknik Sekreter

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Ressam :

İzzet ÇETİN — AYHAN

Fotoğraf :

Muammer TAYLAK

Klişe :

Cemal YENAR

* *

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*

* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

Kemal Aygün

Bir hususi elçi

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Şaşmamak elden gelmiyor. Sadece şaşmamak değil, üzülmemek de öyle... Daha düne kadar, bizi her gördükleri yerde *AKİS'ten* dolayı tebrik edenler, mecmuayı zevkle okuduklarından bahsedenler bugün *AKİS* aleyhinde bir kampanyaya girişmiş bulunuyorlar. Hem de şiddetli bir kampanya.. Hem de çok toplu bir kampanya... Gerçi o topların ne çakar almaz olduklarını biz gayet yakından biliriz; bildiğimiz için de yazdıkları karşısında omuz silkip geçeriz. Gerçi o topların kullandıkları barutun da metelik etmediğini görüyor ve gülüyoruz. Ama yine de, pek ziyade şaşmaktan kendimizi alamıyoruz. Aman Yarabbi, kuyruklarına basılanlar nasıl da havaya fırlıyorlar, ne de canhıraş çığlıklar atıyorlar!

Bir adam bir kaç gazeteyi birden üzerimize saldırtmış bulunuyor. Gerçi bunların topunun fiilî satışım ele alsanız, tek başına AKİS'in satışını ya bulur ya bulmaz —*AKİS* bir mecmua, onlar ise gündelik gazetedir—, fakat o adamın nasıl değiştiğini, menfaatlerinin tehlikeye girdiğini görünce nasıl heyecana geldiğini ve bilhassa kendisini hangi yollardan müdafaaya teşebbüs ettiğini ibretle seyretmemeye imkân yoktur. Belki satmayan bu gazeteler, beylik usule başvurarak bir şahsiyat polemiği ile içinde bulundukları iflâstan kendilerini kurtarmak gayesindedirler. Biraz hareket ve tabiî biraz da bereketi Ama, eğer maksatları buysa, peşinen bildirelim ki yanılıyorlar. Daha ilk sayımızda haber vermiştik: *AKİS* bizim değil, sizin gazetenizdir. Sizin gazetenizin sütunlarında, biz kendimizi ortaya koymıyacağız, o sütunlardan bu iş için istifade etmiyeceğiz. Hem biz, sizlerin şahsiyattan hoşlanmadığınızı, kirli bir sen - ben kavgasını sevmediğinizi o kadar biliyoruz ki... Bu yüzden değil midir ki, şimdiye kadar daima böyle münakaşaların, seviyesiz neşriyatın üstünde kaldık! Bize sizin sevginizi kazandıran bu yoldan ayrılmıyacağımıza emin olabilirsiniz. Hem niçin ayrılalım; bir polemiğe girişelim? Kiminle polemiğe girişeceğiz? Ahmet Emin Yalmanla mı? Biz onun hakkında, şimdiye kadar söylenilenlerden başka ne söyliyebiliriz? O Ahmet Emin Yalman ki, hakkında memleket de, Atatürk de, Adnan Menderes de edinilebilecek fikirlerin en iyisini edinmişler ve ifade etmişlerdir. Yoksa, Burhan Belge mi? Bahtsız adamcağızın ne kabahati var. Emretmişler, yazıyor. Yazacak da.. Onun hakkında da bu millet hükmünü vermemiş midir? Evet, biz ne ilâve edebiliriz ki... Hiç bir şey. Varsın söylesinler. Eğer kendimizi müdafaa etmek zarureti hasıl olursa, kanunun bize verdiği hakkı elbette ki kullanacağız. O zaman yazdıklarını, kendi sütunlarında yalanlamak gibi acıklı bir vaziyete düşeceklerdir ve biz o zaman bir defa daha güleceğiz. Her halde dost düşman bilsin ki AKİS gladyatörlerin çarpıştığı bir arena değildir; *AKİS'i* bir arena yapmıyacağız. Her zamanki gibi ağırbaşlı, efendi üslûbumuzla hakikatleri, alâkalıları —kim olurlarsa olsun, hangi partiden bulunurlarsa bulunsun— iğneleye iğneleye sizlere bildirmekte devam edeceğiz.

Hem doğrusu istenilirse bu yazılanların bize iftihar vesilesi olduğunu itiraf etmeliyiz. En «salahiyetli» eller mazimizde ve halimizde araştırma yapa yapa ne bulmuşlar, görüyoruz da, ne yalan söyliyelim seviniyoruz. «Bakınız, biz ne temiz adamız!» diye dostlarımıza gösteriyoruz. Aman devam, aman devam... Bunun, *AKİS'e* sağladığı bedava reklâm da cabası.

Şahsiyat faslında, söyliyeceklerimiz budur.

*

Fikir tarafına gelince, kanaatlerimizi burada sizlere defalarca izah ettik. Eğer, ilk sayımızdan bu yana, çizdiğimiz yoldan bir parmak şu veyahut bu yana kaydığımızı ispat edecek bîri çıkarsa, kendisinin önünde eğilmeye hazırız. Cesur bir tarafsızlık.. Kötülüklerle sonuna kadar mücadele.. Hürriyeti asla ye katiyen nimetlere feda etmemek! İşte, prensiplerimiz.

Bunların üzerinde her türlü münakaşayı, hattâ en sertini kabul etmeye hazırız. Zira sizin de bu neviden tartışmaları alâka ve merakla takip edeceğinizden emin bulunuyoruz. Zaten şimdiye kadar muhtelif temayüldeki kimselerin yazılarını memnuniyetle neşretmiş olmamız bu yüzdendir.

Bizim hiç bir peşin hükmümüz yoktur. Hâdiseleri, en objektif ölçülerle vermeye çalışıyoruz. Muvaffak olup olmadığımız hakkında hükmü, elbette ki sizler vereceksiniz. Bu hâdiselerin yanında, hâdiselerin doğurduğu meseleler hakkında da bir fikrimizin olması tabiidir. Eğer onu münakaşa etmek istiyorlarsa, söyledik, fikirlerimizi müdafaa etmeye, aynı fikirde olmıyanları iknaa gayret sarfetmeye hazırız.

Ama, bir takım çamur atıcılara cevap vermek!

Hayatlarının sonuna kadar bekliyebilirler. Cevaplarını, ağızlarının payını yine kendi sütunlarında alacaklardır. *AKİS'i* bir takım adi kavgalara asla karıştırmıyacağız. AKİS' in havası asla bozulmıyacak, zedelenmiyecektir. Bu balamdan, maksadı neşriyattan gayesine eremiyecektir.

Saygılarımızla,

AKİS

Meclis

Adnan Menderes
Hoş konuşmadı

Döğüş

O gün, Türkiyenin her tarafında binlerce insan, Türkiye Büyük Millet Meclisinde çok samimi müzakerelerin cereyan ettiğine kani olarak, memnunluk duydu. Yalnız, işin içinde bir «bit yeniği» nin bulunduğu da hatıra gelmiyor değildi. Gerçi radyo, Demokrat Partili mebuslardan Ahmet Kocabıyıkoğlunun kürsüye çıkıp Halk Partili mebuslardan Sırrı Atalay'ı «kucakladığını» bildirmişti. Hattâ, yine Demokrat Partili mebuslardan Nimet Sümer de «yardımcı» olmuştu. Ama, bazı tuhaf tâbirler vardı. Meselâ deniliyordu ki: «Bu mesnetsiz, şen'i iftira Meclis çoğunluğunu haklı olarak sinirlendirmişti... Bu sırada bilhassa Ahmet Kocabıyıkoğlunun asabiyeti son haddini bulmuştu... Atalay itiraz feryatlarına devam ettiği sırada kendisini bir anda aşağıda buldu..» Nihayet, ikinci celse başladığı zaman reisin Ahmet Kocabıyıkoğlu ve Nimet Sümere ihtar cezası verdiği bildirildi. Başka bir mebusu «kucaklayan»a niçin ihtar cezası verilsin? Hakikat şuydu ki Ahmet Kocabıyıkoğlu ve Nimet Sümer kürsüye çıkıp Sırrı Atalayı döğmüşlerdi. Sırrı Atalay, korse içinde yaşayan hasta bir adamdır.

İhtimal ki, Devlet radyosu hâdiseden utanç duymuş ve «döğdüler» i, «kucakladılar» olarak haber vermişti.

*

Mecliste bir düellonun olacağı bilinmiyor değildi. Nitekim o yüzdendir ki hem salon, hem de dinleyici sıraları

«ALKIŞ HAKKI»

Avni BAŞMAN

Mağrur olma Padişahım,
Senden büyük Allah var.

Efendiler, derslerimde alkışa tahammül edemem. Size şunu açıkça bildireyim: Benim burada söylediklerimi alkışlamağa hakkınız yoktur. Alkış tasvip demektir: bu gün beğenir, alkışlarsınız; yarın beğenmez; başka türlü hareket edersiniz. Böyle şey olamaz. Burada benim vazifem size İnkılâp dersleri vermek, sizin vazifeniz de bu dersleri dinlemektir. Ben derslerimde alkış istemem, efendiler!»

Bu —belki aynen bu şekilde değil, fakat tamamiyle bu mealde— sert ve keskin sözler rahmetli Recep Peker tarafından, 1934 de, İstanbul Üniversitesinde açılan İnkılâp derslerinin birinde, dersaneyi dolduran talebelere karşı söylenmiştir.

İnkılâp derslerinin dört hocası vardı: Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Yusuf Kemal Tengirşenk, Hikmet Bayur.

Çünkü İnkılap dört cepheden inceleniyor ve her hoca kendisine düşen cepheyi ele alarak bundan çıkardığı dersi talebeye takrir ediyordu.

Tabii, her hocanın kendine göre bir ders verme üslûbu vardı.

Ama bunlardan asıl ikisinin üslûpları taban tabana zıt idi.

Rahmetli Mahmut Esat Bozkurt çok heyecanlı adamdı. İsviçrede okumuştu. Orada coşkun, gürültülü, alkışlı, kavgalı talebe toplantıları olurdu. Bozkurtun İsviçre'de Üniversite tahsilinden ziyade bu toplantılardan istifade etmiş olduğunu belirten hareketleri, sonraları, sık sık görülmüştür. Mahmut Esat Bozkurtun İnkılâp dersleri talebe toplantılarını andırırdı. Hoca söyler, söyletir, coşar, coşturuldu; alkışlarla başlıyan ders alkışlarla devam eder, alkışlarla sona ererdi.

Recep Peker Harbiyede okumuştu. Mizacına pek uygun düştüğü, sonraları, her fırsatta beliren sıkı bir disiplin terbiyesi içinde yetişmişti. Onca dersanede hoca ders verir, talebe sükûnetle dinlerdi; hoca sorarsa talebe cevap verirdi. Başka türlüsüne aklı ermezdi.

Mahmut Esadın ders verme üslûbu Recep Pekerin hiç hoşuna gitmemişti; Kendisinin üslûbu talebeyi alkışa tahrik edecek cinsten değildi. Peker tok sözlü bir adamdı; tavrında, yürüyüşünde, konuşmalarında etrafındakilerden saygı ve sura nizamı bekleyen sert bir amirlik halinden kendisini bir türlü kurtaramamıştı.

Hasılı, İnkılap derslerinin başında Recap Peker hemen hiç alkışlanmıyor, Mahmut Esadın derslerinde alkışsız on dakika geçmiyordu.

Gençler arasında Recep Pekerin alkış aleyhtarlığında bir kıskanma kırgınlığı sezenler olmuştu.

Belki de haksızdılar.

Recep Peker o zamanki tek partinin genel sekreteri idi.

Bu küçük alkış hadisesini, o günlerde gazetelere aksedemediği için, bugün hatırlıyanlar çok olmasa gerektir. Zaten aradan yirmi yıl geçti. Yalnız o hadise değil, o inkılâp dersleri bile ruhunu, ferini kaybede ede unutuldu gitti.

Son yıllarda Ankara Üniversitesinin her açılış töreninden sonra, iki taraf gazeteleri arasında, günlerce sürmesi adet olan alkış kavgaları bana hep o eski küçük hadiseyi hatırlatır.

Önümüzde, başta memleketin iktisadi durumu olmak üzere, bunca ciddi mesele varken alkışı bir yazı mevzuu yapmak istemezdim; fakat gazetelerin birinde «alkış hakkında» bahs edildiğini okuyunca ben de «bahsetme hakkımı» kullanmakta mahzur görmedim.

Bizde bu alkış hakkı kadar bol, hatta müsrifçe kullanılan başka bir hak var mıdır, bilmiyorum. Her fırsatta, her yerde, herkesi, her şeyi alkışlarız, ve alkışlarımız hep «can ve gönülden» olur; inanmayan gazetelere baksın, radyoyu dinlesin. Ama insana öyle geliyor ki, alkışlarda çok defa ölçüyü elden kaçırıyoruz. Sözlerimi fazla uzatmadan maksadımı açıkça anlatmak için Ankara Üniversitesinin bu yıl açılış törenindeki alkışlar üzerinde duracağım.

Dünya üniversitelerinin çoğunda açılış töreni yapılmaz, hakikatte buna pek lüzum da yoktur, sanırım. Fakat bizde böyle bir «adet» kuruldu. Nihayet fena veya zararlı bir şey de değil, varsın devam etsin.

Açılış törenlerine, hazır bulunmaları tabii olan üniversite mensupları dışında, devlet ve hükümet adamları ile belli başlı şahsiyetler davet ediliyor, bu arada partilerin reisleri ve umumî kâtipleri de çağırılıyor. Buna da diyecek yok.

Açılma törenine davetle gelen zatlar, rütbe makamları ne olursa olsun, Muhtar Üniversitenin misa-

hemen ağzına kadar doluydu. Ankarada bulunan ecnebi muhabirlerden çoğu da oradaydılar. Konuşmaların sert cereyan edeceği anlaşılıyordu. AKİS'in bir hafta evvelinden haber verdiği gibi Adnan Menderes ve İsmet İnönü söz alacaklar, kozlarını paylaşacaklardı. Zaten Demokrat Parti Grup Başkam Hulusi Köymene sözlü soru bunu temin için verdirtilmişti. Köymen Halk Partisine sataşacak, İnönü partisi adına konuşacak, ona Adnan Menderes cevap verecekti. Reis olarak da Esat Budakoğlu seçilmişti. Mizansen tamamdı.

Sözlü soruya evvelâ Adliye Vekili Osman Şevki Çiçekdağ, sonra Dahiliye-Vekili Dr. Namık Gedik son derece efendice, hakikaten vekil ağzına yaraşır cevaplar verdiler. Baskı olmamıştı, bu iddia Halkçı gazetesinin âdı bir yalanından ibaretti. Onları Hulusi Köymen takip etti. İtiraf etmeli ki üstad, rolünü son derece acemi bir şekilde oynadı. Halk Partisine çok daha ustalıkla sataşabilirdi. Halbuki D. P. Grup Başkam tamamiyle saded haricine çıktı. O sırada riyaset makamım işgal eden Esat Budakoğlu değil de mesela Fikri Apaydın olsaydı her halde hatibe ihtarda bulunurdu. Budâkoğlu Halk Partililerin itirazlarına rağmen, müsamaha etti. Hulusi Köymen 1946 seçimlerini ele almış, trafik vak'alar anlatıyordu. Bunların, Halkçı gazetesi tarafından konulan bir başlıkla , alâkasını anlamak tabiî Esat Budâkoğlu hariç, pek çok kimse için mümkün değildir. Evet, Halk Partisine sataşma çok daha ustalıkla yapılabilirdi.

İnönü kürsüye geliyor

İnönü söz istedi. İlk defa olarak elinde çantayla kürsüye çıkıyordu. Doğrusu istenilirse sonradan bu çantanın pek de dolu olmadığı görüldü ve C. H. P. Genel Başkam olcuya olcuya bir, iki köylü mektubu okudu. Bu mektuplarda köylüler muhtar seçildiklerini, arkadan kendilerine istifa etmeleri için tazyik

Sırrı Atalay
Dayak yiyen adam

yapıldığını söylüyor, zahiren istifa etmiş görünüp görünmemeleri gerektiğini soruyorlardı.

Fakat İnönü, tıpkı kendisinden evvel konuşan vekiller gibi ağırbaşlı ve efendice konuştu. Üstelik sözlerinin bugüne taalluk eden kısmında haklıydı da. Nitekim konuşmasının o kısmında kuvvetliydik Misaller verdi. Kırşehirde 76 sandık varmış. Geçen defa, yâni Mayıs ayında muhalefet kazanmış. Bu sefer 74 sandıkta iktidar, ikisinde de bağımsızlar kazanmış. Altı ayda vukua gelen bu değişiklik, hiç bir şey ifade etmiyor muydu? Kırşehirin kaza haline getirilmesinin uyandırdığı korkuyu bile hatıra getirmiyor muydu? İnönü, bunu sordu.

Meclis, tıs çıkarmadan dinliyordu.

Sadece bir kaç demokrat, bu neticedeki mânayı pek iyi anlamadıklarından, 74 sandıkta iktidarın kazanmasını alkışladılar.

Fakat İnönü, orada kalmadı. 1946 seçimlerini de müdafaaya girişti. Burada, sözleri bütün kuvvetini kaybediyor ve basit bir tevil haline geliyordu. Daha sonra, vaziyet sâkinleşince Menderesin tavsiye ettiği gibi eğer «o zaman öyle icap ediyordu» deseydi, mesele kalmıyacaktı. Ama eski reisicumhur 1946 da ilk defa olarak tek dereceli seçim yaptığımızdan, âdet ve usulü bilmediğimizden bir mazeret olarak bahsedince Mecliste gürültü çıkarmak merakında olanlar fırsatı ele geçirdiler. Haklı olduğu mevzularda kuvveti önünde tıs çıkaramıyanlar iş C. H. P. için bu derece haksız olan mecraya sürüklenince ve İnönü 1946 seçimlerinin şartlarım değil mahiyetini müdafaa etmek gibi taktik hatasına düşünce havayı kızıştırdılar.

Menderes konuşuyor

Bu sırada Adnan Menderesin— o da, tıpkı İnönü gibi lâcivert elbise, krem rengi ipek gömlek giymişti —notlar aldığı görülüyordu. Yanında Fuad Köprülü oturuyor ve başvekili teşvik ettiği görülüyordu. İnönü sözlerini tamamlayınca —bugünkü gerginliğin giderilmesi için iki şey istemişti: Kırşehiri yeniden vilâyet yapmak, hakim teminatını tamir ve iade etmek— Menderesin tehevvürle yerinden fırladığı görüldü.

Neler söyledi? İhtimal ki gece, sükûnet bulup da kendi kendisine kaldığında, söylediği sözler karşısında evvelâ kendisi mahcup olmuştur. İnönüyü «profesyonel bir cani soğukkanlılığı ile konuşmakla» itham etti; nasıl hitap ediyordu Yarabbi ve o hitapları yaparken yüzü ne kadar çirkin şekiller alıyordu. «Dört sene bize kan kusturdun, kan!» diye bağırdı, «18 mebusluk verdin, vermez olaydın e mi?» dedi.. Konuşması hep aynı, o yakışıksız edayı taşıyordu. Bazan elini de beline dayıyordu ve haykırıyordu: «Paşa, paşa! Allah seni vuracak..»

Manzaranın hazin tarafı bunları söyliyenin Başvekil, bu şekilde hitap edilen kimsenin ise eski Reisicumhur oluşu idi. Adnan Menderesin konuşması, yalnız Halk Partililerde değil pek çok dinleyicide ve pek çok Demokrat mebusta infial uyandırdı. Hayır, böyle konuşmak doğru değildi. O başvekil ki pek kısa bir müddet evvel Zafer gazetesi başmuharriri Mümtaz Faik Fenîği makamına çağırarak «terbiyeli olacağız, edepli yazacağız, seviyeli münakaşa edeceğiz» diye temibihatta bulunmuştu. Asabın bozulması, böyle bir hareketi mazur gösteremez.

Ortalık karışıyor

Başvekilin asabı o kadar bozulmuştu ki, bir ara, Sırrı Atalayla giriştiği münakaşayı yarıda kesti ve :

«— Gel, dedi, gel de o iddianı buradan tekrarla!»

Sırrı Atalay geldi. İddiası şuydu :

filleridir. Bu bakımdan celsenin devamı müddetince tamamiyle eşit durumda bulunmaları icap eder. Bazılarının ön sıra koltuklarına oturmuş olmaları bu eşitliği bozmaz. Üniversite salonunda açılma töreni bir nevi akademik ayinden başka bir şey değildir. Rektör nutkunu okur, Profesörlerden biri yılın ilk dersini takrir eder... Bu nutukları davetliler, kendi takdir ölçülerine göre alkışlarlar. Üniversite mensupları da, isterlerse, bu alkışlara iştirak ederler. Alkış faslı bu *çerçeve* içinde başlayıp biter. Davetlilerin girerken, otururken, çıkarken alkışlanmaları, hele geç kalıp da törenin tam başladığı sırada içeri giren davetlinin - kim olursa olsun - alkışlanması için hiç bir sebeb yoktur. Davetlilerden birine ötekilerden farklı muamele yapılması, hele bir davetimin sadece davete uyarak gelmiş olmasından dolayı veya bir partiyi temsil etmesinden ötürü alkışlanması, ne maksatla yapılırsa yapılsın, akademik törenin mehabetini bozan bir nümayiş hükmüne uğramaktan kurtulamaz.

Üniversite merasim salonlarında şahısların, sırf şahsiyet olmalarından dolayı, alkışlandıkları haller de vardır: ilim sahasında yeni bir keşfe eren bir âlimin takdimi, büyük bir hocanın jübilesi, memleket ve insanlığa değerli hizmetlerde bulunanların tebcili, fahri profesörlük, doktorluk tevcihi, bir şeref misafirinin kabulü... törenleri gibi. Bunlar dışında üniversitede alkışa lâyık olan yalnız ilimdir, onunda alkışa ihtiyacı yoktur.

Konserlerde, operada, tiyatroda alkışın yeri zamanı, ölçüsü olur da üniversite törenlerinde olmaz mı?

Akademik törenlere yaraşan tak bir şey vardır: mehabet, hiç bir dekorun yalnız başına veremiyeceği mehabet, *decorum* mehabeti.

Ahmet Kocabıyıkoğlu

Yumrukşör!

İzmir Kordonunda Adnan Menderesin, Yunanlı işgal zabitleriyle kol kola gezdiği söyleniliyordu.. Bu iddia derhal şiddetli reaksiyona yol açtı ve Sırrı Atalay, kucaklanmadı, döğüldü. İddia ne derece alçakça bir iddia ise, hareket de o derece bayağıdır, ayıptır.

Mecliste yer yer kavgalar başladı. Ethem Menderes de çarpışanlar arasındaydı. Reis, celseye ara verdi. Bu arada İnönü yerinden kalkmış, sakin bir edayla dışarıya çıkıyordu. Adnan Menderes ise olanları oturduğu yerden seyrediyordu.

İkinci raund

Celse açıldı. Reis çanı çalarken, arka sıralardan Suat Başol'un sesi yükseldi :

«— İkinci raund başlıyor!»

Halbuki ikinci raundda konuşanlar sanki başkalariydi. Evvelâ İnönü söz aldı ve çok yumuşak ama, mahiyeti çok ağır bir konuşma yaptı. Adnan Menderese, «kem söz sahibine aittir» diye, sarfettiği bütün sözleri iade etti ve münakaşayı normal mecrasına soktuktan sonra bugün içinde bulunulan durumu teşrih etti. Adnan Menderes vehimlerinden kurtulmalıydı. Bu vehimlerle hem kendi sıhhatini, hem de memleketi perişan ediyordu.

İnönü, sözlerini sükûnetle dinletiyordu. Bağırmayı marifet sayan bir kaç demokrat mebus bile seslerini çıkaramadılar. C. H. F. Genel Başkanı 1946 seçimlerine temas etmedi ve böylece abesi müdafaa gibi bir duruma düşmekten kurtuldu.

Kendisine Menderes aynı efendice ve vakur edayla cevap verdi. Sanki biraz evvel konuşanlar, bu iki insan değildi. O, durumun kabahatini muhalefete buldu. Kendisinin Cumhuriyet tarihinin en ziyade sövülüp sayılan başvekili olduğunu hatırlattı. Ne zaman muhalefete elini uzattıysa, muhalefete elini uzattıysa, muhalefetin bunu reddettiğini söyledi. O da, evet dedi, ortada halledilmiyecek bir mesele yoktur.

Menderese yeniden İnönü mukabele etti ve düello bitti.

Kim kazandı? Menderesin yakınları Menderesin etrafını sardılar ve:

«— Yaşa! dediler. Mahvettin, yerin dibine soktun.. Fevkalâdeydin..»

Grup odasında ise İnönü'nün yakınları :

«— Yaşa! dediler. Üçüncü İnönü zaferini bugün kazandın.. Mahvettin, perişan ettin..»

Halbuki kazanan olabilir. Eğer, bir Fransız atasözünde ifade edildiği gibi fırtınadan sonra güneş çıkarsa, halledilemiyecek bir mesele olmadığından ittifak eden taraflar memleketçe içinde bulunduğumuz huzursuzluğu dağıtırlarsa, o halledilebilecek meseleyi serinkanlılıkla oturup konuşarak, birbirlerine istedikleri teminatı vererek hallederlerse kazanan olur : Memleketi

Bir sırça köşk hikâyesi

Memlekette iktidarın resmi organı olan Zafer gazetesi, bir başka gazeteye karşı kampanya açtı. İlk yazı «Sırça köşkte oturanlar» başlığını taşıyordu. Bahis mevzuu olan, Dünya gazetesidir. Zafer bîr kaç gün evvelinden, eğer Dünya gazetesi neşriyatına devam ederse Dünya tesislerinin nasıl bir muvazaa, tertip olduğunu açıklayacağını bildirmiş, tehdit etmişti. Fakat Dünya gazetesi aldırmayınca, harekete geçmek için emir almış olduğu anlaşılmaktadır.

Nedir Dünya gazetesinin günahı? Nedir bu beğenilmiyen neşriyat? Bunu anlamak için ilk yazının ilk satırlarını okumak kafidir :

«Meşhur Atalar sözüdür : Sırça köşkte oturan komşusuna taş atmaz. Dünya gazetesi bir müddettenberi Devlet Vekili Mükerrem Sarol'u diline dolamış, onun her hareketini tecessüsle takip etmiş...».

Daha fazlasını okumaya lüzum yok; anlaşılıyor!

*

Gazetelerin, aralarında bir polemiğe girişmesi ender rastlanan hâdise değildir. Birbirlerine çatarlar, söylerler, hattâ söverler, «fikir» diye başlayıp en sonda en adi manasiyle "şahsiyat"a düşerler. Polemik bazan kendiliğinden, bazan mahkemede nihayete erer. Fakat, bir iktidar partisinin resmi organı sıfatiyle Zafer gazetesinin hareketi bambaşkadır ve doğrusu istenilirse çok hüzün vericidir.

Dünya gazetesi muvazaa yoluyla mı meydana gelmiştir? Zafer'in iddiası budur. Bırakınız ki, bu iddia daha evvelce de ortaya atılmıştı ve o zaman Falih Rıfkı Atay bizzat Başvekile müracaat ederek durumun tahkikini istemiş, neticede her şeyin normal olduğu anlaşılmış, nitekim hiç bir harekete girişilmemiştir; bırakınız ki Dünya, Zafer'in ağzının payını vermiştir. Fakat öyle bile olsa iktidarın gazetesinin Sırça köşkten bahsetmesi ne demektir? Demek Dünya, eğer Mükerrem Sarol'u diline dolamamış, onun her hareketini tecessüsle takip etmemiş olsaydı Zafer bu muvazaa karşısında susacak, susmakta devam edecekti? Demek Demokrat Parti iktidarı Türkiyesinde, Demokrat komşusuna tas atmamak şartiyle herkes suça köşkte oturabilir.. Bu ne korkunç, ne hazin bir zihniyettir!

İktidarın resmi organına düşen, nerede bir yolsuzluk görürse onu derhal ve hiç bir şey düşünmeden ortaya atmaktır. Onu, bir tehdit vasıtası olarak kullanmak değil! Zafer'in bildiği bütün yolsuzlukları öğrenmek için bu yolsuzlukları yapanların Mükerrem Sarol'a hücum etmelerini mi bekliyeceğiz? Demek Mükerrem Sarol ile dost geçindiğin müddetçe her şey mubahtır. Fakat, ona karşı cephe almaya gör.. Zafer'in bütün şimşekleri başının üstünde çakmaya hazırdır.

Yarabbi, Zafer gazetesinin Falih Rıfkıya ve Bedii Faik'e bulduğu şu kabahate bakınız :

"Hâlen muhalefetin temsilcileri kisvesinde kalem sallayan bu iki kişi, çok yakın bir mazide menfaatleriyle alâkalı bir hava esince, Halk Partisine bile cephe almaktan çekinmemişlerdir. Falih Rıfkı Atay'ı, C.H.P. ancak seçimlerde Ankara'dan namzet göstermekle bu yoldan çevirebilmiştir. Daha sonra Parti Kurultayında tuttukları hizip kazanamayınca ayni taktikle parti meclisine hücuma geçmişlerdir. İster mensup oldukları teşekkül bölünsün, ister Partileri çöksün, bu onlara vız gelir."

O Zafer gazetesi ki, aynı yazdan baş tacı edip birinci sayfasının en mutena yerinde neşrediyordu! Niçin o zaman, bu kanaatini yazmadı? Çünkü o zaman Dünya gazetesi Mükerrem Sarol'u diline dolamamıştı. Hafin, hakikaten hazin!

Merak ediyorlar : Münevverler niçin Demokrat Partiden uzaklaşıyorlar, diye.. Merak ediyorlar : Niçin bizzat Demokrat Parti içindeki bir çok kıymetli, idealist insan bir kenara çekiliyor, diye... Merak ediyorlar : Niçin bir zamanlar Demokrat Partiyi can-ı gönülden destekliydiler artık ona küskündürler, diye...

Nasıl uzaklaşmasınlar, nasıl çekilmesinler, nasıl küsmesinler?.. Bunca gayret, bunca emek, bunca fedakârlık bir Mükerrem Sarol için miydi?

«TÜRK SESİ» İLKOKULLARA

Demokrasi

Vekilin gazetesi

Okuyucularımızdan özür dilemek mecburiyetini hissediyoruz. Bu mecmua bir polemik, bir mücadele mecmuası değildir. Birinci sayımızdan, şu elinizde tuttuğunuz son sayımıza kadar daima büyük başlıklardan, gürültülü mizanpajdan kaçtık. Hiç bir zaman sansasyon merakına kendimizi kaptırmadık. Daima hâdiseleri, hakiki veçheleri ile ve sizleri sıkmayacak şekilde aksettirmeye çalıştık. Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un bir yandan hükümetin basın işlerini tedvir ederken, diğer taraftan da sahibi bulunduğu Türk Sesi gazetesini işletmesini, kendi gazetesine devletin resmî ilânlarım bizzat vermesini tasvip etmediğimizi, bir demokraside 'böyle bir duruma asla müsaade edilmemesi gerektiğini aynı ölçüler içinde anlatmaya çalıştık. Sonradan bu gazetenin ta ilkokullara kadar, parası hükümet tarafından ödenmek, suretiyle abone yapıldığını bildirdik, Ankarada Çankaya ilkokulunda bu gazetelerden —hem de bandları bile açılmamış— bir tomarın nasıl yakalandığını anlattık, gazetelerin ve üzerinde adresli bandın klişelerini koyduk. Bu arada, Devlet vekilinden ve Maarif vekilinden bazı hususların izahını istedik. Sostular.

Aynı resimler bazı gündelik gazetelerde de çıktı. Maarif Vekili Celâl Yardımcı, Hürriyet'e bir tavzih gönderdi. Bu tavzihte, kendisinin valiliklere ve Maarif müdürlüklerine Türk Sesi'ni tavsiye etmediğini bildirdi. Bir diğer tavzihi Dr. Mükerrem Sarol yaptı. Bunda, Maarif vekilinden ne şifahen, ne de tahriren gazetesine abone olunmasını istemediğini ifade etti. Bunlar, bir takım gülünç tevillerdi. İkisi de ilkokullara Türk Sesi gazetesinin, parası hükümet tarafından ödenmek suretiyle abone kaydedilmiş olduğunu inkâra cesaret edemedi.

Zira Türk Sesi gazetesi, parası hükümet tarafından ödenmek suretiyle ilk okullara abone kaydedilmiştir. Bu sütunlarda, bunun vesikalarım neşrediyoruz. Aynı zamanda okuyucularımız, ilkokullara resmi eller tarafından sokulan bu gazetenin nasıl bir gazete olduğu hususunda bir kaç nümuneyi de göreceklerdir.

Asıl tehlike

Böyle bir hâdise, her yerde olabilir. Gazeteler bunu haber alınca neşriyatta bulunurlar, hükümet işe el koyar, derhal tahkikat yaptırılır, neticede mesuller —doğrudan doğruya veya vasıtalı mesuller— cezalarını görürler. Zira ortada, inkârı kabil, olmıyan bir kabahat vardır. Ankara Maarif Müdürü, neşrettiğimiz tamimi kimden emir alarak yapmıştır, ilkokulları Türk Sesi gazetesine kimden emir alarak abone kaydettirmiştir? Bu hususların, tesir altonda bırakılamıyacak müfettişler tarafından tahkik edilerek açıklanması lâzımdır. İlkokullara abone kaydı mevzuunda ölçü nedir? Kimin istifadesidir? Gazete sahiplerinin mi? «Yurt haberlerini en geniş ölçüde veren Türk Sesi gazetesi...». Bırakınız bütün gazetecileri, buna gökteki kargalar bile kahkahayla güler!

Halbuki durum nedir? Durum şudur : Başta Türk Sesi gazetesi ve bazı çevreler hükümete ve onun başındaki Adnan Menderese, yapılan bütün neşriyatın «kelle istemek» mahiyetinde olduğunu telkine çalışmaktadırlar ve bu yolda kampanya açmışlardır. Kendilerini korumak için, Başvekili kalkan olarak kullanmak yoluna sapmışlardır. İsnatta bulunuyorlar. Diyorlar ki, bugünkü basın kanunu bile gazetecileri susturmak için kâfi değildir. Bir takını gazeteler, açık kapılardan istifade ederek hükümetten kelle istemeye cüret edebilmektedirler. Bugün hedefleri biziz, fakat yarın, daha kuvvetlenince, daha fazla cesaretlenince size saldıracaklar, sizin kellenizi istiyecekler, sizi devireceklerdir. Bunları, şimdiden ezmek lâzımdır. Bu telkinin en güzel numunesini mahut Türk Sesi gazetesinde mahut Burhan Belgenin patronundan emir alarak yazdığı ve «Bizantinizmi hortlatmıyalım» adlı başmakalede bulmak kabildir.

Evet, Bizantinizmi hortlatmıyalım. Zira Bizans, imparatorun etrafındaki kirli çevrenin, menfaatlerinin müdafaası için en sonda imparatoru da kendilerinden başka herkesin «taht düşmanı» olduğuna iknaından sonra, ancak Fatihin toplariyle temizlenmiş bir çamura gırtlağına kadar batırmıştır.

Biz kimin kellesini istiyoruz? Eğer varsa irtikâp yapanların, nüfuz ticaretine girişenlerin, mevkilerini, makamlarını suistimal edenlerin kellesini... Bunu, o kellelerle bir alâkamız olduğundan yapmadığımızı Başvekilin anlaması lâzımdır.' Ortaya hâdiseler koyuyoruz ve bunların en tarafsız şekilde tahkikini rica ediyoruz. Çankaya ilkokuluna Türk Sesi gazetesini kim abone yapmıştır, hangi tesirlerin altında yapmıştır. Türkiyede daha kaç bin tane ilkokul aynı gazeteye aynı şekilde abone kaydedilmiştir?. Bu maarif müdürleri neşrettiğimiz tamimi hangi cesaretle göndermektedirler? Biz, bunların açıkça öğrenilmesinin herkesten çok Demokrat Partiye faydalı olacağını, eğer bir gün bu memlekette irtikâp yapanlar, nüfuz ticaretine girişenler, mevkilerini, makamlarını suistimal edenler deliklerine kaçan fareler gibi ortadan kaybolurlar, her biri bîr deliğe tıkılırsa bundan en ziyade Demokrat Partinin ve onun başındaki Adnan Menderesin iftihar duyacağından emin bulunuyoruz.

Mevcut kanunu biraz daha ağırlaştırmak, gazetecileri tamamiyle susturmak, hiç bir kötü hâdisenin ortaya çıkmamasını temin etmek bir iktidar için zor değildir. Eğer gazetemizi kaparlarsa, biz elbette ki susarız. Eğer —sanki kabahatliymiş gibi— Çankaya ilkokulu başöğretmeninin maruz kaldığı muamele, başka şekiller altında başka kimselere de yapılırsa tabii yolsuzlukları ortaya çıkarmak güçleşir, onu irtikâp edenler de rahatlarlar. Eğer gazeteler bir muayyen ölçüden dışarı çıkmamağa mecbur tutulursa çıkmazlar. Bunlar hep denenmiş, muvaffak da olmuş usullerdir. Usuller muvaffak olmuştur ama, rejimler değil...Biz, bu memlekette bunları tatdık ve Adnan Menderesler bunları bir daha tadmıyalım diye mücadele ettiler.

Şimdi, bizzat kendisinin etrafında bir menfaat zümresinin, düşündüğünü

İşte vesika

T. C.
Ankara Vilâyeti
Maarif Müdürlüğü
Muhasebe Bölümü

Ankara: 17/6/1954

..................Okulu Başöğretmenliğine;

Yurt haberlerini en geniş ölçüde veren ve İstanbulda intişar eden Türk Seti gazetesine bir yıl müddetle okulunuz için abone olunmuştur. Bu gazetenin muntazaman gelip gelmediğinin ve hangi sayıdan itibaren gelmeğe başladığının bildirilmesini rica ederim.

Ankara Maarif Müdürü
İmza

Cevap bekleyen 4 sual

1 — Kabinedeki vekillerden vekâletlerinin Türk Sesi gazetesine çok sayıda abone olmasını Dr. Mükerrem Sarol talep etmiş midir, etmemiş midir?

2 — 1 Kasım 1954 tarihinde Türk Sesi gazetesinin resmî daire ve İktisadi Devlet Teşekküllerinden kaç abonesi vardı?

3 — Türk Sesi gazetesi ilkokullara kadar gönderilmekte midir, gönderilmemekte midir?

4 — Devlet Vekili sıfatile Türk Sesi gazetesine verilen resmi ilânlar Dr. Mükerrem Sarol'un kanalından geçmekte midir, geçmemekte midir?

RESMEN ABONE YAPILMIŞTIR

yazan gazeteleri «kelle istemek» le suçlandırdığına, onu buna iknaa çalıştığını görüyoruz. Asıl tehlike budur!

İstenilen nedir?

İstenilen şey, bir demokraside yapılması gereken muamelenin bizde de yapılmasıdır. Mahiyetini bu sayfada gördüğünüz Türk Sesi gazetesi, parası resmi makamlar tarafından ödenerek ilkokullara abone yapılmıştır. Bu gazeteyi ilkokullara sokan kimdir? Kim olursa olsun, vazifesini, makamım suistimal etmiştir. Bu cesareti kimden almış, kime danışarak yahut kimin emri üzerine böyle hareket etmiştir? Ankara Maarif Müdürü hangi ölçülerle Türk Sesi gibi bir gazeteyi ilkokullara abone kaydettirmiştir?

Türk Sesi'nden parçalar

... Herman, birden kapıya koşup kilitledikten sonra anahtarı cebine attı. Sırtını kapıya dayamıştı.

Genç adam :

— Seni *küçük şeytan seni, dedi. Şimdi sana* ne *yapacağımı biliyor musun? Zorla sahip olacağım...*

— *Simdi mi?*

— Evet, ş*imdi.*

Uzun müddet ikisi de kıpırdamadı. Ahırdan sesler gelmeye başlamıştı.

— *Dikkatli ol Herman. Ahıra çok yakınız. Çığlığımı duyabilirler.*

— *Duyarlarsa ne yapalım? Sanki şimdiye kadar bir kadının çığlık attığına hiç şahit olmadılar mı?*

Suzanne'in ayakları hareket etmeye başladı. Genç kadın gayet soğukkanlıydı ve düşünerek hareket ediyordu. Hiç çekinmeden Herman'ın yanına geldi. Herman bekliyordu...

(Metres adlı tefrikadan)

*

... Bundan bir sene evvel La Rochelle'de nişanlısına çok benzeyen bir kadınla tanışmıştı. İsmi Madelaine idi. Genç kadının kocası denizciydi. Madelaine yalnızlıktan sıkılıyordu. Michel ile konuşmaktan zevk aldığı belliydi. Michel ise bu kadında eski rüyalarını bulduğu için onu sık sık görmeye giderdi. Aralarında bir dostluk vardı, fakat münasebetleri bundan daha ileri gitmemişti.

Bir aksam, genç kadını kollarına almıştı. Madelaine kendini müdafaa etmemişti. Michel isteseydi ona sahip olabilirdi, fakat birden kadını bırakıvermisti...

(Aşk Sarayı adlı tefrikadan)

AKİS : Aynı gazetede Dünya edebiyatından en güzel aşk parçaları adlı bir de derleme neşredilmiştir. Müstehcen neşriyatta bulunmak suçu ile hakkımızda takibat yapılmasından endişe ettiğimiz için o derlemeden kısımlar veremiyoruz. Özür dileriz.

İşte ilkokullara sokulan gazete

Para kimin cebine giriyor?

Meselenin mühim olan bir, başka noktası da şudur: Ankara Maarif Müdürü, Türkiye dahilinde bu şekilde hareket eden tek maarif Müdürü müdür? Ya öteki vilâyetler? Ya İstanbul? Nihayet, ya başka resmi daireler, özel idareler? İlkokullar bile abone yapıldıktan sonra, onlar yapılmasın, bu kabil mi?

Hâdise sırasında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol gazetenin sadece fiilî değil, aynı zamanda hukuki sahibi durumundaydı. Dr. Mükerrem Sarol o sıfatla bu hareketten menfaat temin etmiştir. Tahkikatın selâmeti neyi icap ettiriyorsa o yapılmalıdır. İcap eden şey Dr. Sarol'un, artık nihayet hükümete ve Demokrat Partiye bir yük olmaktan vazgeçmesi, biraz feragat göstermesi, makamına dört elle sarılmayıp tahkikatın sonuna kadar çekilmesidir. Eğer hiç bir suistimal olmadığı görülürse, Dr. Mükerrem Sarol vazifesine elbette ki döner. Dünyanın her tarafında bu böyledir.

Ama, Türk Sesi gibi bir gazeteyi tahsisatsızlıktan kıvranan ilkokullara abone yapmak —bu mevzuda emekli bir ilkokul öğretmeninin şayanı dikkat mektubunu «Okuyucularımızdan mektuplar» sayfamızda bulacaksınız— nasıl normal bir hareket sayılabilir?..

Dış politika

Bir hususi elçi

Gerçi konuşma müşkül şartlar altında cereyan etti İki ahbap, birbirlerinin lisanını bilmedikleri gibi, aralarında görüşebilecekleri müşterek bir dil de yoktu. Cemal Abdülnasır Türkçe anlamıyordu, Kemal Aygün ise Türkçeden başka vasıtayla meramını anlatamıyordu.

Buna rağmen konuştular ve anlaştılar. Zira aralarında müşterek bir şey vardı: Karşılıklı iyi niyet!

Ankara valisi Kemal Aygün, Kahire valisinin hususi davetlisi olarak Mısırda bulunuyor. Davetin yapılışı Mısır hükümetinin müsaadesi ile olduğu gibi, davete icabet de Türk hükümetinin müsaadesiyledir. Nitekim İstanbul valisi Dr. Fahreddin Kerim Gökay da bir heyetle beraber Irak'a gitmiş ve hareketinden evvel bu seyahatinin Ankaraya danışılarak hazırlandığını söylemiştir. Zaten başka türlüsü de düşünülemezdi.

Zira Türk hükümeti ve Mısır hükümeti iki memleket arasında sıkı bir işbirliğini ciddi şekilde arzu etmektedir. Bu arzu evvelâ, karşılıklı mesajlarla izhar edilmiş, bir kaç vesile ile Abdülnasır Başvekilimizi tebrik etmiş, Adnan Menderes de aynı havayı taşıyan mesajlarla mukabele etmiştir.

Ankara valisi Kemal Aygün, Mısırı ziyaret eden ilk resmi Türk şahsiyeti sıfatiyle omuzlarına ciddi bir vazife almıştır. Denilebilir ki kendisi, yakında Kahireye gidecek olan Menderesin öncüsüdür. Mısırda bulunduğu müddet zarfında başvekilimizin seyahatine ait bir takım emniyet tedbirleriyle de alâkalanacağı tabiidir. Kemal Aygün'ün Cemal Abdülnasırı ziyareti, bir nezaket ziyaretinden ibarettir ve zaten bütün seyahat esnasında siyasi bir mesele görüşülmemiştir.

Bağdada giden kafileye gelince, fiilen Türkiye Büyük Millet Meclisi Hariciye Komisyonu reisi İzmir Milletvekili Cihad Babanın riyasetinde olmakla beraber o da bir «iyi niyet heyeti» vasfı taşımaktadır. Azalarının bir kısmı mebustur, bir kısmı profesör. Irakta on gün kalacaklar, temastan ziyade ziyarette bulunacaklardır.

KAPAKTAKİ VALİ

Kemal Aygün

1950 yılından sonra, birden parlıyan ve ismi çok duyulanlar arasında bir idare adamımız vardır: Kemal Aygün.

Hakikaten 1950 yılının Haziran ayına kadar Kemal Aygün ismini bilen ve duyan pek az kimse vardı. Bu ismi duyan ve bilenler de, Kemal Aygün'ün vazifeli olduğu İstanbul Emniyet altıncı ve ikinci şube memurları emniyet teşkilâtının diğer kademelerinde vazifeli olanlardı.

O zamanlar, 36 yaşında bulunan bu genç idareciye -1950 senesinde- şöhret birdenbire geldi. İsminden ve kabiliyetlerinden gazeteler, uzun uzun bahsettiler. 1914 de doğmuştu, Divrik'li idi. Konya Lisesinde okumuş, Mülkiye'den mezun olduktan sonra P. T. T. müfettişliği vazifesini yapmıştı. İstanbul vilâyeti maiyet memurluğunda bulunmuş, Adalar kaymakam vekilliği ve Bozkır kaymakamlığı vazifelerini görmüştü.[1] Kaymakamlıktan ayrılmış, emniyete intisap etmiş, kısa zamanda şöhrete kavuşmuştu. Doğru, bilgili ve zeki hali ile kendisini derhal sevdirmişti. Yükselişi bunu gösteriyordu. 1951 yılının Şubat ayında Emniyet Genel Müdürlüğüne tayin edildi.

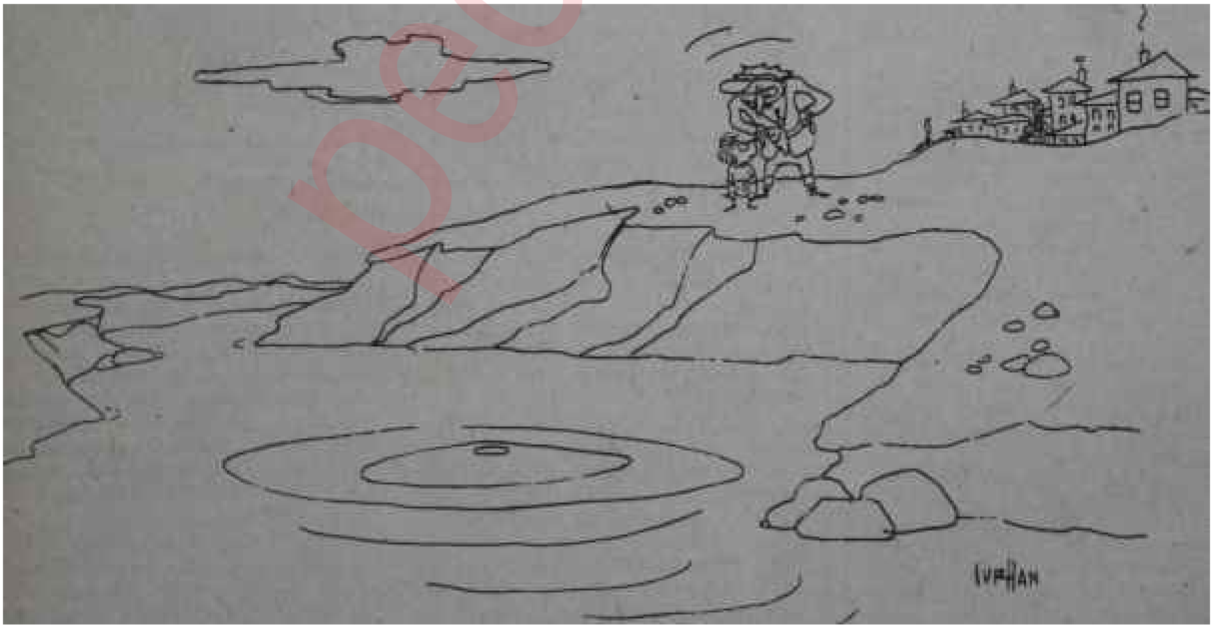
1952 senesinde Vazife değiştirdi, Emniyet Genel Müdürlüğüne vekâlet ve Ankara Valiliğini deruhte etmekle vazifelendirildi.

2 Mayıs seçimlerini müteakip, Emniyet Genel Müdürlüğü vazifesinden ayrıldı ve «Ankara Valisi kaldı.

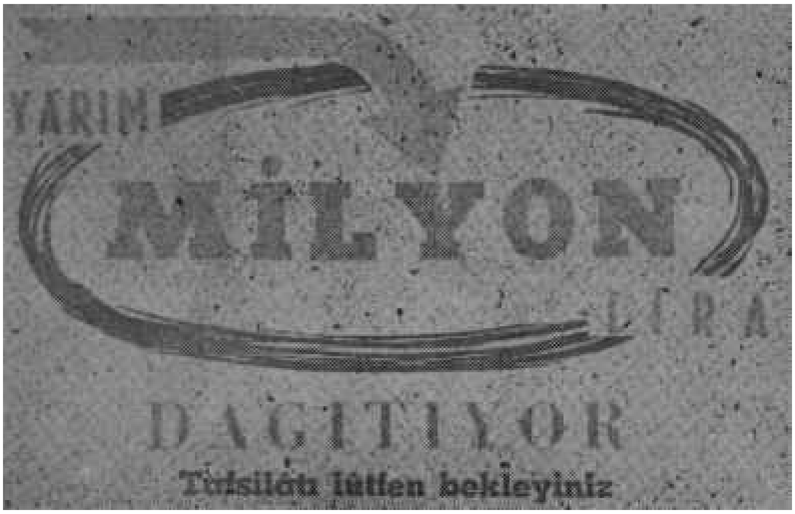
Kemal Aygün'ün talihinden olacak, çok zaman olduğu gibi, şimdi de iki vazife ile meşguldür. Benderlioğlu'nun milletvekili olmasından sonra, kendisine Ankara Belediye Başkan Vekilliği de verilmiştir.

Bir yandan vilâyet, diğer yandan da belediye yâni şehir hizmetleri...

Evlidir; iki çocuk babasıdır.

VAY! «MENDERES» E TAŞ ATARSIN HA.. YÜRÜ KARAKOLA!

Bir piyango ilanı
Karun'un *yeni hazineleri*

Gazeteler

25 kuruşa doğru

Vatan gazetesinin başmuharriri Ahmet Emin Yalman, şikâyetini doğrudan doğruya Başvekil Adnan Menderese yaptı. Gazetelerin bazıları piyango tertiplemişler, Hürriyet 250 bin lira, onu takiben Yeni Sabah yarım milyon lira dağıtacaklarını bildirmişlerdi. Buna dair ilânlar çıkar çıkmaz tirajını muntazaman umumî efkâra bildiren tek gazete Hürriyetin derhal yüz bin arttığı görülmüştü.

Ahmet Emini endişeye düşüren buydu. Vatan satmıyordu, gerçi kazanıyordu ama bu, satıştan ileri gelmiyordu. Üstelik çok kuvvetli yeni rakipler türemişti. Hürriyet'i Milliyet takip etmiş, Ali Naci Karacan modern bir tesiste halk için güzel bir gazete çıkarmaya başlamıştı. Şimdi de tecrübeli ve kıymetli bir gazeteci olan Cihat Baban Türkiyenin en modern bir matbaasında «Tercüman» adiyle büyük bir gazete çıkarmaya hazırlanıyordu. «Tercüman» tarafsız, sıkmayan fakat siyasî bir fikir gazetesi olacak, Avrupai bir anlayışla hazırlanacaktı. Cumhuriyet yeni bir rotatif makinesi getiriyordu. Bunların yanında Vatan'ın yaşaması pek müşküldü. Gazeteyi vaktiyle okuyucular Ahmet Emin Yalman'ın yazıları için alıyorlardı. Vatan daima, bir tek imzanın üzerinde yükselmiş ve itiraf etmeli ki Yalman bu ağır yükün altından muvaffakiyetle kalkmıştır. Gazete bir zamanlar, Türkiye'de satış rekorunu kırmıştı. Fakat, hele son senelerde Ahmet Emin imzası bütün kıymetini kaybedince ve bu imza bir besleme karakteri alınca Vatan gazetesi de Babıâlinin en az satan gazeteleri seviyesine düşmüştü. O kadar ki Demokrat Milletvekillerinden Hüsnü Yaman :

«— Vatan büyük bir hamle yaptı ve tirajı 8 bine yükseldi» diye lâtife ediyordu.

Ahmet Emin Yalman, kendisine has pratik zekâsiyle derhal bir çare buldu: Mademki sürümden kazanamıyacaktı, bari fiyattan kazansın! Her yazısında Türkiye'de satın alma gücünün arttığım yazmıyor muydu, hayat pahalılığını refah alâmeti saymıyor muydu? Bunu, gazeteler için de yapmanın sırası gelmişti.

Yirmi beş kuruş nedir ki? Bir ayakkabı boyası parası... Gazete fiyatları 25 kuruş olmalıydı. Derhal, gazete sahipleri arasında bunun propagandasına başladı. Bir yandan da hükümete bu fikrini açtı.

Gazete sahiplerinden bir kısmı fikri nisbeten mülayim karşıladı. Fiyatları arttırmak, elbette ki onların da isine geliyordu. Fakat, sürümü fazla gazeteler vardı. Onlar yanaşacaklar mıydı? Böyle bir deneme, bir kaç sene evvel de yapılmıştı. Patronlar birleşmişler, fiyatların 10 kuruştan 15 kurusa çıkarılmasını kararlaştırmışlardı. Fakat Hürriyet son dakikada caymış, 10 kuruşta kalmış ve bundan büyük bir fayda sağlamıştı. Şimdi aynı yolda yürüyen başka gazeteler vardı. Eğer onlar fiyatlarını muhafaza ederlerse, Vatan tirajını 8 binde bile tutamaz, Türk Sesi'nin yanma düşerdi. Nitekim, 'muhafaza edeceklerini hissettirdiler.

Hükümetin elinden ise bir şey gelmezdi.

Sayfa tahdidi peşinde

O zaman Ahmet Emin Yalman, hükümetin sayfa tahdidi yoluna gitmesini tavsiye etti. Hiç bir gazete fazla yapraklı çıkamazsa, bir nevi fiyat arttırması tahakkuk edecek demekti. Bugün sekiz sayfa çıkan gazeteler dört sayfa çıkar ve aynı fiyatı muhafaza ederlerse, otomatik olarak bir misli pahalılaşacaklardı. Tavsiye hükümete de

Basından hatıralar

Kralın cübbesi

Haşimi Ürdün Meliki, ikinci defa Ankara'ya gelmişti... Kendisini takibe memur edilmiştim... Emir Hazretleri, yattı, kalktı, geceyi rahat geçirdi, yok kâbuslu geçirdi, şunu yedi, bunu yedi, yok şunu söyledi, bunu söyledi, hep bendim bunları Ulus'a yazan... Günlerden Cumaydı... Elimizdeki programa göre, Haşmetlu Kural, Hasanoğlan Köy Enstitüsünü gezecekti... Sabah, sabah, damladık Ankara Palas'a...

Kral :

— Anlamam ben program falan, demiş, ben Hacı Bayram'da Cuma namazı kılacam...

Kral bu, dediği dedik... Zaten kar dizboyu, hava da soğuk mu soğuk, biz de memnun olduk bu işe... Taaâ Hasanoğlan'da ne işimiz vardı sanki... Uzatmıyalım, namaza beş on dakika kala, cem-i gafir halinde Hacı Bayram Camiine vardık... Abdullah içeri girdi... Caminin yarısı sivil polis dolu, dışarısı resmisi, sivili karışık... Bekliyoruz...

Üç beş dakika geçti, geçmedi, içerden dışarı bir kıyamet koptu...

— Kral Abdullah'ın cübbesi kayıp!...

Ortalık birbirine girdi... Her kafadan bir ses :

— İçeri girerken sırtındaydı...

— Toktu...

— Ankara Palas'ta kalmıştır belki...

— Otomobilinde bırakmış olmasın...

Telefonlar, konuşmalar, sıla emirler :

— Camiden çıkana kadar bu cübbe bulunacak!..

İkinci şube derhal faaliyete geçti... Civarda veya el altında ne kadar şüpheli kimse varsa yaka paça karakollara taksim edildi... Ne kadar sabıkalı varsa derdest edilip sigaya çekildi... Lamı cimi yok, herkese ayni sual :

— Ne yaptın ulan, kralın cübbesini?...

— Vallah haberim yok abiy...

— Yıkın yere keratayı...

Sille tokat, tekme yumruk Allah ne verdiyse gırla gidiyordu... En "gözde" sabıkalılara tırnak içine yanmış çıra tatbik ediliyordu... Feryat figan, aldırış eden mi var...

— Söyle ulan cübbe nerede?...

Koydunsa bul kralın cübbesini... Yok, yok...

Nihayet namaz bitti... Peygamberimiz Efendimizin torunu camiden çıktı... Sırtında da cübbesi!.. Meğer namaz kılarken altına sermiş...

Polislerin gözleri ısıl ışıl... Cübbe bulundu ya, siz ona bakın!...

Ş. N. B.

munis geldi. Zira doğrusu istenilirse, döviz vaziyetimiz o kadar parlak değildi ve bir kâğıt tasarrufu faydasız olmıyacaktı. Bir takım gazetelerin bu esnada piyango tertibi ile satışlarını suni olarak arttırmaları kararın esbabı mucibesini kuvvetlendirdi. Hakikaten «kupon sistemi» bir kâğıt israfından başka şey değildi. Bir çok kimse, piyango bileti alır gibi günde bir kaç tane Hürriyet veya Yeni Sabah almaya başlamıştı. Elindeki stokun süratle eridiğini gören Hürriyet kupon sayısını 20 den 10 a indirdi.

Fakat geç kalınmıştı. Gazete fiyatlarında Ahmet Emin Yalmanın arzu ettiği artış olmasa bile, hükümette sayfa tahdidi yoluna gidilmesi hususunda bir temayül mevcuttur.

Bunun ilk delili Zafer gazetesinde Mümtaz Faik imzası ile neşredilen bir başmakaledir. Fenik, hükümetin lotaryacılığa müsaade etmiyeceğini bildirmekte, kâğıdın israf olunmaması lüzumunu hatırlatmaktadır.

Fakat 25 kuruş teklif hiç bir akis uyandırmamıştır.

BELEDİYECİLİK

Elektrik

Mukadder akıbet

Bir marangoz atelyesi kuracaktı. Atelyenin ihtiyaç gösterdiği bütün makineleri almıştı. Tezgâhım kuracağı yeri tesbit etmiş, bütün âletlerini dükkanına yerleştirmişti. Siparişler bile almıştı. Ismarlanan malın ham maddelerini de temin etmişti. Fakat eli kolu bağlı, iş göremeden bekliyordu. Çalışamıyordu. Makinelerini işletebilmesi, ham maddeyi kesmesi ve istenileni meydana çıkarabilmesi için ekmek kadar, su kadar mübrem bir ihtiyacı karşılaması, temin etmesi lâzım geliyordu: Elektrik...

Şirkete yaptığı müracaatlar, «Bu kadar kilovatın dükkânınıza tahsisi şimdilik imkânsızdır» şeklinde cevaplandırılmıştı. Bütün memurlara, elektriği —kendisi için baş kurtarıcıyı— vermeleri için rica etmiş, yalvarmıştı. Fakat «şimdilik» kaydı her defasında karşısına çıkmış, eli altında duran işlerin tamamlanmamasına sebep olmuştu. Adeta, «şimdilik» kaydı,. ekmek parasına kastediyordu.

Düşündü, taşındı; kurtuluşun çaresini, elektrik şirketinin en yüksek makamına çıkmakta, meseleyi anlatmakta buldu. Ve gitti..

Aydın yüzlü bir insan, anlattıklarını dikkatle dinledi. Hattâ, —ekmeğe dair olan sözlerinde— tasvip edici kelimeler kullandı. İnsanoğlunun tek dayanağı ümit, marangozun kafasında pırıldadı, pırıldadı ve sonra o ilgili şahsın tek ifadesi ile döndü ve kayboldu:

«— Şimdilik imkânı yok!»

İmkânsızlık

AKİS'in geçen sayılarında bu şehrin elektrik derdine, istikbalde karşı karşıya kalacağımız tehlikeye işaret edilmişti. Ankara'nın elektrik sıkıntısı ve geçirmekte olduğu büyük buhran günden güne genişlemekte ve gelişmektedir.

İlgili şahısların her istiyene elektrik vermemekte hakları vardır. Bir marangoz atölyesine tahsis edilecek, on veya on beş amper nispetindeki elektrik, bir çok meskenin ihtiyacından kesilecek, arttırılacaktı. Elektrik şirketi, şimdilik böyle bir «risk»e girmeyi kabul edemiyordu. Ancak, marangoz atölyesinin sahibi de haklı idi, çalışamıyordu, çalışamayınca kendi meskeninin mânevi ışığı sönecekti.

Elektrik şirketi, mevcut imkânları zorlayarak bir çalışma, bir elektrik temin etme gayreti içindedir. Merkezdeki makineler ömrünü doldurmuş, çalışma kapasitelerini bitirmiştir. Günden güne yayılan, büyüyen bir şehir için, Ankara'nın kuruluş yıllarında tesis edilmiş makineler kâfi gelemezdi Fakat, şehir kurulur, bir plâna bağlanırken —şimdi şehrin diğer bir derdi plansızlıktır— hesaplar geniş tutulmamış, az zamanda çok nüfus barındırabileceği gözönüne getirilmemişti. Şehir bir yandan gayet kötü bir şekilde genişletilmiş, nüfus zaruretine göre, şarkına, garbına yeni mahalleler kurulmuştu. Şehrin çok uzağına kurulan bir mahalleye hatlar çekmek lâzım geliyordu. Böylece, bu uzak mahalleler ile şehir arasındaki muazzam boşlukların üzerinden teller, hatlar ve kablolar birer süs gibi sırıtmıştı.

Şehir, elektrik sıkıntısı içine düşünce, kurtuluşun yolunu Çatalağzı Santralinin tevsi edilmesine bağlıyanlar olmuştu. Hesaplar yapılmış, havai hatlarla, Çatalağzı elektrik santralinden Ankara'ya enerji nakledilmesi prensibe bağlanmıştı.

Şimdi, Çatalağzmda hummalı bir faaliyet var,! Bu faaliyet, oradan Ankara'ya kadar, bütün yol boyunca yer yer inşa edilen kuleler ile kendini göstermektedir. Çatalağzının tevsi edilmesi, faaliyete geçmesi için, tesbit edilen tarih 1955 senesi sonu, en geç 1956 senesinin ilk aylarıdır.

İşte bu müddet içinde, Ankara hal-

ki eskimiş makinelerin çalışamaması ile zaman zaman elektriksiz kalacak, iş tezgâhlarının işlemesini arzu edenlerin enerji talepleri «şimdilik» kaydı ile redde uğrayabilecektir.

Bu «şimdilik» lâfını ilgili kimseler, Çatalağzı'nın tevsiine güvenerek söylemektedirler. Bugün, mevcut endişe —AKİS'in geçen sayılarında işaret edildiğinden de— fazla genişlemiştir.

Etibank'ın hesapları, faaliyetlerin durumu Çatalağzı'nın tesbit edilen tarihte tamamlanacağım, bu santralın 1956 da —en geç— Ankara'ya ışık ulaştıracağım göstermektedir.

Ancak, bazı kimseleri endişeye düşüren hâdiseler vardır. Bu hâdiseler, memleketin her çalışma ve inkişaf sahasında kendisini hissettirmekte, endişeleri kuvvetlendirmektedir. Dış memleketlere ödeme kaabiliyetimiz zorlaştıkça, mutasavver plânların, tesbit edilen tarihlerin geri kalman ihtimali belirmektedir. Tevsi programlarının tamamlanabilmesi için, mutlak lâzım olan makinelerin, istenilen tarih ve günde gelmesi, getirtilmiş olması şarttır. Gelecek günlerin ne gibi bir aksaklık, ne gibi telâfisi kaabil olmıyan büyük meseleler getireceğini kimse bilmiyor. Eğer, gelecek makineleri getirtemez hale gelirsek, iste o zaman Ankara'nın marangoz atölyelerinin, küçük işletmelerinin elektriğini değil, şehrin normal ışık ihtiyacını dahi karşılıyamıyacak duruma düşeceğiz.

Günden güne takatinden çok, pek çok şeyler kaybeden makinelerin karşısında, yapılacak hiç bir iş kalmamıştır. Tek söylenecek söz; «ışığa elveda» dır.

Çatalağzı'nın zamanında bitirilememesi ihtimali iki ay önce «yüzde bir» ihtimale bağlı ise, bugün elektrik şirketindeki bazı kimselere göre, ihtimal fazlalaşmıştır. Etibank'ın ilgili kimseleri ise, şimdilik daha nikbin görünüyor, tevsi işinin zamanında tamamlanacağını söylüyorlar.

Tek kaydı ihtiyati ile: Her hangi bir «force majeure» zuhur etmezse!

Su

Elektriğe bağlı

Ankara, bu yaz İstanbul gibi büyük bir su sıkıntısı çekmedi. Sıcak aylan nisbeten rahat geçirdi. Fakat su bol değildi, şehrin muhtelif semtlerinde devamlı kesilmeler oluyordu. Bilhassa geceleri, susuzluk o kadar kendini gösteriyor, o kadar sıkıntı veriyordu ki, halk bu derdini gazetelere aksettirmekten başka çare bulamıyordu.

Sular idaresi, son iki sene içinde bir büyük hakikatin karşısında kalmıştı. Şehrin büyüme imkânlarının hesaplanışındaki yanlışlıklar, genişliyen sathı doyuramıyacak hâle gelmişti. 1931 . 1936 senelerinde, 160 bin nüfuslu Yansen projesine göre; Kosunlar, Kavas, Ureğil vadisinde tesisler yapılmış, Çubuk Barajının inşası ile ihtiyacın tam mânası ile karşılanacağı hesaplanmıştı.

Senelik su miktarının artışına bir güz atılırsa, hesapların hiç bir zaman istikballe ilgili olmadığı görülür. Metre küp hesabına göre, senelere isabet eden su artist sudur : 1950: 14.200.588, 1951 : 16.861.123, 1952 : 20.386.154, 1953 : 22.937.814!

Bu seneki ihtiyacı, abonman artışı ile ele alabiliriz. Sular İdaresi Umum Müdürünün izahatına nazaran, 1954 de geçen seneye nisbetle yüzde 100 - 125 bir inkişaf vardır.

Tedbir

Şehrin büyüyen su ihtiyacını karşılamak için ne yapmışız, ne yapmak istiyoruz?

1951 - 1953 senelerinde süzgeç tesisatına bir fikre kompartımanı ilâve etmişiz, Baraj suyundan daha fazla istifade imkânım temin yoluna gitmişiz. Yeraltı sularından istifade yoluna başvurmuş, yeniden 30 derin kuyu açarak, şehre verilen gürdük su miktarını 37 bin tondan 86 bin tona çıkarmışız.

Bunlar semereli çalışmaların neticeleridir. Ancak, ilgililerin de teyid ettikleri gibi, barajdan bilhassa yaz aylarında bir nisbet dahilinde faydalanmak kabildir. Depo edilen su bitince, hu fayda da biter, sona erer.

Yeraltı suları ne kadar müddet büyüyen bir şehri idare eder, hesaplar bunu göstermektedir. 1955 - 1956 senelerinde yapılacak 20 kadar kuyu ile, Ankara ve civarındaki yeraltı suları tamamen kullanılmış olacaktır. Şehrin 'büyüyen şekli ve bu büyümenin istihdaf ettiği nüfus bir milyondur.

Yeni tesisler ve imkânlar bulunmazsa, elektrik gibi, suya da 1956 senesinde «elveda!» demek icap edecektir.

Her buhranın tedbiri olduğuna göre, ilgililer önümüzdeki iki senenin ötesi için bir «tedbir ve ihtiyaç» programı hazırlamışlardır.

Kızılırmak veya Sakarya gibi devamlı su kaynaklarından istifade edilmesi cihetine gidilecektir. Kızılırmak, muayyen devirlerde bulanık su verir, filtresini daha geniş bir tesisatla yapmak lüzumludur. Sakarya, yüz kilometre mesafededir, devamlı suyu, suyunun evsafı, Ankara için daha elverişli görülmektedir. Sakarya, suyu Ankara'ya 40 milyonluk bir tesisat ile gelebilecektir.

Esenkent'ten de istifade edilmek tasavvurlar arasındadır. Yapılan sondajlar, buranın Ankara'ya 15 sene su temin edebileceğini ortaya koymuştur.

Bugün, bir çok yerlerde su teinini için kurulacak veya kurulmuş tesisler bir müşkülle karşı karşıyadır: Elektrik. Makineleri çalıştırmak için çok elektriğe ihtiyaç vardır; şirket bunu veremez Sular idaresi kendi tertipleri, akülmotörleri ile elektrik ihtiyacını yer yer karşılamaktadır. Bu tedbir, tabiatiyle her yer ve mahal için " değildir. Olamaz da..

Şehrin muhtelif yerlerine kurulması düşünülen tesisler, kurulamaz. Çünkü, hariçten ithâl edilmek istenilen malzemenin "getirtme müsadesi" çıkar, para transfer edilemez. Makinalar da gelmez, gelemez.

Bu şartlara göre, makinalar gelmez tesisler' kurulmaz.. Makinalar gelse, elektrik bulunmaz, makinalar çalışmaz.

Tediye muvazenesindeki aksaklık, bu şehri elektriksizlik ve susuzluk bakımlarından tehdit etmektedir.

Diğer vilâyetler

Sadece, Ankara'yı elektrik ve su sıkıntısı içinde zannetmeyiniz. Şayet Çatalağzından başka inşa edilmekte olan 7-8 santral tamamlanamazsa, başta İstanbul, Zonguldak, Bursa, Eskişehir, hattâ İzmir ve cenupta Ankara enerji sıkıntısının, yokluğunun kucağına düşecektir.

Bu bölgeler 1956'yı bekliyor. Bu tarih bu şehirler için enerjiye kavuşma tarihidir.

1956 tarihi de her işin ve derdin sonu değildir. Bir idarecinin söylediği gibi:

«— 1956 da bunları tamamlarsak, yeni ve daha şimdiden kendini hissettiren ihtiyaçlar ile karşılaşacağız..»

Bu sözdeki hakikat payı büyüktür: Hesaplarımız - hele hamle memleketinde - onar senelik değil, asgari yarım asırlık olmalıdır.

Yeni giriştiğimiz işlerdeki hesaplarımızın yarım asırlık olmamasını ve bu hesapların yanlış çıkmasını, yine bir gün karanlıkta kalmak tehlikesi İle ödeyeceğiz. Ve bu memleketin kaderi budur, hesaplarımız, plansızlıklarımız hep böyle yanlış yolda gitmeyi emredecek.

Bu kadar bedbin olmıyalım. Diyelim ki, bir gün işler aydınlığa kavuşacaktır. Yine diyelim ki, hesaplar aydınlığa kavuşunca, bol ışık, bol su Ve dertsiz insanlar görebileceğiz.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Balıkçılık

Balıkçılara kredi

Umumiyetle memleketimizden bahsederken «biz bir ziraat memleketiyiz» der ve ziraatten ekseriya tarla ziraatini anlarız. Bu mânada ziraat bol bol tarla ürünlerini yetiştirmek demektir. 1950 senesindenberi iktidarda bulunan Demokrat Parti de ziraatten bir ara tarla ziraatini anlar gibi oldu. Tarla ziraatiyle uğraşanlar Ziraat Bankasının veya ona bağlı teşekküllerin kredilerinden büyük ölçüde müstefit oldular. Halbuki ziraat geniş mânada yalnız tarla ziraatini değil, bahçe ziraatini, meyveciliği, ormancılığı, su ürünlerini de ihtiva eder. Tarla ziraatiyle uğraşmak bir çok bakımlardan faydalı, bir çok bakımlardan mahzurludur. Ziraatin makineleşmesi, ziraate çok sermaye yatırılması bu nevi ziraatte daha fazla mümkündür. Fakat bu tarz ziraat her sene randımanla çalışmağa elverişli değildir. Toprak zaman zaman dinlenmek mecburiyetindedir. Esasen zirai faaliyetlerin büyük bir kısmı insan emek ve gayreti kadar hava şartlarına da bağlı olduğundan tarla ziraatiyle uğraşmak muhataraların külliliği gibi büyük bir mahzur daha arzeder.

İşte bütün bu söylediğimiz hususlar dört sene senedir takip edilegelen ziraat politikasiyle de bittecrübe sabit olduğundan ziraat politikamız muhataraların tevzii kaidesine doğru yönelmek üzeredir. Filhakika son olarak çıkan 6118 sayılı su ürünleri kanunu gereğince hükümet su ürünleriyle uğraşan vatandaşlara Ziraat Bankan vasıtasiyle kredi açmağa karar vermiştir. Bu karar üzerine İzmir balıkçıları, istihsal, kredi ve satış kooperatifi bu krediyi almak için faaliyete geçmiştir. Bu kredilerle balıkçılara modern tarzda avlanma imkânları temin edilecektir. Balıkçılar bundan sonra tuttukları balıkları mutavassıtlara satmıyarak doğrudan doğruya kooperatifin açtığı satış yerlerinde satacaklardır.

Bir çok defalar iktisatçılarımız ve politikacılarımız balık servetimizin değeri üzerinde mufassal malûmat vermişlerdir. Gerçekten memleketimiz yeryüzünün diğer kısımlariyle mukayese kabul etmiyecek kadar balık bakımından zengindir. Yeryüzünün en güzel ve en leziz balıkları bizim denizlerimizde yaşar. Balıklarımız yalnız nefaset bakı--ndan değil, aynı zamanda çeşitlilik bakımından da büyük bir ehemmiyet taşır. Zira bizim sularımızda yaşıyan balıkların çeşidi 2500 ü geçer. Onun için sadece bu memleketin balıklan değerlendirilirse, millî kalkınmamızın büyük bir kısmı tamamlanmış olur tarzında zaman zaman politik mitinglerde söylenen sözler büyük hakikat payı taşır. Fakat tabii halde bir servet değersizdir. Onun için nasıl asmadaki üzümü yemek için onu dalma kadar uzanıp koparmak icap ediyorsa, tıpkı bunun gibi denizlerimizdeki balıkları da iktisadî mânada bir servet haline getirmek için denizlerimize doğru açılmak gerekir. Balıkçılık bazı memleketlerin meselâ Japonya'nın, Norveç'in başta gelen servetidir. Balık, ekmek Türk için ne ise Japon için odur. Bazı memleketler balık serveti bakımından fakirdir. Meselâ Almanya, İtalya, Yunanistan böyledir.

Eğer biz balıkçılığı teşvik edersek ve teşvik etmeden daha önce gelişmiş bir balıkçılık sanayiinin gereken tesislerini kurar ve soma bol miktarda balık avlarsak memleketimiz için yem bir ihraç maddesi bulmuş oluruz. Bunun için kurulacak lüzumlu tesisler münkeşif bir balıkçılık sanayiini besliyecek hacimde buz fabrikaları, soğuk hava tertibatlı vagonlar, balık konserve fabrikası ve saire gibi şeylerdir. Unutmıyalım ki, balık bir ikame malıdır, Et yenmeyince veya yenemeyince balık yenir. Bir vakitler memleketimizde adam başına düşen yıllık balık istihlâkini merak ederek öğrenmek isteyenlerin elde ettikleri rakam 2 kilo olmuştur. Aynı istatistikte yıllık kâğıt istihlâki do iki kilo olarak görünüyordu. Balık yediğimiz kadar kâğıt istihlâk ettiğimizi öğrenince memnun olunabilir. Zira kâğıt istihlâki her şeyden daha evvel kültür ve eğitim seviyesiyle ilgilidir. Fakat balık istihlâki de bir balama et istihlâki gibi o memleketin refah seviyesiyle ilgilidir. Balık istihlâkini tanzim etmek üzere et ve balık kurumu gibi teşkilât kurduk; yükselen et fiyatları bizi ister istemez düne nazaran daha fazla balık yemeğe sevkediyor. Ticaret bilançomuzun gittikçe kabaran açıkları acaba balık sanayiine biraz daha fazla önem versek bir nebze azalamaz mı? Elbette azalır. Fakat bu sanayiin inkişafı için de yatırım yapmak lâzım. Bir balık konserve fabrikası kurduğumuz, yabancı memleketlere vapurlar ve vagonlar dolusu Türk balığı ihraç etmeğe başladığımız gün her halde memleketimiz ekonomisine yeni ufuklardan birim açmış olacağız. Balıkçılarımız, hiç mübalâğa etmeksizin iyice değerlendirerek işletmesini muvaffak olduğumuz gün gerçekten bitmiyen hazinelerimizden birini teşkil edecektir, Balıkçılara açılan krediyi biz bu bakımdan bakir servetlerimizin işletilmesine doğru atılmış hayırlı bir adım telâkki ediyoruz.

Dış temaslar

Avusturya 20 milyon dolarlık kredi açıyor

Avusturya 1,5 asırdanberi memleketimizle dostane münasebetler tesis etmiş bin memlekettir. Bu münasebetlerin zaman zaman silâh arkadaşlığına kadar yükseldiği devreler olmuştur, ikinci Cihan Harbini müteakip de münasebetlerimiz dostane olmakta devam etmiştir. Son olarak Ekonomi ve Ticaret Vekilinin Viyanaya Viyana Fuarı münasebetiyle yaptığı ziyaret müsmir neticeler vermişe benziyor.

Geçenlerde Avusturya memleketimize 20 milyon dolarlık ihracat kredisi açmıştı, bu kere eski ihracat kredisinden maada 20 milyon dolarlık kredi açmıştır. Bu kredinin 10 milyonu işletme malzemesine tahsis edilmiştir, geri kalan 10 milyon da diğer maddelere ayrılmıştır. Avusturyanın açtığı krediler Yugoslavya'ya yapılacak ihracatla ödenecektir.

Şüphe yok ki Avusturya'dan en fazla ihtiyaç duyduğumuz malları alacağız, bu bakımdan bu kredi bazı ithal malı ihtiyaçlarına cevap verecektir. Fakat kredili ithalâttan imkânlar nisbetinde sakınmalıyız. Zira bu nevi ticarette takas yahut veresiye satış kaideleri caridir.

Rusyayla ticari münasebetler

Rusya'nın dış politikasında Stalinin ölümüyle bir değişildik zahirde husule gelmişe benziyor. Haddi zatında bir değişiklik yoktur. Sadece kullanılan vasıtalar değişmiştir. Ruslar Batı Blokuyla münasebetlerini ve bu arada iktisadi ve ticari münasebetlerini artırmağa meyyal görünüyorlar. Bir takım zaruretler Batı Blokunda Rusyayla olan ticaretin artması lehinde bir cereyan doğurmuştur.

Rusyayla olan ticaretimiz de son günlerde gelişme emareleri taşımaktadır. Rus Büyükelçisi Ekonomi ve Ticaret Vekilimizle bir saat kadar süren bir konuşmada' bulunmuştur. Rusya'ya son olarak yaptığımız hayvan ihracından sonra ticari münasebetlerin daha da gelişeceği umulmaktadır. İki komşu memleket arasındaki ticari münasebetlesin gelişmesinden biz her iki memleket için ancak faideler bekleriz. Bilhassa memleketimizde inşaat malzemesi, demir gibi maddelerde sıkıntı çekilmektedir. Rusyayla ticari münasebetlerimiz gelişirse bu gibi mallan daha kolaylıkla tedarik edebiliriz. Türkiye tarihinin muhtelif devrelerinde iyi komşuluk münasebetlerinin çeşitli örneğini vermiştir. Onun için Ruslar memleketimizle iyi münasebetler tesis ederek bu arada bizimle olan ticaretlerini artırmak isterlerse, biz bunların inkişafının bize olduğu kadar kendilerine de faydalı olacağı kanaatindeyiz. Yeter ki yedek parçaya ihtiyaç gösteren mal ithal etmiyelim. Zira komşularımızı biz gayet iyi tanırız.

Amerika

Bir seçim kampanyası

Amerika Birleşik Devletlerinde bu defa yapılan seçimlerde Mebusan Meclisinin tamamı, Ayan'ın üçte biri yenilendi. 1952 seçimlerinde Amerika Birleşik Devletleri Kore Harbinde bu-

Eisenhower
Para babası

lunuyordu ve onun için de o zamanki seçimlerde kampanya mevzuu daha ziyade politik idi. Arada geçen iki sene zarfında Başkan Eisenhower dış politikanın önemli meselelerini çözmeğe muvaffak oldu. Kore Harbi fiilen sona erdi, Hindiçini'de bir anlaşmaya varmağa muvaffak olundu. Bu meseleler küçünülmiyecek kadar ehemmiyeti haizdi. Zira Kore harbi Amerika Birleşik Devletleri için Birleşmiş Milletler davasından daha çok bir Amerikan meselesi mahiyetini kazanmış ve bu devlet bu harbin en ağır yükünü çekmişti. Hindicini meselesinde bir mutabakata ulaşılmış olmakla hiç olmazsa kanayan bir yara tamamen kurutulmadıysa bile hiç olmazsa başardı bir ameliyat geçirmişti. Avrupa politikasında Fransa ile Almanyayı uzlaştırmak mümkün kılınmış ve 1931 de Japonya'nın Mançuryaya tecavüzüyle fiilen başlamış olan ikinci Cihan Harbi fiilen tona ermişti. 23 sene zarfında ilk defadır ki dünya sulh içinde bulunuyordu. Politik alanda elde edilmiş muvaffakiyetler Başkan Eisenhower'in şahsî prestijiyle birleşince seçimleri Cumhuriyetçilerin kazanması mümkün görülüyordu. Halbuki seçim neticeleri beklenilen neticeleri vermedi. Cumhuriyetçiler ufak farkla da olsa gerek Milli Mecliste gerekse Senato'da ekseriyeti kaybettiler. Seçim neticeleri üzerinde tefsirlerde bulunan yazarlar bunu iktisadi sebeplere hamletmektedirler. Amerika Birleşik Devletleri geçen sene iktisadi hayatın hafif gerileme (recession) devrini yaşamıştır. Memlekette işsizlik artmış, milli gelir hafif bir düşme göstermiş, fiyatlarda bir tenezzül kaydedilmiş, ziraî istihsâl yeteri kadar değerlendirilememiştir. Vakıa Eisenhower iktisadî hayatin daha vahim bir manzara almasına engel olmuş, işsizliği mümkün mertebe azaltmağa çalışmış ve işsizlerin sayısını 3.100.000 den 2.700.000 ne indirmiş, işçilerin ücretlerinin artmasını takip ettiği iktisadi politika ile temin etmiş, fiyatların yükselmesine de mâni olmuş, fakat bütün bunlara rağmen neticeyi değiştirememiştir.

Seçimlerin daha ziyade iktisadî ve malî sahadaki münakaşalara inhisar edeceğini bilen Başkan Eisenhower Milli Güvenlik Derneği (National Security Association) önünde gelecek on sene zarfında Amerikan Millî gelirini 500 milyar dolar artıracak iktisadî bir program olmuştur. Mezkûr program yedi maddeden ibarettir ve şu noktaları ihata etmektedir :

1) Dış pazarların genişletilmesi.

2) Yapılacak vergi indirmeleriyle Federal bütçe hacminin daaltılması ve hususî teşebbüsün teşviki.

3) Federal hükümet yardımlariyle yeni bir karayolları ağının kurulması.

4) Ziraat politikasının düzenlenmesi.

5) Atom enerjisinden barışçı maksatlar için faydalanma.

6) Daha iyi mekteplerin, daha iyi meskenlerin, daha iyi sosyal sigortaların kurulması.

7) Su kuvvetlerinin ve yeraltı servetlerinin federal hükümetin yardımiyle hususi ve âmme teşebbüsleri tarafından müştereken isletilmesi.

Eisenhower işte bu programla Amerika Birleşik Devletlerindeki seçim kampanyalarında başarı sağlıyamadı. 1933 senesinde Cumhuriyetçiler iktidarı Demokratlara devrederlerken de Amerika Birleşik Devletleri iktisadî bir buhrandan yeni çıkmış bulunuyordu. İktisadi içtihadı bakımından daha çok kapitalist bir karakter taşıyan Cumhuriyetçi partisinin iktisadi politikası yirmi yıllık bir fasıladan soma tekrar başarısızlığa uğradı. Kanaatimizce demokratlar bu sefer hem Senato, hem de Milli Mecliste ekseriyet temin etmiş olan husus demokratların New Deal ve Fair Deal gibi iktisadi politikalarla Amerika ekonomisini muvazene halinde yirmi sene müddetle tutabilmiş olmaları keyfiyetidir. Geçen sene Cumhuriyetçiler bu muvazenenin bozulma emareleri karşısında iktisadî hayata Demokratlar kadar hâkim olamıyacaklarını göstermişler ve halkın kendilerine olan itimatlarını sarsmışlardır. Zaten 1952 seçimlerinde elde edilmiş olan zafer de parti programlarından ziyade Eisenhower gibi milli bir kahramanın şahsî prestijine dayanıyordu.

Dış yardımlar

Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı dış memleketlere askeri, iktisadi, teknik yardım ve ikraz olarak yapılacak yardımların 1953 - 1954 malî yılında beş milyar iki yüz milyona ulaşacağını bildirmiştir. 1952 - 1953 mali yılıyla mukayese edildiğinde yardımların yüzde yirmi kısılmış olduğu görülür. Zira askeri yardım 4328 milyondan 3543 milyona düşmüştür, iktisadi ve teknik yardımlarla ikrazlar meblâğı da 2036 milyondan 1650 milyon dolara inmiştir. İkinci Dünya Harbinden beri ilk defa olarak Batı Avrupaya yapılan Amerikan yardımı akseri yardımlar muvacehesinde yeryüzünün diğer bölgelerine yapılan yardımdan azdır. Batı Av-

rupaya bu yılki yardım 709 milyon, diğer memleketlerin aldığı yardım ise 940 milyondur.

Amerika Birleşik Devletlerinin dış politikası her ne kadar partiler üstü bir politika (Bipartisan Policy) adiyle tavsif ediliyorsa da bu politikada iktidarda bulunan partiye göre bazı istikamet değiştirmeleri de oluyordu. Demokratlar dış politikada Avrupa siyasetini öne almışlar ve önce harbi Avrupada sona erdirmişlerdi. Cumhuriyetçiler Dış politikada Asyayı öne aldılar ve Almanya meselesinin hallinden önce Kore ve Hindiçini meselelerinin hallini teinin ettiler.

Fransa

Pariste fırıncılar grev yaptı

Pariste 5 Kasım günü aşağı yukarı bütün fırıncılar hükümetin fiyatlara müdahalesinden sonra grev yapmışlar, dükkânlarını kapatmışlardır. Fakat fırıncıların bu grevi uzun sürmemiş yirmi dört saat sonra sona ermiştir. Hükümet yayınladığı bir tebliğde fırınlarda çalışan işçilerin ücretlerinin artırılacağına dair bazı ümitler vermiştir. Ekmekçi dükkânlarının hepsini kapatmak mümkün olmadığından fırınların ancak % 90 kadarı işlerini tatil etmiştir. Grevciler işleri başlarına kendiliklerinden döndüklerinden bunların fırınlara girmeleriyle ekmek kıtlığı sona ermiştir. Grev esnasında halk ekmek yerine gevrek ve peksimet gibi şeyler yemişlerdir. Fırın işçileri saat başına aldıkları ücretlerde bir artış istemektedirler. Şayet bu arzuları yerine getirilecek olursa saatte 113 yerine 145 frank alacaklardır.

Grev kapitalist ve aynı zamanda iş alan - iş veren münasebetlerinin serbestçe düzenlendiği memleketlerde sendikalara tanınan bir haktır. Kullanılmıyan bir hak nasıl hak olmaktan çıkıyorsa, aynı şekilde fazla suiistimal edilen bir hak da değerini kaybetmektedir. Fransa grev hakkım kötüye kullanan memleketlerden biridir. Orada devlet memurları grev yapar, posta telgraf memurları grev yapar, ulaştırma memurları grev yapar, işçiler grev yapar, gümrük memurları grev yapar ve nihayet fırıncılar grev yapar. Bir hak bu derece kötüye kullanırsa elbette müsmir netice vermez, verse bile herkes aynı derecede bu haktan istifade suretiyle durumunu düzeltmeyi bekler. Devlet de vergileri ve diğer gelir kaynaklarını artıramadığından en kolay gelir temin etme yoluna başvurur, enflâsyon yapar. İşte Fransanın derdi buradadır. Vatandaşlarının, devletin imkânlarını takdir edememelerinde! Kötüye kullanılan bir hakkı tanımaktansa tanımamak daha iyidir diye muhakeme tarzına Fransadaki grevlere bakınca insanın hak vereceği geliyor. Fakat o zaman terakki ve tekâmülü nasıl izah edeceksiniz? Her iş kötü olarak başlar, derler.

İyi amma ekmek işçileri de grev yapar mı?

İngiltere

Kumpanyalar işçilerini sigorta ettiriyor

Britanya Motor kurumu (British Motor Corporation) sekiz milyon İngiliz lirası tutarında bir kazancın 45 bin işçinin hayat sigortası karşılığı olması hususunda bir program hazırlamaktadır. Kurumun başkam olan Lord Leonard kurumun sigorta masraflarının büyük bir kısmım ödiyeceğini söylemiştir. Bilindiği üzere Austin ve Morris kumpanyaları birleşerek büyük bir teşebbüs meydana getirmişlerdir. Kumpanya geçen sene rekor teşkil edecek derecede kazanç temin ettiğinden işçilerinin sigortasını düşünmektedir.

Avrupada büyük sanayiin geliştiği 19 uncu asırda iktisadi düzen aşın derecede egoist idi. Âdeta iş verenlerle iş alanlar birbirlerine karşı cephe alıyorlardı. Halbuki patronun kazanınca işçiye daha fazla ücret ödemesi, teşebbüsün gelişme ve genişleme imkânları buldukça işçilerinin istikbalini teminat altına almaları gerekirdi. Mesele bu yönden ilk defa İngiltere'de ele alındı ve müsbet neticeler verdi. Artık insanların birbirini istismar ettikleri, birbirinin sırtından geçindikleri devirlerden gün geçtikçe uzaklaşıyoruz. İnsan haklan adı altında yayınlanan beyannamelerde iktisadi hürriyetler var. Roosevelt' in dört hürriyetinden bile birinin adı «sefaletten kurtulma hürriyeti» değil mi?

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Mısır

Necip gene mevkuf

Kahirede, Riyaseticumhur sarayına bir adam girdi. O girer girmez saray etrafında, görülmemiş derecede sıkı emniyet tedbirleri alındı. Her taraf askerlerle sarılmıştı.

Bir saat sonra saraydan iki adam çıktı. Biri, giren adamdı: İhtilâl Konseyi üyesi, Harbiye Bakanı ve Silâhlı Kuvvetler Komutam General Abdülhâkim Amir. Diğeri ise... Bizzat reisicumhur General Necip. Mısır Reisicumhuru bir defa daha tevkif edilmişti. Bu artık, bir âdet halini almak istidadım gösteriyordu. Zira bilindiği gibi General Necip bundan bir müddet evvel de İhtilâl Konseyi tarafından bütün vazifelerinden affedilerek tevkif edilmiş, fakat aradan az zaman geçince yeniden Reisicumhurluğa getirilmişti. Evet, bu hal Mısırda artık bir âdet haline gelmek üzereydi. Fakat bu sefer işler, biraz daha ciddi ve vahim görünüyordu.

General Amir, Reisicumhuru kapalı bir otomobile bindirdi. Sadece kapalı değil, aynı zamanda zırhlı.. Arabanın etrafı başka zırhlı arabalar ve makineli tüfenklerle mücehhez askerlerin bindikleri motosikletlerle çevriliydi. Kafile büyük bir gürültü içinde Kahire sokaklarından geçerek. General Necibin şehrin dışındaki evine geldi. Sakıt reisicumhur burada muhafaza altında tutulacaktı.

General Necibi evine bıraktıktan sonra Harbiye Bakam ayrıldı. Evin etrafında da fevkalâde tedbirler alınmış ve bununla bütün bir tabur vazifeli kılınmıştı. Taburun kumandanı ve askerler İhtilâl Konseyinin tam emniyetini haiz kimseler arasından seçilmişti. Bununla da iktifa edilmedi ve ev tel örgüler altına alındı. General Necip ne dışarıya çıkabilirdi, ne de misafir kabul edebilirdi. Kelimenin tam mânasiyle, mahpustu.

Eski Reisicumhur, evine döner dönmez namaz kıldı. Hayatının tehlikede olup olmadığı henüz bilinmiyordu. Mamafih eski arkadaşlarının bu kadar ileri gidecekleri sanılmıyordu. Her halde Mısır ihtilâli, «kansız ihtilâl» vasfını kaybetmiyecekti.

Komplo kuran Reisicumhur

Hemen aynı saatlerde Başbakan ve İhtilâl Konseyinin Reisi Cemal Abdülnasırın sekreteri Binbaşı Emin Salar yabancı ve yerli basın mensuplarına bir beyanatta bulunuyordu. Emin Şakir, gazetecileri bizzat davet etmişti, Binbaşı şöyle dedi :

"General Necip'in Cumhurbaşkanlığından azil ve tevkifi Müslüman Kardeşler Cemiyeti Gizli Tedhiş Teşkilâtı ileri gelenlerinden dün gece tevkif edilenlerin ifadesi üzerine vukua gelmiştir. Tevkif edilen Cemiyet Liderleri ifadelerinde General Necip'in Müslüman Kardeşler ile sıkı bir işbirliği yaptığını ve İhtilâl Hükümeti Müslüman Kardeşler tarafından devrildikten sonra, kurulacak dinî hükümetin başına geçmesi kabul ettiğini itiraf etmişlerdir."

Bu sırada Mısır Dışişleri Bakanlığı da Mısırdaki bütün Büyükelçilik, elçilik ve maslahatgüzarlıklara birer telgraf göndererek General Necibin, İhtilâl Konseyinin karan ile bütün vazifelerinden affedilmiş olduğunu haber veriyordu.

Mısır Cumhuriyetinin başı, Cumhuriyete karşı kompoloya teşebbüs suçu ile itham ediliyordu. Durum hakikaten karışıktı.

ihtilâl Konseyi bir gece evvel toplanmış ve bu kararı almıştı. General Necip, bundan bir müddet evvel Başvekil Abdülnasıra suikast yapan Mısırlı «Müslüman Kardeş» Abdüllatif tarafından itham edilmişti. Abdüllatif mahkemede verdiği ifadede hareketinin Reisicumhur Necibin muvafakatini haiz bulunduğunu iddia etmiş, eğer Abdülnasır öldürülebilseydi General Necibin idareyi derhal ele alacağım söylemişti. Sonradan diğer suçlu ve şahitler de aynı sözleri tekrarlamışlardır. General Necibin Müslüman Kardeşlerle birlikte Mısırda bir din devleti kurmak azminde olduğu anlaşılıyordu. İşte, İhtilâl Konseyinin bir defa daha Reisicumhuru bütün vazifelerinden af ve tevkif sebebi buydu.

Abdüllatif
Katil!

Asıl çarpışanlar: Şark ile Garp

Mısırda iki büyük kuvvetin, bir hayli zamandanberi mücadele halinde olduğu görülüyordu. Bu kuvvetlerden biri Mısırı Batıya doğru itmek isteyen kuvvettir ve hâlen Cemal Abdülnasır ile temsil edilmektedir. Abdülnasır ve mesai arkadaşları memleketlerini modern bir devlet haline getirmek, bunun için de batılılarla işbirliği yapmak gayesini gütmektedirler. Buna mukabil ikinci kuvvet, Mısırı şarkta tutmak için son gayretini sarfetmektedir. Bunlar, bilhassa Müslüman Kardeşler Birliği vasıtasiyle harekette bulunmaktadır. İhtilâlin kahramanı General Necibi de kandırmışlar ve onun isminden istifade hevesine kapılmışlardır. General Necip hele hacı olalı beri Müslüman Kardeşlerin ağına düşmüştür.

Şimdi, son hareket neticesinde batı taraftarlarının yeni bir zafer kazanmış oldukları görülüyor. Cemal Abdülnasırın vaziyeti, her zamankinden kuvvetlidir.

Müslüman Kardeşlerin, General Necibin tevkifi dolayısiyle çıkaracakları karışıklıklar her halde kolaylıkla önlenebilecektir. Mısırda bu yolda sert tedbirler alınmıştır.

Beynelmilel durum

Gevşeme

Pariste çıkan ve iyi havadis almakla şöhret yapmış bir gazete, haftanın başında başmakalesine şöyle başlıyordu: «Bu hafta, beynelmilel bir yumuşama için çok müsait alâmetler açıldı». Sonra da, bu işaretlerin ne olduğunu teker teker anlatıyordu: Komünist ihtilâlin yıldönümü münasebetiyle Kremimde verilen bir kabul resminde başvekil Malenkof Batılı temsilcilerle son derece dostane konuşmada bulunmuştu; başkan Eisenhower Japon denizinde bir Amerikan uçağının Ruslar tarafından düşürülmüş olmasına rağmen barış ihtimalinin her zamankinden daha kuvvetli olduğunu söylemişti; Birleşmiş Milletlerde Siyasi Komisyon, atom mevzuunda sakin bir hava içinde müzakerelerine devam ediyordu. Evet, dünya bir yumuşamanın arifesinde görünüyordu!

Gazetenin unuttuğu bir nokta vardı: Almanyanın silâhlanmasına dair andlaşmaları Batı Avrupa Parlâmentoları bugünlerde tasdik için müzakerelere başlıyacaklardı. Sovyet Rusya, her zamanki gibi yeni bir sulh taarruzuna girişmişti.

Bir müddetten beri Avrupada ve Amerikada —fakat bilhassa Avrupada— harp ihtimalinin uzaklaşmış olduğu ifade edilmektedir. Hattâ, bundan bir müddet evvel memleketimizi ziyaret eden Mareşal Montgomery de bu kanaatte olduğunu Ankarada bir basın toplantısında bildirmiştir. Doğrusu istenilirse, harp ihtimalinin bir kaç sene evvele nazaran azaldığım görmemek için kör olmak lâzımdır.

Ancak, bunun böyle olacağı malûmdu. Atlantik paktı, bu ihtimalin

Mendes - France
Asıl merakı : Gazete okumak

azalması için kurulmuş, hür milletler bunu temin maksadiyle silahlanmaya başlamışlar, nihayet Almanyaya hükümranlığının tam mân asiyle iadesi bu sebepten kararlaşmıştı. Şimdi, varılan neticenin hayırlı olduğu görülüyor. Batı Avrupa Parlâmentoları Paris andlaşmasını tasdik ettikten sonra harp, daha da uzaklaşacaktır. Rusya, karşı taraf kuvvetlendikçe harp hülyasını şimdilik bir kenara bırakmaktadır.

Bu bir hakikî gevşeme sayılır mı? Hayır. Gevşemeden ziyade, gevşetme gayesi sayılır. Zira, Fransız gazetesinin belirttiği alâmetler, müsbet işaretler olmaktan ziyade bir takım lâflardan ibarettir. Rusya, Batı Avrupa parlâmentolarını Almanyayla alâkalı andlaşmaların tasdikinden alakoymak hülyasından vazgeçmiş değildir ve şimdi bir defa daha şansını denemektedir.

Hakikaten Kremimde Malenkof, Amerika Büyükelçisi Mr. Bohlen ve İngiltere Büyükelçisi Sir William Hayter'i bir kenara çekmiş ve onlara «eski, pratik diplomasi usullerini yeniden tatbike geçmenin, Doğu ile Batı arasındaki gerginliğin azalması için mükemmel bir yol olduğunu» söylemiştir. O kabul resminde Rus başvekilinin yalnız Mr. Bohlen ve Sir William'a karşı değil, bütün batılı diplomatlara karşı son derece nazik davrandığı ve her birini okşadığı gelen haberlerden anlaşılmaktadır. Hattâ Türk Büyükelçisi de bundan mahrum kalmamış ve bir Arap gazetesinin yazdığına göre Malenkof kendisine «tatlı sözler» sarfetmiştir. Ruslar, dünya meselelerini halletmek için Üç Büyüklerin bir toplantı yapmalarını da ortaya atmaktadırlar. Kremlin daha da ileri gitmiş ve Türkiye dahil 23 milletin bir konferans aktedip sulhü sağlam bir şekilde bina etmelerini istemiştir.

Fakat bütün bunların bir takım lâflardan ibaret olduğu görülmektedir. Halbuki Rusya iki tane hareket yapmakla iyi niyetini çok daha kolay bir şekilde ispat edebilirdi: Almanyanın birleştirilmesi ve Avusturya sulh andlaşması meseleleri hâlâ askıdadır; onları halledebilirdi.

Hayır, yapılan bu değildir. Yapılan, Ban Avrupa parlâmentolarını —bilhassa Fransız parlâmentosunu— tesir altında bırakıp Almanyanın silâhlanmasına ait andlaşmanın tasdikini bir defa daha geriye attırmaktır. Hakikaten Fransada pek çok kimse hâlâ «Alman tehlikesinin hortlaması» ihtimalinden son derece korkmaktadır ve Ruslarla yeniden görüşmeyi faydalı bulmaktadır. Bu gibilerin kanaatince, Rusya iyi niyete sahiptir ve kendisiyle oturup konuşmakta fayda vardır. Zaten Rus propagandasının gayesi de bundan başka bir şey değildir.

Dünyanın hakiki manzarası

Haftanın sonunda, dünyada hakikaten bir gevşeme görülmektedir. Fakat bu, hür milletler camiasının hakikî bir kuvvet kazanmış olması neticesidir. Rusya'nın niyetlerinde ciddi bir değişiklik' olduğuna inanmak çok müşküldür. Malenkofun gayesi, bir defa daha kuzu postu altında görünüp, Rusyanın en ziyade endişe ettiği husus olan Alman silâhlanmasını geriye bıraktırmaktır. Bunun için, gerekirse elbette ki «münasip bir fiyat» da ödeyecektir. Fakat batılılar, artık oyuna gelmeğe niyetli görünmemektedirler. Şimdiye kadar daima, «inisiyatif» Ruslardan gelmiştir. Yine, aynı oyun devam ediyor. Bundan evvelki sulh taarruzları nasıl müsbet bir netice vermediyse, bu seferki de —eğer muvaffak olursa— batıldan ovalamaktan başka işe yaramayacaktır. Ruslarla her zaman oturup konuşulabilinir. Hele Batı Avrupa parlâmentoları, şu Paris andlaşmalarını bir tasdik etsinler de...

Batı Avrupada hazırlık

Hakikaten bütün Batı Avrupa memleketlerinde parlâmentolar, Paris andlaşmalarının müzakeresine başlamak üzere bulunuyorlar. Öyle anlaşılıyor ki Alman Meclisi Aralık ayının, Fransız Meclisi de Ocak ayının ortalarında kararlarını vermiş olacaklardır. Alâkalı devletlerden yalnız bu ikisinin durumunda bir tereddüt vardır. Gerçi her iki hükümetin Reisi de —Adenauer ve Mendes - France— andlaşmalara taraftardırlar. Ancak Almanyada, Saar meselesi endişe uyandırmaktadır ve Adenauer'in partnerlerini ikna etmesi kolay olmıyacaktır. Buna mukabil Fransa, hâlâ o meşhur Alman kompleksi içindedir ve bu yüzden Rusyanın sulh taarruzları umumi efkârda tesirli olmaktadır. İki başvekil mebusları sürükleyebilecek mi? Mesele buradadır. Her halde o zamana kadar cereyan edecek olan hâdiseler, mühim rol oynıyacaktır. Her iki hükümet reisi de, rakipleri bulunmasına rağmen kuvvetli görünüyorlar. Fakat unutulmaması gereken husus iki memleketin de hakiki bir demokrasi olduğu ve hiç bir başvekilin vaziyetinin yüzde yüz sağlam olmasına imkân bulunmadığıdır.

Mendes - France, kabinesine sosyalistleri almakla daha da kuvvetlenecektir. Sosyalistler, bugünkü şekliyle Paris andlaşmasını destekliyorlar. Eski de Gaulle'cüler de aynı durumdadırlar. Buna mukabil, komünistler Mendes - France'ı desteklemekten fiilen vazgeçmişlerdir.

Fransız Başvekili hâlen Amerikada bulunuyor. Eisenhower ile görüşmüş, diğer Amerikalı liderlerle temas etmiştir. Bundan kısa bir müddet evvel de Alman Başvekili aynı seyahati yapmıştı. Her iki devlet adamı, Amerikanın görüşünü şimdi gayet yalandan bilmektedirler. Hareketlerini, bir bakıma ona göre çizeceklerdir.

Bakalım bir yandan «ümit verici Rus teklifleri», diğer taraftan «Amerikan politikası = dolar politikası» Batı Avrupa parlâmentoları üzerinde nasıl bir tesir yaratacak? Her halde, Avrupa karar gününün arifesinde bulunuyor.

Hindistan

Okumak uğrunda

Hemen bütün Hindistanda bir endişe belirmişti. Nehru, üzerindeki vazifelerden bir kısmım bırakmak arzusunu izhar ediyordu. Bunu yapacağını da

Hindistan

Şu garip dünya

açıkça bildirmişti.

Zamanımızın hiç şüphesiz en alâka çekici simalarından biri olan Nehrunun üzerinde başlıca iki vazife vardı : Başvekildi ve ekseriyetteki Kongre partisinin genel başkanıydı. Gerek kendisi, gerek tefsircileri bırakacağı vazifenin başvekillik olabileceğini ihsas etmişlerdi. Nehru, fiili devlet idaresinden çekilecek miydi? Ekseriyet partisinin genel başkanı sıfatiyle elbette ki mühim bir rol oynamakta devam edecekti, fakat bilhassa beynelmilel temaslarda Başvekillik sıfatı ortadan kalkacaktı. Bu ise Hindistanı, yeniden ikinci sınıf bir devlet haline getirecekti. Zira bu memleketin asıl ehemmiyeti Nehrunun şahsında ve güttüğü politikasındadır. Nehru çekilince, bu ehemmiyet de yok olacaktı.

Hindistanın istiklâlinin sağlanmasında en büyük rolü oynamış olan bu vatansever adam üzerindeki vazifelerden bir kısırımı niçin bırakmak arzusunu izhar ediyordu? Yorulmuş muydu? Hayır. Çekilmek istemesindeki sebebi açıkça söyledi. Bu sebep, bilhassa bizim devlet adamlarımıza şaşkınlık verecek kadar «acaib» bir sebeptir: Nehru okumak ve düşünebilmek için daha fazla zaman istiyordu.

Okumak ve düşünebilmek... Buna Türkiyede devlet adamlarının ve umumiyetle entellektüel bilinen sınıfın ne kadar vakit ayırabildiğini öğrenmek muhakkak ki çok alâka verici olacaktır. Meselâ bir vekil, acaba bu iki işe günde kaç saat ayırabilmektedir? Hemen hemen hiç.. Vekillerimizden çok büyük bir kısmının bir tek kitapaçmadığını, gazetelerle raporlardan başka bir tek satır okumadığını iddia edenler yanılmazlar. Yalnız vekiller değil, bütün münevver dediğimiz zümrenin Türkiyede okumadığı ve düşünmediği rahat rahat ileri sürülebilir. Evet, okumuyor ve düşünmüyoruz. Hakiki kültürsüzlüğümüz halkımızın okuma yazma nisbetinin düşük olması kadar münevverimizin okumaması neticesidir. Hemen hiç bir sahada dünya çapında, hattâ Avrupa çapında bir şahsiyete sahip bulunmamamızın da izahı budur. Nehru «Okumak ve düşünmek için» vazifelerinden bir kısmını bırakmak istiyor... Bırakıyor da!.

Nitekim Nehru, Kongre partisinin genel başkanlığından çekilmiş ve istifası partinin icra komitesi tarafından kabul edilmiştir. Liderin başvekilliği muhafaza etmesi Hindistanda büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Bu suretle memleket dünya siyaset piyasasında işgal ettiği, çok mühim mevkii kaybetmiyecektir.

Arjantin

Peron'un yeni kurbanları: Papazlar!

Piskopos Nicolas Fasolino, Piskopos Fennin Lafitte, Piskopos Ferreira Reinafe... Bu üç din adamı şu dakikada Arjantinde korku içinde akıbetlerini beklemektedirler. Arjantinin seçimle iş başına gelip seçimle iş başında kalan diktatörü General Peron kendilerini «Hükümetin düşmanı» ilân etmiştir.

Doğrusu istenilirse, batılı mânasiyle demokrasilerde hükümetin düşmanı olmak öyle büyük bir suç değildir. Bir bakıma, her muhalefet hükümetin düşmanı sayılabilir. Fakat, Arjantin bir demokrasi ise de, her halde batılı mânasiyle bir demokrasi değildir. İşte bu yüzdendir ki zavallı üç papaz korku ve endişe içindedir. General Peron, bir radyo konuşmasında sadece bu üç Arjantinli Katolik papazı itham etmekle kalmamış, iki de İtalyan din adamının devlet aleyhinde faaliyette bulunduğunu bildirmiştir. Bu iki bedbahtın adı da Tranquilo Filantello ve Rahip Portacavalli'dir.

Peron hükümeti din adamlarına karşı büyük bir kampanyaya girişmiş görünmektedir. Hakikaten, bizzat generalden sonra Arjantin İş Konfederasyonu da katoliklerin konfederasyonda bazı kilit mevkileri ele geçirdiklerini ve oralardan temizlenmeleri gerektiğini bildirmiştir.

Anlaşıldığına göre Peron'un onun emrinde bulunanların kiliseye kızmalarındaki sebep, Kilise mensuplarının, tıpkı Demir Perde gerisi memleketlerinde olduğu gibi hürriyet lehinde —dolayısiyle rejim aleyhinde— faaliyet göstermeleridir. Hakikaten Demir Perde gerisinden sonra Arjantinde de din adamları diktatörlüğe karşı cephe almışlar ve mücadele açmışlardır. Tabiî bu, silâhlı bir mücadele değildir. Daha ziyade, mücadele edenleri teşvik mahiyetindedir.

İşte bunlar göz önünde tutularak Peron ve artık onun organı vaziyetine sokulmuş olan meşhur La Prensa gazetesi kampanyayı açmış bulunuyor. Onları takiben Critica gazetesi de birinci sayfasında Arjantindeki Kardinali Pedro S. Rosell adında bir zatla görüşürken gösteren büyük bir fotoğraf neşretmiştir. Sinyor Rosell bundan pek kısa bir zaman evvel, gayrı ahlâkî hareketlerde bulunan bir grubun başında olmalı itham edilmişti.

Her şey göstermektedir ki Arjantinde bir huzursuzluk hüküm sürmektedir ve sıkı rejime rağmen Perona karşı muhalefet teşkilâtlanmaktadır. Gerçi şimdilik bir isyan veya açık bir hareket beklemek doğru değildir. Peron, dünya umumî efkârını da hiçe sayarak diktatörlüğünü açıkça yürütmekte, sadece bunu seçimlerle maskelemeye itina göstermektedir. Ama, yine de bütün memlekette homurtular eksik olmamak. tadır. Şimdi üç Arjantinli ve iki İtalyan din adamını bizzat devlet reisinin radyoda itham edişi rejimin, belki de en büyük tehlike ile karşı karşıya bulunduğunu göstermektedir. Peronun konuşması, hususî bir toplantıda yapılmıştı. Ertesi gün radyo, bunu bütün memlekete Devlet Reisinin sesiyle vermiştir.

Hareket «Kilise aleyhtarı» değil, «Din adamları aleyhtarı» bir mahiyet taşımaktadır ve bunun böyle olduğu bilhassa tebarüz ettirilmektedir. Fakat, az zamanda Kiliseye karşı dönüleceği La Prensanın ve diğer Peronist gazetelerin neşriyatından anlaşılmaktadır.

Diktatörlükler, kolay elde tutulamıyor!

Uzak Doğu

Gazetecileri kaçıran rejim

Albay Ha-Van-Lau'nun çalıştığı binanın önünde duran nöbetçi :

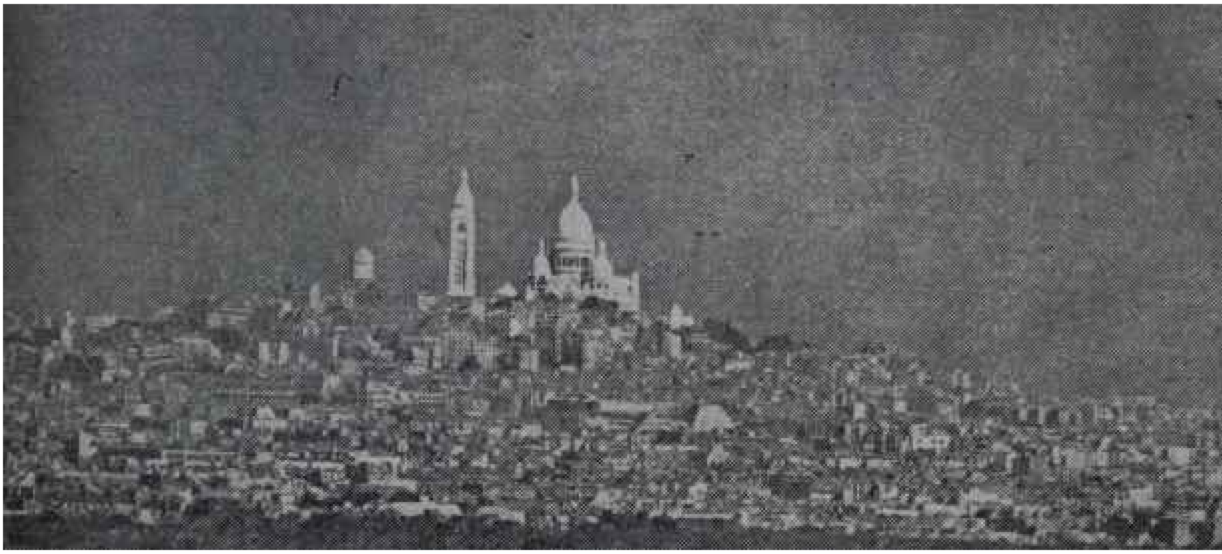
«— Yasak!» dedi.

Max Clos —bu, Pariste çıkan Le Monde gazetesinin Hindiçinideki hususî muhabirinin adıdır— hayret içinde kaldı. Şimdiye kadar albayı daima rahat rahat görebilmişti, hiç kimse mâni

Ho Chi Minh

Esrarengiz adam

Paris!
Dünyanın en güzel şehri

olmaya kalkışmamıştı. Albay Ha-Van-Lau Vietnam'ın komünist kısmında komünist devletin beynelmilel komisyon nezdindeki temsilcisiydi ve basını tenvir ediyordu. Fakat nöbetçi, Max Clos'yu bırakmadı. Her halde emir almıştı. Muhabir bu hareketin sebebini sordu; nöbetçi cevap dahi vermedi. Geldiğinin âmirlerine bildirilmesini istedi; nöbetçi kabul etmedi. Israrda bulundu; nöbetçi silâhını çekti. Max Clos baktı ki çıkar yol yoktur, adamın elindeki makineli tabancaya bir göz attı, sonra uzaklaşıp gitti. Başına belâ açmak istemiyordu.

Fakat, gazetesine havadis de göndermek mecburiyetindeydi. Ertesi gün, basın işleriyle alâkalı daireye gitti. Karşısında Hoai adında bir memur vardı. Max Clos havadis toplamak hususunda maruz kaldığı güçlükleri acıklı bir lisanla anlattı. Memur biç istifini bozmadı ve Uzak Şarklılara has soğukkanlılıkla önüne bir kâğıt alıp Max Clos'dan istediklerini sordu. Muhabir şevkle kimleri görmek istediğini bildirdi. Vietnam Demokratik Cumhuriyetinin reisi Ho Chi-Minh'i, general Giap'ı, Dışişleri Vekili Pham Van-Dong'u ve daha bir sürü şahsiyeti ziyaret etmek, onlardan beyanatlar almak, mülakat yapmak arzusundaydı. Hoai istifini bozmadan, not alıyordu. Max Clos, gezmek istediği bölgelerin de adım verdi. Bitirdiğinde muhatabı, bu arzularım «âmirlerine» bildireceğini söyledi. Muhabir sordu :

«— Amirleriniz kimlerdir?»

Hoai :

"— Söylemekte mazurum, dedi. Fakat iki gün sonra buyurun, bir cevap verebileceğimi sanırım".

Max Clos, hiç olmazsa ufak bir malûmat, koparmadan gitmek istemiyordu. Ho Chi-Minh Hanoi'de miydi? General Giap gelecek miydi? Hanoi yeni devletin resmen başkenti olmuş muydu? Muhatabı hep gülümsüyordu, fakat hiç bir şey bilmediğini ifade ediyordu. İki gün sonra 'belki bir cevap verebilecekti

Max Clos, iki gün sonra gitti. Hoai özür diliyordu. Amirlerine muhabirin arzularını bildirmişti. Fakat zavallıların o kadar çok işi vardı ki, meşgul olamamışlardı. Clos, yeniden şansını denedi ve sordu: Ho Chi-Minh, Hanoi'de miydi? Hoai, hiç bir şey bilmediğini beyan etti. Anlaşılıyordu ki, Demokratik Vietnam Cumhuriyetinde basın mensuplarının çalışmalarına imkân kalmamıştı. Nitekim hâdisenin ertesi günü, Cenevre konferansından sonra Hanoi'ye gelmiş bulunan Batılı muhabirlerin hepsi —ikisi müstesna— şehirden ayrıldılar. Kalanlardan biri Fransız, diğeri Amerikalıydı ve ikisi de birer havadis ajansım temsil ediyorlardı.

Sfenks konuştu

İşte bu sırada Ho Chi-Minh Fransız Ajans muhabirini kabul ederek kendisiyle görüştü. Muhabirin soracak pek çok şeyi vardı, fakat Devlet Reisi bunlardan ekserisine sudan cevaplar verdi. Yalnız, ifadesine göre Demokratik Vietnam Cumhuriyeti ve Vietnam halkı memleketin birleştirilmesi için ellerinden gelen gayretle çalışacaklardı. Bilindiği gibi Cenevre konferansında Vietnam bir kısmı komünist, bir kısmı demokratik olmak üzere —tıpkı Kore gibi— iki kısma ayrılmıştı. Anlaşılıyordu ki, Hindiçinideki komünistler de cenubu bir an evvel ilhak için çalışacaklardı.

Ho Chi-Minh muhabirinin bir sualine, ata sözü ile cevap verdi ve :

"— Co di co lai moi toai long nhau" dedi.

Bu, Vietnam lisanında «her hak karşılıklı olmalıdır» mânasına geliyordu. Belki de bu, cenuptaki demokratik Vietnam'ın da tıpkı Korede ihtiyar başkan Syngman Rhee gibi Kuzey Vietnamı ilhaka çalıştığını ihsas etmek maksadiyle söylenmişti.

Bilinen şudur ki Almanya ve Koreden sonra bir memleket daha, Vietnam, parçalanmış halde soğuk harbin bitmesini beklemektedir.

Soğuk harp bitecek mi? Öyle anlaşılıyor ki hayır! Gerçi, yukarda da belirtildiği gibi Ruslar yeni bir taarruza girişmişlerdir ama, Almanya, Kore, Hindiçini parçalanmış, bölünmüş dururken kendilerine inanmak mümkün mü? Halbuki her üç memlekette de milyonlarca insan vatandaşlarına kavuşmak için sabırsızlanmaktadır. Bu korkunç durumun önüne geçilmedikçe Kızıl perde elbette ki kalkmıyacaktır. Bunların yanı sıra da ayrıca daha başka milyonlar, harptenberi içinde yaşadıkları cehennemden kurtulmak istemektedirler.

Bakalım, o olacak mı?

KADIN

Cemiyet

Hava karardıktan sonra

İstanbul Ankara veya İzmir gibi üç şehri ele alalım. En medeni, en modern ve en serbest fikirli vatandaşlarımızın içinde yaşadığına inandığımız üç şehri.. Hiç olmazsa bunları düşünelim.

Hava kararmış, sokaklar nisbeten tenhalaşmış, saat dokuza gelmektedir; ve siz genç bir kadınsınız. Acaba bu saatte evinize rahatça dönebilir veya tek başınıza bir arkadaşınıza, yahut yalan bir komşuya gidebilir misiniz? Hayır, buna imkân yoktur.. Zaten, cesaret de edemezsiniz. Çünkü kapıdan çıkar çıkmaz yanınızdan geçen kimseler size eğri eğri bakmağa başlarlar. Islık çaldıklarını, her ne hikmetse çarparak geçmek istediklerini ve çarpık bacaklı dahi olsanız bacaklarınızın ne kadar güzel olduğundan bahsettiklerini isteseniz de istemeseniz de duyarsınız. Hattâ acele acele gittiğine hükmettiğiniz ciddi tavırlı bir adam yanınızdan öyle mânasız, öyle terbiyesizce bir lâf edip geçer ki şaşırır, bir' an yerinizde kalakalırsınız. Tabiî utanması da size düşer..

Genç de olsanız, ihtiyar da olsanız, bu, böyledir. Bu hatırşinas(!) adamlar güzele, çirkine de bakmazlar. Yeter ki kadın olsun.. Hattâ yanında çocuğu ile beraber giden kadınlar bile bu âdi mahlûkların çirkin ve her kelimesinde insana yüzünü gözünü tırmalamak hissi veren lâflarına muhatap olurlar.

Bunlardan kurtulmak için gideceğiniz yer yakın da olsa bir taksiye binmek sizin için bir çaredir. Fakat siz çağırmadan yanınızda yavaşlayarak duran taksiler, arabanın penceresinden yılışık yılışık sırıtarak «götürelim abla» diye seslenen şoförler buna da fırsat vermezler.. Bu vaziyet aklınıza, gazetelerde hemen her gün okunan korkunç vakaları getirir, hafızanızda otomobillerle kaçırılan kadınlar canlanır. Ve böylece otomobil farlarını da korkunç bir mahlûkun gözleri gibi görmeğe başlarsınız. Gideceğiniz yere vasıl olduğunuz zaman kendinizi seferden dönmüş bir kahraman gibi görmenize hak vermek lâzımdır. Çünkü bütün bir yol boyunca çetin bir sinir harbi yaptığınız muhakkaktır.

Şehirlerimizde, bir kadının hava karardıktan sonra sokağa çıkması, bir yerden bir yere gitmesi niçin imkânsız olsun? Asayişin (acaba hangi harfinin) mevcut olduğu söylenen en aydın şehirlerimizde aklı başında ve dürüst bir kadının yalnız gezmeğe niçin hakkı olmasın? Nerede, hangi dairede yaşıyoruz?

Bu adamlar kimlerdir? Yoksa onlar biz müslüman kadınların hava kararınca sokağa çıkmalarının haram olduğuna inanan kimseler midir? Acaba evli değil midirler? Kızları, kardeşleri, anneleri, Hiç olmazsa sevdikleri bir kadın yok mudur? Acaba bir an olsun kendine yakın kadınları, sarkıntılık ettiklerinin yerine koysalar ne hissederler? O şarklı kafalarına muhakkak ki, derhal gidip adamı bıçaklamak gelir. Fakat ne yazık yine başkalarında ayıpladıkları şevleri yapmaktan geri kalmazlar..

Bunları bir an evvel önlemek Türk kadınına biran evvel huzur sağlamak cemiyetimizin ön plâna alacağı meselelerden biridir.

Bir çok şehirlerimizde «Kadınlar Birliği», «... Lisesini bitirenler cemiyeti», «Kültür ocakları» gibi kadın cemiyetleri var. Fakat bunlar maalesef, ancak çaylar, balolar ve seyyahatler tertiplemekle meşgul. Halbuki bir kadın teşekkülü kurduklarına göre kadın haklarını korumak, kadrolara musallat olan mikroplarla mücadele etmek onların vazifesi değil midir? Hükümeti bu mevzuda ikaz etmeleri de bu hanımlardan beklenir. Ne yazık ki onlar boş şeyler ile uğraşmaktan baş kaldırmağa vakit bulamazlar. En büyük gayretleri, birliklerine, bir gün dahi uğramıyacak nüfuzlu kimseleri fahri âza kaydetmektir. En büyük mücadeleleri ise kendi aralarında sadece ve sadece kendilerine bir basamak teşkil edecek «Başkanlık» için olur. Ekserisinin arzusu çok insan tanımak, cemiyeti vasıta yaparak değişik muhitlere girmek ve ancak böylece varlıklarını isbat etmektir.

Kadınlarımızın en medenî şehirlerimizde bile hava karardıktan sonra rahatça gezemedikleri bir zamanda, kadın cemiyetlerinin hareketsiz kalmaları ne derece doğrudur. Allah bilir. Bu teşekkülleri cemiyete faydalı birer unsur görmeği istemek her. Türk kadınının hakkıdır. Yeter artık. Biraz silkinelim, kımıldayalım. B. E.

Amerikan Kız Kolejlilerinin yemeği

Cuma günü saat 1 de Süreyya'nın loş salonlarında «fevkalâde» bir toptaplantı yapılıyordu. Toplantı bir çok bakımlardan hakikaten fevkalâde idi. Evvelâ bir çok genç ve zarif şık hanım bir araya gelmişti. Aralarında tanınmış simalar göze çarpıyordu. En mühimi hepsi son derece neşeli ve birbirini görmekten son derece memnun görünüyorlardı. Çoktandır birbirini kaybetmiş sınıf arkadaşları sevinç çığlıklariyle buluşuyor, Ankaraya yeni gelenler memnuniyetle karşılanıyor, arası uzamış bazı arkadaşlıklar tazeleniyor, yeni arkadaşlıklar başlıyor, Amerikalı misafir Mrs. Felts Kolej mezunlariyle tanıştırılıyordu.

Kokteyller içilip kolej . marşı söylendikten ve içlerinden bir hanım söz aldıktan sonra bunun alelade bir arkadaş toplantısı olmayıp Amerikan Kız Kolejlileri Derneğinin fevkalâde toplantısı olduğu anlaşıldı.

Amerikan Kız Kolejlileri Derneğinin bahsini işitenler pek fazla değildir.

Bundan altı sene evvel, her yıl hesaplarını büyük bir açıkla kapayan ve içinde kendilerinin en güzel ve mesut senelerini geçirdikleri mektepleri Arnavutköy Amerikan Kız Kolejinin arazisinin Boğaza nazır en güzel bir parçasının, bu açığı kapatmak üzere satılacağını duyan Amerikan Kız Kolejlilerinin Ankarada bulunanları, mektep senelerinde en fazla sevdikleri ve «plateau» adını taşıyan bu kısmın satılmasına gönüllerinin razı olamıyacağını hissettiler.

Gerçi bu paha biçilmez araziyi satıştan kurtarmak kolay bir iş değildi, Fakat Kolejde okumanın talebelerine kazandırdığı, bir çok meziyetlerden biri de müteşebbis olup cesaretle hareket

Kolejli kızlar

Demek pasta yapmasını bilirlermiş!

etmesini bilmektedir. Kalben de bağlı oldukları irfan ocağım gelecek nesillere kendi hâtıralarındaki gibi tam olarak bağışlayabilmek için Kollejliler bir araya geldiler. İlk toplantılar esnasında kaynaşan ve anlaşan eski yeni kolejliler bir arada bir çok hayırlı işler başarabileceklerini görünce bir cemiyet kurmağa karar verdiler.

Kurdukları cemiyetin ne bir lokali, ne de fazla bir parası vardı. İdare heyeti toplantıları evlerde yapılıyordu. Neşenin hiç bir zaman eksik olmadığı bu toplantılar neticesinde ilk gaye olarak «Plateau»yu kurtarmak için Ankaranın güzel barajında güzel bir eğlence tertip edildi. O tarihteki ECA Başkanının karısı Mrs. Dorr'un himayesinde barajda verilen partiler bir çok Ankaralının güzel hatırları arasına girmiştir. Evlerde toplanan zarif hanımların güle eğlene elleriyle hazırladıkları sandviçleri, dekorasyonları ile partilerin başka türlü olmasına imkân var mıydı!..

«Plateau» mm satışı önlendi, fakat cemiyetin faaliyeti devam etti. Sayın Bayan Reşide Bayarın riyasetinde ve Kolejin en kıymetli ve kıdemli mezunlarından Halide Edip Adıvar'ın huzurunda ana vatana dönen göçmenlere yardım cemiyetine 1000 liralık bir teberruda bulunabilmek küçük cemiyetin sayılı iftihar vesilelerinden biridir.

Cemiyetin birbirini takip eden güzel eğlenceleri cemiyetin bir yandan varidatını arttırmakla yeni yardım ufukları açıyordu. 1952 senesinde Kolejin kıymetli mezunlarından Kız Enstitüsü öğretmenlerinden Melek Sevgin Hanım 20 kız talebe namına cemiyete müracaat etti. Memleketin muhtelif yerlerinden öğretmen olmak üzere binbir fedakarlıkla Ankaraya gelmiş olan bu 20 çalışkan ve zeki kızın, Maarif Vekâletinin tahsisatının bitmesi üzerine burslarının ve dolayısiyle sonuna yaklaşmış tahsillerinin devam etmesine imkân kalmamıştı. Tapılacak 2000 liralık yardan bu 20 Türk kızının tahsillerinin ikmal edilmesini sağlayacak ve memleket 20 Enstitü öğretmeni kazanacaktı.

Amerikan Kız Kolejlileri Derneği tereddüt etmeden bu parayı verdi. Buna mukabil Enstitü idaresi mezun olan bu 20 talebenin kazancından cüzî bir miktarın kesilerek 2000 liranın geri Ödenmesini ve toplanan para ile başka muhtaç vatan çocuklarının okutulmasını karar altına aldı. İşte Kolejliler için bir iftihar vesilesi daha...

Cuma günü Süreyya'da toplanan sık ve zarif hanımlar daha ne gibi hayırlı işler başarabileceklerini düşündüler. Kolej gibi hepsinin candan bağlı olduğu mektepten memleketin yalnız zenginlerinin çocuklarının değil de zengin olmayıp o tahsile lâyık daha mütevazı ailelerin çocuklarının okutulabilmesi için bir burs ihdas etmek yeni çalışma senesinin gayesi olarak en revaçta fikirlerden biriydi.

Gelecek ay yapılacak Umumi Heyet toplantısından sonra yeni faaliyet yılma başlıyacak Kolejliler Cemiyeti mütevazi olmakla beraber çok da azimkâr görünüyor. Her zamanki gibi muvaffak olacaklarını ümit etmek hiç de yanlış bir hareket olmaz. Yolları açık olsun.

Rejim

1 numaralı düşman

Karşımıza o kadar cazip, değişik şekillerle çıkar ki onunla mücadele etmek aklımıza bile gelmez. İri taneli bir pilâvın üstüne oturtulmuş nefis bir hindi kızartması, ağzımızda dağılan bir börek, mis kokulu bir omlet, içi kadar dışı da iştah açıcı bir pasta reddedilebilir mi? İşte bizim amansız düşmanlarımız, fazla kilolar, böyle tebdili kıyafet edip önümüze gelmeseler de, onları hakiki hüviyetleri ile görebilsek, onlardan kurtulmak için neler yapmayız?

Jimnastik üstadı sayın Selim Sırrı bir yazısında, vaktiyle şöyle diyordu: «On kilo fazlam var demek, ne demektir biliyor musunuz? — Sırtınızda her gün, her saniye on kiloluk bir yük, meselâ on kiloluk demir taşımanız demektir». Ne kadar az cazip bir şey değil mi? Hele şu sürat, hareket ve faaliyet asrında... Bu fazla kilolarla, ne kadar geri kalabileceğimizin farkında mıyız?'

Fazla kilolara sebebiyet veren şey nedir? Aldığımız gıdanın vücudumuz tarafından yakılamıyan arta kalan kısmıdır ki bunlar vücutta tefessüh ve tahammür hâdiselerine sebebiyet verir ve bunlardan meydana gelen zehirler nesiçlere nüfuz eder, asabi merkezlere dokunur ve beyine varır. Fazla kilonun yalnız çift gerdana, göbeğe, kalınlaşan bellere sebebiyet vermekle kalmayıp, zihin faaliyetlerimize bile sekte vurabileceğini, gençliğimizi, hayatimizi ve sadetimizi tehdit ettiğini biliyor muyuz? Biliyor muyuz ki, bugün normal gıda alan bir insan 50 yaşında henüz genç sayılır; halbuki yaşamak için yiyen değil de, yemek için yaşıyan, midesini lüzumsuz yere dolduran insan 90 yaşında yaşlanmaya başlamıştır.

Bir ev kadınının büyük bir itina ile hazırladığı fazla yemekler belki onun teldolabı ve yemek masasını süsler, fakat muhakkak ki hayatımıza karşı kurulmuş bir tuzaktır..

Şu halde ne yapalım? Hemen bir doktora başvurup bir rejim listesi almayı ve bunu sıkı, sıkı tatbik etmeyi tavsiye edeceğimi zannetmeyin. Bu gibi rejimler, ne kadar iradeli olursa olsun, muvakkat bir zaman için tatbik edebileceğimiz şeylerdir. Halbuki bizim her zaman için bilgi ile, normal gıdayı almaya alışmamız lâzımdır. Yemek sofrası yine ailenin zevkle toplandığı ve ev kadınının hünerlerini gösterdiği bir yer olarak kalacak fakat ev kadım yemek listesini yaparken her gıdanın kalorisini aşağı yukarı göz önünde tutacaktır. Meselâ nefis bir omletten sonra nefis bir et yemeği yemek fazla gıda, almak demektir. Hele bunlardan sonra bir de zeytinyağlı bir yemeğin suyuna ekmek banmak, sonunda da meselâ meyva yerine ceviz yemek âdeta intihar etmek demektir.

Sakın kendi kendinizi aldatmak yoluna sapıp ta meselâ :

— Kardeşim benden daha çok yemek yiyor, halbuki o zayıf ben şişmanım, demeyin.

Kardeşiniz çok yemek yiyorsa muhakkak surette o yediklerini yakıyordur. Meselâ siz, onun sayfiyede oturduğunu ve her gün işine gidip gelmek için uzun bir yol yürüdüğünü hesaba katmıyorsunuz. Siz ise ev işleriyle meşgul bir kadınsınız. Yürüyecek vaktiniz bile yok. Evde çok çalışıyorsunuz ama «oksijen»den mahrumsunuz. Halbuki «oksijen» zehirlere karşı yegâne ilâçtır. Eğer açık havada bol, bol dolaşmak, yürümek, jimnastik yapmak, kısacası yedililerinizi yakmak imkânlarına sahipseniz pastacı vitrinlerine daha sık göz atabilirsiniz.. Fakat her ne olursa olsun 1954 senesi kadınının mutfağında kalori listesinin düdüklü tencere kadar elzem olduğunu unutmıyalım.

Hamiş — Yazıyı bitirirken aklıma bir sev geldi. «Bunu yazan acaba tığ gibi ince midir» diye düşünmüş olabilirsiniz : —Hayır! Tam 6 kilo fazlam var. Fakat mutfağıma bir kalori listesi astım ve azmettim. Neticeyi inşallah size bildiririm.

Mütehassıslar şehirde yaşıyan bir insan için normal olarak aşağı yukarı günde 2.700 kalori hakkı tanıyor. Bunun 1.775 kalorisi ekmek, yağ ve kahvaltı gıdalarını ihtiva ediyor. Meselâ :

250 gr. süt — 235 kalori.
45 gr. yağ (herhangi çeşit) —400 kalori.
250 gr. ekmek — 600 kalori.
40 gr. şeker — 440 kalori
10 gr. çukulata — 50 kalori.
Yekûn : 1.775 kalori.

Demek ki 2.700 kaloriden geri kalan 925 kalorilik gıdayı öğle ve akşam yemeklerine bölmek icap edecek.

Meselâ bir öğle yemeği :

Havuç rendesi	70 gr.	— 30 kalori
Biftek	100 gr.	— 165 »
Kızarmış patates	200 gr.	— 180
Yoğurt	100 gr.	— 65 »
2 Mandaline	100 gr.	— 45 »
Yekûn :		*485 kalori*

Bir akşam yemeği :

Tavuklu, sebzeli çorba	250 gr.	— 190 kalori
Tavuk parçası	45 gr.	— 72 »
Salata, pancar veya yeşillik	60 gr.	— 20 »
1 pasta	50 gr.	— 125 »
Portakal	100 gr.	— 50 »
Yekûn :		457 *kalori*

Portre

Moses nine

Moses nine, bütün dünyaya sanatta yaş mevzubahis olmadığını isbat eden sevimli bir kadındır.

Her ne kadar çoocukluğundanberi arada sırada resim yapmış ise de, ancak 76 yaşında ciddi olarak resimle meşgul olmaya başlamıştır.

Mektep hayatına ve çocukluğuna

doyamadan 15 yaşında iken biz çiftçi ile evlendi. Dünyaya gelen 10 çocuğundan 5 i yaşadı. Aile gelirine yardım etmek maksadı ile tereyağ ve kızarmış patates yapar, komşularına satardı (O zamanlar bu gibi işler Amerika'da yeni yeni teessüs etmekte idi). 1927 de kocası öldü. Çocukları da büyüyüp evlenmişti. Torunları arasında memnun, mesut yaşıyor, basit bir hayat sürüyordu. Kızkardeşi Celestia, resim yapmakla hoş vakit geçirebileceğini söylemiş, Moses nine de bir iki denemeden sonra, kardeşinin haldi olduğunu anlamıştı. Hatıratında «zevk için, meşgul olmak, vakit geçirmek üzere resim yapardım» der.

Moses nine, panayırlara, yaptığı reçellerden gönderirdi. Ahbaplarının ısrarı üzerine reçellerinin yanında resimlerinden de birkaç tane göndermeğe razı oldu. Reçeller mükâfat kazanmış, resimler ise pek fazla alâka çekmemişti.

Kısa bir müddet sonra, civar bakkallardan birinin vitrinine resimlerinden birkaçım koydu. Manhathan'ın meşhur koleksiyoncularından Louis Caldo bunları keşfetmiş, hepsini satın almış ve New York'lu sanat tacirlerinin alâkasını çekmeğe uğraşmıştı. Nihayet 1940 da St. Etienne Galerisinde bir sergi açmağa muvaffak oldu. İşte o tarihten bu yana Moses Nine (Grandma Moses diye tanınır) Amerikalıların kalbini fethetmiştir.

İkinci sergisinde bizzat hazır bulunan Moses, uzun senelerdenberi Manhathan'a gelmemişti. İntibalarını şöyle anlatır: «Aman Yarabbi, binlerce kişi ile el sıkıştım. Şimdi bu insanları görsem dünyada tanımam. Şuraya buraya durmadan koşuştuk. Bu sergide Moses nine yapacağı konuşmayı dinlemek için toplanan halka, uzun uzun reçellerini nasıl yaptığım anlatmış, ve sonunda çantasından bazı kavanozlar çıkarıp, dinleyicilere göstermişti.

Son 12 sene zarfında Moses Nine'ye bir çok fahri ünvanlar verilmiştir. Bu meyanda Russel Sage Koleji edebiyat doktorluğunu tevcih etmiş, Albany şehrinin anahtarı verilmiştir. Eski Başkan Truman, kendisine bir mükâfat tevdi ettiği zaman, Moses, Nine, «Truman ile konuştum, onu kendi oğullarımdan biri imiş gibi hissettim» demiştir. Eisenhower de, Avrupa'da General iken takdir hislerini belirten bir kart yollamıştır.

Profesyonel kritikler Moses Nineyi canla başla methetmişlerdir. Zürih'li kritikler, tabiiliğini göklere yükseltmiş ve ona «asrımızın harikası» demişlerdir. Paris'in sanat muhiti, Moses Ninenin kendilerine bahşettiği saadet için teşekkür etmişlerdir. Otto Kallir, Moses Nine'nin «bugün Amerika'nın en büyük ressamlarından biri» olduğunu ısrarla söylemiştir. Onun kanaatince Moses, ilk modern primitif olarak tandan Rousseau'dan da üstündür. Pek az ressamda Moses'un renk berraklığı vardır ve hemen hemen hiç kimse onun gibi derinlik hissini yaratamamıştır. Bütün bu vasıflarından dolayı, Otto Kallir, Moses'a primitiften ziyade «tabiî» vasfım vermenin yerinde olacağını söylemiştir. Moses ise, bu gibi entellektüel tefriklere aldırmaz. Onun gayesi sadece zevk vermektir. Şöhrete gelince, «buna ehemmiyet veremiyecek kadar ihtiyarladım» demektedir. Hayatta en çok kıymet verdiği şey ailesidir. Ailesi mensuplarının 30 u aştığı söylenirse, kendisine hak vermek lâzımdır.

Hâlâ haftada 3 - 4 resim yapacak kadar enerjisi vardır. Kulakları iyi işitir, dedikoduya baydır, sihhati de çok iyidir. Bu kadar uzun ve faydalı geçmiş hayatının sonuna doğru gelen bu büyük ve beklenmedik şöhret, Moses'a bir çok insan tanımak fırsatını verdiği için çok memnundur.

Moses Nine, milyonlarca Amerikalının kalbinde, ve Amerikan sanat tarikinde eşsiz bir yer almıştır. 1500 ü aşan resimleri 160 tan fazla Amerikan şehrinde teşhir edilmiş, Amerika haricinde de 5 sergisi açılmıştır. 9 Amerikan müzesinde, Viyana'daki State Gallery'de resimleri vardır. Paris'teki Modern Sanat Galerisinde Amerikan Ekolünün yegâne temsilcisi olarak resimlerini asmışlardır. Orijinal resimleri 150 - 3000 dolar kıymetindedir.

Birçok insanlar bütün hayatlarını sanata vakfederler. Moses Nine ise sanatım hayatına vakfetmiştir. Eserleri de kendisi gibi mantıklı ve sevimlidir.

G. G.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Namuslu adam hırsız olmaz ama, bahırsızlar arasında namusluları da çıkarmış meğer.. Nitekim geçenlerde vukubulan bir hâdise asrımızda böyle bir namuslu hırsızın mevcut olduğunu isbat etmiştir. Bu adam geçenlerde İngiltere'de Efkarı umumiyeyeyi hayrete düşürmüştür.

Bir gece ortadan el ayak çekildiği zaman Loyds Bark direktörü Mr. Morris Foks Pitt'in Kesington'da bulunan evinin balkonundan içeriye uzun boylu bir gölge atlamıştır.

Olur ya, her zenginin evine hırsız girer. Ertesi gün, tahmin edildiği gibi ev sahipleri işin farkına varmışlar ve 1000 Sterling değerinde çeşitli mücevherin ortadan yok olduğunu görmüşlerdir.

Çalınan mücevherlerin arasında neler yoktur neler, Altın ve platin iğneler, onsekizinci asra ait bir sigara kutusu, pırlanta yüzük ve kol düğmeleri, elmas küpeler... Fakat Baba yadigarı bir altın saatin da çalınması ev sahiplerini çılgına döndürmüştür. Telâş, telâş.. Derhal emniyet makamlarına haber verilmiş. Polis tahkikatına devam ederken postacının getirdiği bir paketten çalman altın saat çıkmıştır. Fox Pitt ailesinin en eski ve kıymetli bir hatırası olan bu saatin, hırsız sadece değersiz olan kösteğini kendine alakoymuştur.

Scotland Tard, bu namuslu ve hassas hırsızın peşindedir.

(Dailly Telegraph)

*

Bu da gene İngilterede, bir başka mücevherat hırsızlığı.. Kont Aidinin Gloucestershire'deki malikânesinden 11.000 sterling kıymetinde mücevher çalınmıştır. Cuma gecesi Londradaki evlerinden Gloucester'e dönen kont - ve kontes, gardroplarının içindeki mücevher kutusunun yerinde yeller estiğini görmüşlerdir. Kutudaki mücevherlerin büyük bir kısmı kontese annesinden kalma, eski hatıralardır. Hadiseyi haber alan emektar hizmetkârlar, hayretlerini saklayamamışlar ve gece boyunca bütan kapılar kilitli olduğu gibi bahçedeki köpeğin de biç havlamadığını söylemişlerdir.

Şimdi polisle beraber Kont ve eşi de mücevher kutusunun peşindedir. Kont, hepsi de emektar olan hizmetçilerin hiç birinden şüphe etmediğini açıklamış, böyle olunca, mücevher kutusundan da ümit kesmek mecburiyeti hasıl olmuştur.

Çalınan mücevherler arasında kontesin çok sevdiği iki bin sterlin kıymetindeki inci gerdanlığın kimin elinde olduğu merak edilmektedir.

(Dailly Telegraph)

*

46 yaşındaki sabık Baroda mihracesi, kendini terkedip giden eski eşinin hiç bir masrafım ödemeyeceğini açıklamıştır. Mihracenin eşi, Sita Devi geçen hafta Paristen Newyork'a gelmiştir.

Mihracenin sözcüsü Mr. Max Cotton ise bir açıklamada bulunarak şunları, söylemiştir:

«— bana bildirildiğine göre, mihrace, eski karısına ait hiç bir fatura ve borcu ödemeyecektir.»

Mihrace bununla da kalmayarak eşinde bulunan mücevherleri de geri istemektedir. Bu mücevheratın Baroda hükümetine ait olduğu ve iade edilmediği takdirde kanuni muameleye girişileceği söylenmektedir. Baroda kanunları bu mücevheratın sadece mihracelerin eşleri tarafından takılmasına müsaade etmektedir. Halen Londrada bulunan Baroda mihracesi 20 yatak' odası ve 19 banyosu bulunan mâlikhanesinde oturmaktadır. Son hadise üzerine kendisi ile görüşmek istiyen gazetecileri kabul etmemiştir. Yakında Hindistana döneceği bildirilen mihrace, Sita Davi'den evvelki karısından sekiz çocuk sahibidir. En büyük oğlu olan Prens Fatehe bağışladığı servetin yekûnu 15 milyon sterling'i bulmaktadır. Bu servet içinde bir de saray bulunmaktadır.

(Dailly Telegraph)

Bu bacadan bir adam atladı

... ve tabii öldü

*

Halen İngilterenin en tanınmış ressamlarından biri Sir Winston Churchill'in portresini yapmaktadır. Ressam günlük çalışamasını bitirip evine döndükten sonra portreye bir iki fırça dokundurduğunu söylemektedir. Ressam Graham Sutherland bunun kolay bir mevzuu olmadığını iddia etmektedir. Churchill'in poz verirken da ima düşündüğünü ve bunun tesiri ile yüz ifadesinin değiştiğini ve ressam Graham, kendisi evine döndükten sonra başbakanın, resmi kurcaladığına kani olduğunu anlatmaktadır.

Bilindiği gibi Churchill de iyi bir ressamdır. Graham Suterland'ın asıl şikâyeti, Churchill'in ressamlık taslaması ve her dakika akil öğretmesidir.

(A. P.)

*

12 yaşında bir erkek çocuk 15 polis memuru ile muharebeye tutuşmuş ve elli el ateş etmiştir. Polis şefi bu çarpışmada kimsenin yaralanmadığını ve Travis, Wisenberg adındaki çocuğun bir buçuk saat devam eden ateş teatisinden sonra teslim olduğunu bildirmiştir. Polis şefi, memurlarına sadece çocuğu korkutmak için ateş etmelerini, kendisini vurmamağa çalışmalarım söylemiştir. Diğer taraftan küçük çocuk da cephanesi bittiği için teslim olduğunu bildirmiştir.

(New York Times)

110 yaşında bulunan «Romanın Büyükannesi» lakabiyle tanınan madam Antonia di Pasgulae geçenlerde ölmüştür.

Madam Pasgulae İtalyanın en yaşlı kadım telâkki edilmekte idi. Hayatında hiç bir hastalık geçirmediği, öldüğü güne kadar hergün bir litre süt içtiği ve halen hayatta bulunan en büyük oğlunun 84 yaşında bulunduğu bildirilmektedir.

(New York Times)

Dokuz yaşındaki oğlunu mektebe göndermediği için para cezası ödemeğe mahkûm edilen bir baba mekteplerin bir çocuğa kâfi bilgi vermediğini söylemiştir. Kendi çocuğu İngilizce, Fransızca, Almanca, Çince ve Rusça bilmektedir.

(News Weeck)

*

Batı joponya'da Geyşa kızları ücretlerinin saatte 30 yen artırılmasını istemişler ve grev ilân etmişlerdir. Küçük yaştan itibaren hizmet etme ve ağırlama işlerine alıştırılarak hususi bir terbiye gören geşya kızlarının grev ilân etmeleri üzerine bir çok lokanta ve eğlence yerleri müşterisiz kalmıştır.

(New York Times)

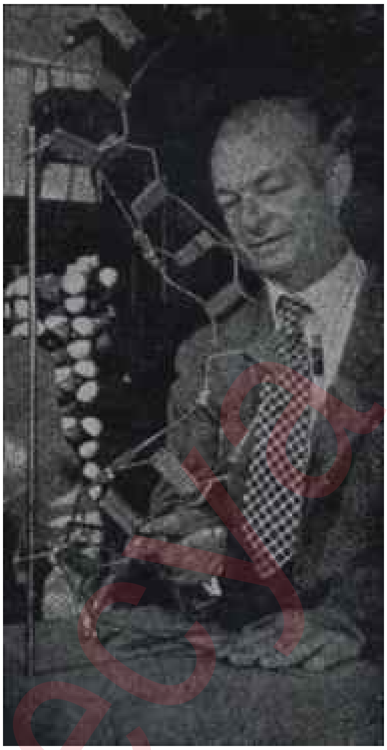
FEN

Nobel mükafatları

Kimya

Amerika'da, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsünün kimya öğrencileri, senelerdir bekledikleri bir haberi nihayet aldılar. 3 Kasımda İsveç Krallık İlim Akademisi, kendi profesörleri Linus Carl Pauling'in 1954 Nobel kimya mükafatını kazandığım ilân etti. Prof. Pauling Einsteini hatırlatan kabarık saçları ve orjinal şahsiyetiyle olduğu kadar ilmi çalışmalariyle de Kaliforniya Teknoloji Enstitüsünün en göze çarpan elemanlarından biridir. Enstitüye gelişinden beri geçen 30 yıl içinde arka arkaya yayınladığı birbirinden parlak buluşlar şöhretini dünyaya yaymıştır. Şimdiye kadar kendisine gerek Amerika'da, gerek başka memleketlerde bir çok şeref payeleri verilmişti. 1949 da Amerikan Kimya Derneğine başkan seçilmişti. İngilizlerin verdikleri en yüksek paye olan «Royal Society» üyeliğini kazanmıştı. Geriye bir tek Nobel mükafatı kalıyordu. Talebelerinin dediklerine göre, Prof. Pauling bilhassa bu mükâfatı şiddetle arzu ediyordu. Tanıdıkları aşağı yukarı on defadır her sene zamanı gelince eserlerini toplayıp İsveçe gönderiyorlar ve azalmıyan bir güvenle müsbet neticeyi bekliyorlardı. En sonunda ümitleri boşa çıkmadı; Prof. Pauling bir ilim adamım bekliyen en yüksek payeye erişti.

Pauling 53 yaşındadır, ismi Avrupalı gibi gösterirse de doğuştan Amerikalıdır. 1901 de Oregon eyaletinde Portland şehrinde doğmuş, üniversite tahsilim Oregonda yapmış ve doktorasını da 1925 de Kaliforniya Teknoloji Enstitüsünde tamamlamıştır. Bundan sonra bir sene kadar Avrupada staj yapmış, 1926 da Kaliforniyaya dönmüş ve bir daha buradan ayrılmamıştır. Nobel komitesi Pauling'in «kimyasal bağın mahiyeti teorisi ve bu teorinin kompleks maddelerin yapılarının aydınlatılması meselesine tatbiki» hakkındaki çalışmaları için mükâfat aldığım açıklamıştır. Kimyasal bağ, bir molekülü meydana getiren atomları bir arada tutan kuvvet demektir. Pauling kuantum mekaniğini —ki atomların hareketlerini inceliyen mekaniktir— moleküllere tatbik etmek suretiyle bu kuvvetin mahiyetini ortaya koyabilmiştir. Teorisini tatbik ettiğinden bahsedilen karışık maddeler ise bilhassa protein molekülleridir. Proteinler canlı hücreleri meydana getiren esas unsurlardan biridir. Bu sebeple hayat olaylarını incelemek isteyen hayati kimyanın karşısına çıkan başlıca problemlerden biri protein moleküllerinin yapılarının anlaşılmasıdır. İnsan vücudunda binlerce çeşit protein vardır. Derinin ve adalelerin esas malzemesini proteinler teşkil eder. Protein molekülleri, binlerce, hattâ milyonlarca atomun bir araya gelmesiyle hasıl olmuşlardır. Bu birleşmenin şeklinin, yâni protein yapılarının anlaşılmasına doğru ilk adım 1900 de meşhur Alman kimyacısı Emil Fischer tarafından atılmıştı. Fischer her protein molekülünün . «amino asitleri» denilen daha basit bileşiklere irca edilebileceğini gösterdi Hepsi hepsi 24 çeşit amino asidi vardır. Bu asitler muhtelif şekillerde birbirlerine eklenerek bir takım zincirler ve demetler meydana getirirler ki işte bunlar protein molekülleridir. Protein molekülünün fiziksel özelliklerini tesbit eden şeyler, bir defa hangi amino asitlerim ihtiva ettiği meselesi, ikinci olarak da asitlerin teşkil ettiği zincirin uzayda ne biçim aldığı, kendi üzerine nasıl kıvrıldığıdır. İşte Pauling bu ikinci meselenin çözülmesi için senelerden beri çalışmaktaydı. Önce amino asitlerinin yapılarından başlıyarak yavaş yavaş ilerlemiş ve sonunda, 1951 de, bir çok protein molekülünün, bu arada kemiklerde, adalelerde ve kırmızı kan yuvarlarında bulunan proteinlerin zincir yapılarını meydana çıkarmıştır. Bu keşiflerle hayati kimyada yeni ve büyük bir çığır açılmıştır.

Linus Pauling
Yeni Nobel

Prof. Pauling, meslekdaşları arasında, ilmi çalışmalarının parlaklığı kadar, fikir hürriyetini savunmada gösterdiği cesaret ve azimle de dikkati çekmiştir. Son senelerde komünistlerden kurtulma telâşı içinde Amerikayı saran müsamahasızlık ve fikir hürriyetini kısma temayülüne âdeta safiyane bir inatla mukavemet etmiştir. 1950 de senatör Mc Carthy başka bazı Amerikan ilim adamları arasında kendisini de solcu fikirler taşımakla itham etmişti. O zaman Pauling komünist olmadığım açıkça söylememiş, sadece «istediği gibi düşünmekte serbest olduğunu, fikirlerini kimsenin sansür edemiyeceğini» ifade etmekle yetinmişti. Bu cevap şüpheler uyandırmış, bazı çekingen ilim adamları kendisiyle görüşmekten korkmıya başlamışlardı. Sonunda, Budenz adında bir eski komünist profesör de Pauling'in komünist olduğunu iddia edince, Pauling kesin bir demeç verdi ve hiç bir zaman komünist partisine girmemiş olduğunu bildirdi. Böylece; mesele bitti. Fakat onun, hoşlanılmayacağım bildiği fikirleri ifade etmekten yine kaçınmıyacağı anlaşılıyor. Nobel mükâfatım kazanması dolayısiyle gazetecilerle konuşurken, geçenlerde atom enerjisi komisyonundaki işinden çıkarılan fizikçi Oppenheimer'i müdafaa etmiştir : «Bu, rastladığım en büyük milli nankörlüktür; Oppenheimer'i halk efkârı önünde taşlamıya hiç lüzum yoktu. Hükümetin müşavirlerinden fayda bekleniyorsa onlara fikirlerini serbestçe söyleme imkânı verilmelidir» demiştir.

Fizik

Nobel komitesi 1954 fizik mükâfatını iki Alman fizikçisi, Max Born ile Walther Bothe arasında bölmüştür. Her ikisi de nisbeten eski çalışmaları için mükâfat alıyorlar; böylece bu seneki fizik mükâfatlarına birer haksızlığın tamiri olarak bakılabilir. Prof. Max Born 72 yaşındadır. Kendisini meşhur eden araştırmalarını Almanyada birinci cihan harbinden hemen sonraki devrede yapmış, 1933 de Nazilerden kaçarak İngiltereye iltica etmiş ve İngiliz vatandaşı olmuştur. Yakın zamana kadar Edinburgh Üniversitesinde matematik fizik profesörü idi Şimdi emekliliğini eski vatanı Almanyada, Heidelbergte geçiriyor. Nobel komitesi mükâfatını Max Born'a «Kuantum mekaniğindeki temel araştırmaları ve bilhassa dalga fonksiyonunun istatistik tefsiri» için verildiğini söylüyor. Gerçekten Max Born, atomların hareketlerini tasvir ve izah eden kuantum mekaniğinin kurucularındandır. 1925 sıralarında atom fiziğinde çalışanların fikirlerindeki karışıklığın esas sebebini o keşfetmiştir. Atomlar alemindeki olaylar, gözle görülebilen cisimlerin tâbi oldukları determinist kanunlarla değil, ancak istatistik kanunlarla izah edilebilirler. Meselâ iki elektronun çarpışması sonucunda ne çıkacağı önceden kesin olarak tesbit edilemez; ancak çarpışma sonunda ortaya çıkabilecek muhtelif hallere ait ihtimaller hesap edilebilir ve ancak bu ihtimaller deneyle gerçeklenebilir. Max Born'un eseri olan bu istatistik tefsir, kuantum mekaniğinin temelini teşkil eder.

Max Born, Alman teorik fizikçileri arasında ne kadar üstün ve kıdemli bir yer tutuyorsa, Walther Bothe de tecrübi fizikçiler içinde o kadar önde gelir. Bothe, 63 yaşındadır. 1934 den beri Heidelbergde Max Planck tıp araştırmaları Enstitüsünde fizik şubesi mü-

dürlüğünü işgal ediyor. Çok mahir ve dikkatli bir tecrübeci olarak tanınmıştır. Çekirdek fiziğinde, özel olarak kozmik ışınlar sahasında bir çok buluşları vardır. 1930 da çekirdek fiziği araştırmaları esnasında yeni bir atom parçacığının varlığım farketmişti. Bothe'den biraz sonra, 1932 de yaptığı deneylerle bu parçacığın, —ki nötrondur— mahiyetini kesin olarak ortaya koyan İngiliz fizikçisi Cadwick, bu keşif için bir Nobel mükâfatı aldı. Bothe fırsatı kaçırmıştı, fakat kozmik ışınlar daha vefalı çıktılar. Şimdi kazandığı mükafat «icat ettiği koensidans metodu ve bu metotla yaptığı keşifler» için veriliyor. Koensidans metodu, aynı anda bir kaç Geiger sayıcısı çalıştırmak suretiyle bir atom parçacığının geçtiği yolu göstermiye imkân veren bir usuldür. 1928 sıralarında Bothe ve arkadaşları tarafından kozmik ışınların incelenmesi için geliştirilmiştir. Bu metotla Bothe ve başkaları kozmik ışınların bir çok özelliklerini keşfetmişlerdir. Meselâ, yere kadar inen kozmik ışınlar arasında elektrik yüklü parçacıklara rastlandığı, sonra hava içinde büyük bir bölgeyi kaplıyan kozmik ışın sağnakları bulunduğu hep koensidans metodunu kullanan sayıcılarla meydana çıkarılmıştır.

Nobel mükâfatının maddi değeri 35.000 dolar kadar tutuyor. Pauling bu miktarın hepsini,Bohte ile Born ise birer yarısını alacaklardır. Ayrıca bir de diploma ile altın madalya vardır. Alfred Nobelin ölümünün yıldönümüne rastlıyan 10 Aralıkta, Stokholmde İsveç kralı Güstav Adolf mükâfatları bizzat verecektir.

KİTAPLAR

Çocuk Kitapları Haftası

Bu hafta, «Uluslararası Çocuk Kitapları» haftasıdır. Dünyanın her tarafında bu münasebetle sergiler, konferanslar tertip edilmekte, yayınlar yapılmaktadır.

Kitaplar sayfamız, bizde yapılan yayınlara tahsis edilmiştir.

ÇOCUK ESİRGEME KURUMU'NUN ÇOCUKLAR İÇİN YENİ YAYINLARI

Valetiyle, çeşitli seriler halinde faydalı Çocuk Yayınları yapmış olan Çocuk Esirgeme Kurumu, bu yıl yeni bir seriye başlamıştır. «Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Merkezi Yeni Seri Çocuk Yayınları» başlığını taşıyan bu seride şimdiye kadar beş kitap çıkmıştır. Temiz basılan, renkli kapaklar, metin içinde renkli resimlerle süslenen bu serinin ilk beş kitabı şunlardır :

1. Sihirli Saat : Günün her saati için güzel bir masal. Howard Pyle tarafından yazılmış, Katherine Pyle'ın şiirleriyle bezenmiş olan bu kitabın ilk cildinde akı masal vardır. Bu seriyi gönüllü olarak hazırlıyan yazı ekibi : Sahne Eren, Melike Gür, Bilge Dağpınar, Badri Gürsoy, Türkân Kılıcoğlu. İdare eden: Bedri Gürsoy, Şiirleri çeviren : Nurseren Bedirgil. Resimler, yazarın kitabın aslı için çizdiği resimlerdir. 95 sayfa, 100 kuruş.

2. Güneşli günler : Else Jung'dan çeviren: Kemal Kaya. Bu kitap, adapte suretiyle çevrilmiştir. Resimli 88 sayfa, 100 kuruş.

3. Sihirli Denizler « Adapte eden: Orhan Yeşilbük. Resimli. 40 sayfa, 50 kuruş.

4. Ergenekon : Enver Behnan Şapolyo'nun 8 Türk efsanesi. Resimli 72 sayfa, 125 kuruş.

5. Minik Kız : 9 dünya masalı. Çeviren : Nihal Yalaza Taluy. 88 sayfa, 125 kuruş. (Anderson, Slipka; Elsie, Montaigne, Perochon, Verite, Bencze'den masallar).

*

EN GÜZEL TÜRK MASALLARI

(Yazan: Eflâtun Cem Güney, İstanbul 1954 Yeni M, 125 S. Resimli. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı: *297. Çocuk Klâsikleri : 12)*

Eflâtun Cem Güney, Türk masallarını kendine özgü üslûbu ile sanat çerçevesi içine sokan tek yazarımızdır, diyebiliriz. Açtığı çığırın takipçileri çıkmasını candan dileriz. Şimdiye kadar birçok masalları toplu olarak veya tek tek, güzel baskılar içinde yayımlanmıştı. Varlık'ın Çocuk Klâsikleri'ne giren bu ciltte 9 masalım buluyoruz. Masalları tanınmış ressam Fethi Karakaş resimlemiştir. Masalların baslıkları: Tandır başında; Dertli Kaval; Hamur bebek; Kanturalı (Dede Korkut'ta); Kül kedisi; Ahun perçemli, Çocukla sırma saçlı kız; Üç turunçlar; Kırk haramiler; Dirse Han oğlu Boğaç Han (Dede Korkut'tan).

OKUL ANSİKLOPEDİSİ

(Yayımlıyan : Bir Yayınevi. İstanbul 1954).

Münir Hayri Egeli idaresindeki bir kurul eliyle hazırlanan bu ansiklopedi ilkokul 4 ve 5. sınıflarının ders programlarına göre tertiplenmiştir. On günde bir 36 sayfalık resimli fasiküller halinde yayımlanmaktadır. Her fasikülde Türkçe, tarih, coğrafya, yurt bilgisi, tabiat bilgisi... ve başka derslere ait bilgiler verilmektedir. Ayrıca seçme okuma parçalan, renkli resimler, bilmeceler, eğlence sütunları da vardır. Ansiklopedi bir ciltte tamamlanacaktır. (20 fasikül kadar). Her fasikül 30 kuruştur. (Güzel tertiplenen bu eserde, Eskimoların Yeni Zelanda'da yaşadıklarını bildiren bazı yanlış satırlar da bulunabiliyor. Dikkat edilsin.)

*

TÜRK VE DÜNYA BÜYÜKLERİ SERİSİ

(Hazırlıyanlar : Ferit Ragıp Tuncor - Salâhattin Arıkan. Ankara Öğretmen Dergisi Gençlik Yayınları. Her sayı resimli 64 sayfa. 50 kuruş).

Şimdiye kadar 11 fasikül çıktı. Her fasikülde iki Türk, iki yabancı büyüğün hayatları, resimleri var. İlk cilt 8 sayıda tamamlandı. Bu cildin başına, hayatları anlatılan büyüklerin kendi eserleri ile haklarında yazılmış eserlerin bibliyografyası eklenmiştir. Bu kitaplar öğrenciler için yardımcı bilgiler sağladığı gibi, bilhassa şehir kütüphanelerinde, her zaman başvurulacak küçük bir ansiklopedi yerine geçecektir. Son çıkan 10. fasikülde şu adları görüyoruz: Nabi; Victor Hugo; Julius Caesar; Ziya Paşa. 11. Fasikülde: Timur; Ch. Colomb; Abdülhak Hâmit Tarhan, Mozart.

*

RADYO ÇOCUK PİYESLERİ : III
Dünya Gezisi

(Yazan : Sedat Tanaydı. Ankara 1954 Maarif B. *Vlll + 355. S. 250 kuruş. Maarif Vekâleti Yayını. 250 kuruş.)*

Radyo Çocuk Saati'nde oynanan piyesler cilt cilt yayımlanmaktadır. 1. Cilt 1952 yılında basılmıştı; içinde 24 piyes vardı; 2. cilt 1953 yılında basıldı; içinde 22 piyes vardır. Bu üçüncü cilt Radyo Çocuk Saati'nde 17 hafta süren bir oyuna ayrılmıştır. Oyunda konu olarak Pamir ailesinin Avrupa ye Amerika'da çeşitli okullardaki incelemeleri işlenmiştir. Pamir ailesi: İtalya, İsviçre, Almanya, Hollanda, Danimarka, Fransa, İngiltere, Amerika, İspanya ve Yunanistan'da dolaşmaktadırlar.

T I B

Psikoloji

Paniğe mukavemeti öğrenelim

Amerika'da 14 Temmuz 1954 de büyük bir alarm denemesi yapıldı. Sabah saat 10 da, Porto - Rico'dan Hawai'ye kadar Kanadanın ve Birleşik Amerika'nın 54 şehrinde milyonlarca alarm düdüğü çaldı. Bütün radyolarda aynı mesai vardı: «Kanada sınırlarından havalanan ve nereye ait oldukları kestirilemiyen pek çok sayıda uçak güneye doğru ilerlemektedir..»

İki gün üstüste trafiğin durdurulması için emirler verildi. Kadın, çocuk, amele, memur en yakın sığmaklara hücum ettiler. Borsa ve bankalar kapandı. Sokaklarda yalnız cankurtaranlar ve polis arabaları dolaştı. İki dakikada bir uçağın hareket ettiği La Guardia ve Idlewild hava alanları hareketsiz kaldılar. Hiroshima'dakinden beş defa öldürücü bir bombanın isabet ettiği kabul edilen Washington'da, Beyaz Evin koridorlarında klaksonlar çalındı. Eisenhower, arkasında karısı ve malyeriyle, yer altındaki sığmaklardan birine indi. Burada 30 kiri, teletip, telefon, radyo gibi derhal tesis edilmiş muhabere vasıtalarının etrafında koşuşup duruyorlardı. Birleşik Devletlerin dört köşesine şu haberler yayıldı: New York'a meçhul uçaklar tarafından atılan üç atom bombası Manhattan, Brooklyn ve Bronx'daki «gök tırmalayan» ların üzerinde patlamıştır. Milwaukee de öldürücü bir isabet almıştır. Büyük bir yangın Washington'u kavurmaktadır. Fakat kongrede Mac Carthy - Stevens münakaşası devam etmektedir. Hastahanelerde binlerce genç gönüllü, radyoaktif bir hal aldığı farzedilen vücutlarını bir ölüm oyununa, kauçuk elbiseler giymiş ve radyoaktiviteyi Ölçmeğe yarayan Geiger sayaçlariyle mücehhez doktorların muayenelerine arz etmektedirler. Bu sırada sivil savunma genel direktörü Val Peterson gizlice Eisenhower'in yanına gelmiş ve alarm denemesinin gelişmelerini açıklamıştır:

«Alarm sistemi kötü işlemiş, muhtelif kademelerde aksaklıklar olmuştur. Pentagone'da karışıklıklar hüküm sürmektedir. Alarm zamanında verilememiştir. Özet olarak Amerika harbe hazır değildir.»

Ertesi gün March field, Amerika ve Kanada'nın üzerinde oldukları zamanında haber alman ve mütecaviz rolü oynayan Wisconsin'deki milli muhafız teşkilâtına bağlı tepkili uçaklar uçuşlarına ve hareketlerine devam ettiler. Val Peterson basına muvaffakiyetsizliğin genişliğini açıkladı. Alarmın hazırlanmış olmasına ve bilinmesine, passif savunmanın 12.000 ajanına, bütün sivil pilotların ve yüzlere gönüllünün bu deney için askere alınmış bulunmasına rağmen muhayyel tecavüzde 5.322.000 kişi ölmüş ve 2.291.000 kişi yaralanmış olarak kabul edilmiştir. Bu şekilde yeni bir mesele de ortaya çıkmış bulunmaktadır: Tehlike karşısında şaşkınlıkla nasıl savaşmak?..

Psikologlar iş başında

Birleşik Amerika'nın savunma sisteminde Panik faktörünün bu kadar önem kazanması teessür uyandırmıştır. Bütün memlekette geniş bir sondaj yapılmak üzere en meşhur psikologların yardımı istenmiştir. Savaş zamanında olduğu kadar barış zamanında da askerî ve sivil muvaffakiyetsizliklerin psikolojik ve sosyal etüdlerini yapmakla görevli savunma teşkillerinden olan Rand, Lincoln ve East River müesseseleri harekete geçirilmiştir. Orduda zaten bu yolda bazı deneyler yapılmış, korkunç gürültülere, müthiş sahnelere, kötü kokulara maruz bırakılan erlerde kan şekeri ve albümin değişiklikleri ölçülmüştü. Muayene edilen kimselerin ancak % 8 i paniklere karşı lakayt kalmıştır. % 21 kadarı da bir dereceye kadar şaşkınlıklara mukavemet etmişlerdir. Sorgu ve anket üzerine dayanan bu deneyler millet çapında geniş bir şekilde yapılınca sonunçlar daha dikkati çekici olmuştur. Çünkü erkeklerin ancak % 29 u ve kadınların % 13 ü paniğe karşı dayanmışlar, halbuki erkeklerin % 54 ü ve kadınların % 42 si şiddetli egzersizlerden sonra mukavemeti öğrenmişlerdir. Devlet, o güne kadar haberi bile olmıyan ve memleketi, bir sinir harbine daha müsait duruma koyan bu tehdit edici istatistikler karşısında endişe içinde düşünmeğe başlamıştır.

Basına bu yolda ne gibi *sorumluluklar düşüyor?*

Bir istatistik son beş sene içinde gazetelerde «Panik» kelimesinin kullanılışının % 1.474 nisbetinde; «kurtuluş» kelimesinin % 2.034 nisbetinde arttığını göstermektedir. Bu alarm deneyinden alınan sonunçları gazetelerde yayınlamaktan sakınmak, basının ağzını kapamak, şaşkınlıklara karşı savaş için gizli çareler aramak mı lâzımdır? Yoksa milli endişelerin artmasını göze alarak her vatandaşın yardımını istemek, bu gün ancak kâğıtlar üzerinde mevcut olan bir harbin bütün teferruatını hazırlamak mı doğrudur?

Şüphesiz ne gibi bir hava içinde, nasıl hararetli çatışmalardan sonra verilecek kararı bilemeyiz. Fakat 9 Ağustos 1954 de bir televizyon programında yayınlanan ve basında derhal akisler uyandıran sivil savunma şefi Val Peterson'un mesajının şu cümlelerle başlamakta olduğunu hatırlatalım :

«Hayatinizin en korkunç deneyini gördünüz. Main Street'de bîr düşman atom bombası patladı. Yakınlarınızdan çevrenizde bulunanlar mahvoldular. Yaşadığınız merkez artık duman, alev ve felâketten başka bir şey değildir. Oturduğunuz sokak harabeler yığınından, çökmüş binalardan ibarettir. Bu enkaz yığınlarının altındaki yaralı ve ölüler akrabalarınız, dostlarınızdır. Etrafınızda sağ kalanlar ümidi sönmüş, şaşkın, aklım kaçırmış, inancını kaybetmiş bir halde toplanmaktadırlar. Beş dakika içinde değil, bir saniye içinde ne yapacaksınız? Durumunuz, yalnız kendi hayatınıza ve kendi eşitlerinizin hayatına değil, yurdunuzun zafer ve mağlûbiyetine ve sizin için muazzez olan her şeyin kurtuluşuna tesir edecektir.»

Bu feci başlangıca Val Peterson, atom bombardımanları sırasında panikten sakınmak için gereken bir çok pratik nasihatları da eklemiş bulunmaktadır:

«Atom bombasına karşı alınması gereken acele tedbirlerin % 90 ı, infilâktan sonra gelen 90 saniye içinde panikten korunabilmeğe bağlıdır. Olaylara alışınız. Bir atom hücumundan önce ve sonra ve bu hücum sırasında neler olacağını öğreniniz. Atom bombası, bakteriyolojik savaş, zehirli gaz, sabotaj ve sinir harbi konulan üzerinde kitaplar okuyunuz. Ailenizin her ferdini, savaş alanındaki bir erin ödevini yaptığı şekilde vazifesini yapacak tarzda hazırlayınız. Sizi tehdit eden tehlikeleri ailenizle münakaşa ediniz. Bur tıbbi ustunç takımı kullanmağı öğreniniz. Su ve yiyecek yedeği hazırlayınız. Muhtemel bir hedef yakınında oturuyorsanız kendinize bir sığınak yapınız. Yahut evinize en yakın sığınağı seçiniz. Buraya bir radyo yerleştiriniz. Tercihan pilli olsun. Onu, 15 Mayıstanberi acele haberleri yayınlayan Conehrad radyosuna göre ayarlayınız. Radyodan aldığınız haberlerin resmî durumu ve doğruluğu üzerinde kendinize inanç gelmedikçe şayiaları yaymayınız.»

Bu nasihatler de gösteriyor ki Amerika atom öğretimi konusunu esaslı şekilde ele almış bulunmaktadır.

Alimler iyimser

Resmî ifadelere göre bir atom hücumuna 53 milyon kadar Amerikalı alışmış durumdadır. Evlere, mankenlere, deney araçlarına bombanın yaptığı tesirleri, bulundukları çevrelerde anlatmaları için Nevadadaki son atom infilâklarının arkasından sivil savunma teşkilâtına bağlı subayların sayısı önemli nisbette arttırılmıştır. Yine sayısı 4 - 5 milyonu bulan gönüllü; sivil savunma teşkilâtında, nükleer savaş için muntazaman talim görmekte ve yorucu bir takım deneylere tâbi tutulmaktadır: Buhar odası, sunî şok, uzun açlık ve uykusuzluk, çabuk karar verme testleri bunlar arasındadır. Milyonlarca aile kadını da ağızlarında birer kurşun kalem, içlerinde üzüntü, şu suallere cevap vermekle meşguldürler : «Paniklere istidatlı mısınız? Aynı zamanda hem kapınız hem de telefonunuz çalarsa, kalabalık bir saatte, bir dört yol ağzında arabanız bozulursa, asansör iki kat arasında bozulur kalırsa ne yaparsınız? Bir yabancı sokakta size çarparsa, yahut sinemada yanınızdaki gevezelik ederse kızar mısınız?»

Pasif korunma

İlk düşman : Panik

Fakat resmi makamları ürküten, her gün, beklenmedik binlerce meselenin ortaya çıkmasıdır. New York sivil Savunma şefi Herald O'Brien'in yaptığı son açıklamalar da yeni korkular doğurmaktadır: «Teni gelişmeler karşısında bütün sığmaklarımız bir hiçten ibarettir. New York'un ve yurdumuzun bütün büyük şehirlerinin boşaltılması için şimdiden genel bir plân hazırlamalıyız.

«Milyonlarca insanın barındırma, beslenme ve taşınma işini de içine alan böyle bir boşaltma ameliyesini başarabilmek için tecavüzü zamanında haber alabilecek miyiz?» sualine Hava kuvvetleri şu ümitsiz cevabı vermektedir : «Düşman hücumunu iki saat önceden haber verecek duruma gelebilmemiz için daha iki yıldan fazla zaman lâzımdır.»

New York Herald Tribune'ın sorduğu şu sualede cevap verebilecek kimse yoktur: «Belki de hâdiselerin teyid etmiyeceği bir alarm karşısında bir hamlede büyük şehirleri boşalan, istihsal faaliyetleri duran bir memleketin durumu ne olacaktır?»

Sadece nazariyelerle harekete alışmış bilginler ise pek iyimser görünmektedirler :

Panik mütehassısı olan Dr. Paul Potter : «Panik basit bir zekâ meselesidir. Köpekler, maymunlar ve atlar çok zeki oldukları halde paniğe çok müstaiddirler. İnsan aklı sayesinde korkusunu yenebilir» demektedir. Bir ruhiyatçı da insanları şaşkınlığa uğratan başlıca üç sebepten bahsetmektedir. Birinci sebep kaçma veya savunma çarelerinin eksikliğidir. O halde bu çarelerin önceden bilinmesi paniğe engel olabilir. İkinci sebep geçici olarak muhakeme melekesinin kaybedilmesidir. Beklenmedik bir durumun doğurduğu şok, şahsın sosyal ve psikolojik yapısını çökertir. Onu bir çılgın haline getirir. Bu sırada o kimse hem kendisinin, hem de muhitindekilerin maruz kaldığı tehlikeyi daha da arttırır. O halde bu gibi âcil durumlara hazırlayıcı egzersizler lâzımdır. Üçüncü sebep en önemli olanıdır. Bu da endişe ve kuruntudur. Heyecanlara müsait, sinir sistemi oynak, yorgun, hayatın gaileleri altında ezilmiş olan kimseler hâdiselerin tazyikine kendilerini terkederler.

Efkârı umumiye üzerinde tetkikler yapan bir araştırma merkezi: «Bir tecavüzden önce halka basın yolu ile nasihatler etmek faydasızdır. Çünkü panik esnasında bunları tamamen unutacaklardır» demektedir. Bir başka ruhiyatçı da paniğe karşı, mütekabil yardımı tavsiye etmekte: «Yanınızdakine yardım etmekle ve onun korkusunu gidermekle kendi heyecanınızı unutursunuz» demektedir. Fakat bunun aksi de vâki olabilir :

İnsan kendisini başkalarından mesul addederse panik artabilir. Çocuklar, şaşkınlıklara karşı lâkayıttırlar. Felâket ânında haber ulaştırma, hastalar ve bebeklere bakma gibi küçük işlerle meşgul edilirlerse sakin kalırlar. Fakat aksine büyük kardeşlerinin, akrabalarının ve hocalarının korkularından derhal müteessir olurlar. Bu sonuncular bu ezici sorumluluğu üzerlerine alabilecek ler midir? Bu bir komuta işidir ve sivil Ölçülerle halli biraz güçtür. Hükümet makamları ise gurup emniyeti lehindedirler. İstatistikler, bazı insanların etraflarına sükûnet telkin edebildiklerini göstermektedir. Bu kimseler sinirleri bozuk olanların etrafında onları otomatik işlerle oyalamak suretiyle dikkatlerini bu işlerde toplamak, zihinlerini tehlikeden başka şeylerle meşgul etmek için kullanılabilirler. Fakat bu gibi insanların seçilmesi ve yetiştirilmesi yeni meseleler ortaya koymaktadır. Çünkü bunların seçilme ölçüleri tamamen ruhi durumlarına göre olacağından sosyal düzende yeni bir mertebeler sistemi yaratacaktır. Yâni eğer bir kurşun işçisi bir fabrika direktöründen, ruhan daha sakin ise bunun şef olması gerekecektir.

Sığmak meselesi de beklenmedik bir durum alabilir. Val Peterson'un direktifleri kesindir: «Kendinize özel bir sığmak yapınız. Masraf edemiyecek durumda iseniz, evinize en yakın genel sığmaklardan birini seçiniz» ama çok zengin bazı kimselerin sayfiyedeki malikânelerinde, «bütün modern konforu haiz efsanevî sığmaklar yaptırdıkları şayiası da kulaktan kulağa yayılmaktadır. Bir çok ekonomik krizlerden zaferle çıkan Amerika gibi bir memleketin sosyolojik yapısı bile bu dedikodulardan müteessir olabilir. Amerikada açık bir arabası, sayfiyede evi ve televizyonu bulunan bir amele şimdiye kadar patronunu kıskanmamakta idi. Yurdun bütün vasıtalariyle yayınlanan yeni tehlike karşısında, Amerika tarihinde eşi görülmemiş hakikî bir güven eşitsizliği ortaya çıkmaktadır.

Görüyorsunuz ki panik dediğimiz bu yeni stratejik silâh karşısında memleketler, henüz cevapları bulunamamış bir çok suallerle karşılaşmaktadırlar. Bundan sonra belki de milletler bu yeni silâhla uzaktan psikolojik bir tecavüze maruz kalacaklardır: Bu yeni silâha «panik bombası» demek de mümkündür. — Dr. E. E.

TİYATRO

Operet

Böyle olur bizde...

Beyoğlu'nun en işlek yerinde inşa edilmiş bulunan Fransız Tiyatrosunun ne fena talihi var?

En güzel, en uygun yerde olmasına rağmen bir türlü içinde çalışanlardan yana şansı yoktur. Taa ilk opera denemesinden, muhtelif tiyatro ve operet teşekküllerine sahne olmasına kadar, bir türlü devamlı bir çalışma yeri olamamıştır. Yanılmıyorsak en çok Şehir Tiyatrosuna hizmet etmiştir.. Hele 1943 de kurulan Ses Tiyatrosu isminden başka hiçbir şey bırakmamacasına ihtiyar binayı kaç kere iflâsa sürükledi. Sayısız Ses Tiyatroları teşekkülleri bu sene de Şen Ses adı ile karşımıza çıktı. Şen Ses kadro bakımından hiç de kıyıda köşede kalacak bir teşekkül değil.

Tevhit Bilge, Salih Tozan, Renan Fosforoğlu, Zeki Alpan, Vahti Ersin ve daha bir kaç operet yıldızı aynı çatı altında aynı isim etrafında toplanmışlar. Bu isimlerden insan doğrusu çok şey bekliyor.

Şen Ses bu sene yeni mevsime Zeki Alpan'ın yazdığı İstanbul - Paris isimli bir revü operetle başladı. Tanrı operet tarifini muhafaza buyursun. Bu eser belki bir başka tarife sığdırılamadığı için operet adını almıştı.

Esasen biz opereti de alaturkalaştırıp kendimize uydurmuş bulunuyoruz ya...

İstanbul - Paris mühim bir esprisi bulunmıyan, üstelik bazı alelade tekerleme' ve hareketlerle kalabalıklaştırılmış, yama kabilinden müzik ve danslarla çeşitlendirilmiş, tam yerli film zevkimize uydurulmuş bîr oyun. Üstelik operet yıldızlarımızın da her biri bir başka kutup yıldızı.

Her sanatkâr sahneyi kendi istikametinde alıp götürüyor, birlik, beraberlik, tekste sadakat hak getire. İnsanın avazı çıktığı kadar bağırası ve «Çelebi böyle olur bizde operet dediğin» diyesi geliyor.

Ankara

Devlet tiyatrosu ne âlemde

Mevsimin ikinci ayı tamamlanıyor. Devlet Tiyatrosunun büyük ve küçük, bölümlerinde hâlâ bir kıpırdama yok.

Hani insanın neredeyse tiyatronun kış uykusuna yattığına inanacağı geliyor. Ya öyledir, yahutta Küçük Tiyatroda Tanrıdağı Ziyafeti, Büyük Tiyatroda da Keçiler Adası dramı kapılar kırılırcasına rağbet gömekte, bu sebeple program değiştirilememektedir. Ne o, ne de öteki!

Devlet Tiyatrosu mevsimin ikinci eserlerini hazırlıyamadığı için program değiştiremiyor. Yâni kısacası bu tiyatro hâlâ Ankara'ya cevap veremiyor. Bu hal bugün ne ise, yarın da olacağı odur. Çünkü yarın için, bir hazırlık yok.

İşittiğimize göre Küçük Tiyatroda Yaslı Aile adında bir Yugoslav komedisi, Büyük Tiyatroda da Orhan Asena'nın Gılgamış destanından mülhem telif eseri. Üstün insan destanı hazırlanmaktadır. Böylece sabık umum müdür zamanında tesbit edilen repertuvardaki ikinci eserler tahakkuk etmiş olacak, ama hepsi bu kadar! Zira bundan sonrası değişmiştir. Repertuvara şimdiye kadar adı geçmemiş piyesler girmiş, sanatkârlar da, repertuvardaki değişikliği ancak tebliğ tahtasına asılan tevziat listelerinden öğrenmişlerdir. Edebî heyet azalarına gelince: Onları tiyatronun semtine uğramıya yeminli oldukları için, seçtikleri eserlerin oynanmıyacağını ve repertuvarın değişmiş olduğunu belki de bizim bu satırlarımızdan öğreneceklerdir.

Tam Muhsin Ertuğrul'a uygun bir Edebî Heyet!

Yugoslav Balesi
Dostluğun musiki kısmı

Politika

Genç aktör, kolundan yakalayıp koridora açılan kapıdan içeri çeken kolun sahibine hayretle , ve itiraf etmek lâzım gelirse biraz da korkarak baktı. Kendisini teklifsizce, hattâ akranı imiş gibi koridordan çekip alan Umum Müdürdü. Genç aktör rolü olmadığı için tiyatroya iste böyle ay başında uğrayıp maaşını alıyor, ikinci ay başına kadar tiyatronun dedisinden kodusundan uzak bulunmaya gayret ediyordu. Mevsim basında, Umum müdür yeni vazifeye başladığı sırada da bir gün uğramış ve ayak üzeri "hoş geldiniz" demişti.

Umum müdür genç aktöre, nerelerde, ne âlemde olduğunu sordu. Hangi piyesleri okuduğunu, hangilerini beğendiğini, Fransız, İngiliz, Amerikan piyeslerinden hangilerini tercih ettiğini, rejisörlüğünü yapmak istediği bir eser olup olmadığım ve eğer tercih ettiği yabancı bir eser varsa derhal tercüme ettirebileceğini de ilâve etti.

Genç sanatkâr hayretler içinde kalmıştı. Rüya görüyorum zan etti. Muhsin Ertuğrul bu kadar alçak gönüllü, kendisine karşı bu kadar mültefit idi de bugüne kadar bunu nasıl farkedememişti. Yoksa, Umum müdürlüğün birinci devresinde genç aktör bunları idrâk edecek yaşta değil mi idi?..

Umum Müdürün yanından ayrıldıktan sonra bir müddet ayaklarının yere değmediğini zannetti. Yükselmiş, yükselmişti... Fakat arkadaşlarının arasına katılınca, herkeste ayrı bir mavi boncuk bulunduğunu hissetmekte gecikmedi.

Bir anda her şey eski şekline döndü ve genç sanatkâr daha birçok eserde rolü olmamasını temenni ederek gelecek aybaşı maaşını almak için gelmek üzere tiyatrodan ayrıldı.

Muhsin Ertuğrul'un rüyası

Devlet Tiyatrosunun çıkardığı aylık mecmuada Muhsin Ertuğrul'un kendi kendisiyle yaptığı bir röportajı var. Üstad burada bir devlet tiyatrosunun, hususiyle bizim Devlet Tiyatromuzun nasıl olması icabettiği hakkındaki mütalâalarını belirtiyor. Hem de tam bir hayal dünyası içinde.

Muhsin Ertuğrula ve herkese gören bu gibi tiyatroların gayeleri şu noktalarda toplanmaktadır :

* Memleket tiyatro edebiyatında klâsik vasfını kazanmış değerli eserleri bugünkü şekilleri ve yeni anlayışlarla değişen ve yetişen nesillere temsil ederek, onları her zaman canlı, ayakta tutmak ve bilhassa unutturmamak.

* Dünya klâsikleri arasında bulunan ve bu gün tiyatronun temeli sayılan eserleri tanıtmak.

* Yerli yazarların sahneye elverişli eserlerini oynamak ve dünyadaki yeni muharrirlerin değerli ve başarılı piyeslerini seyircilere göstermek...

Bu ideal gaye içinde bizim Devlet Tiyatromuzun hiç bir şey yapamamış olduğunu da yine üstad haber veriyor. Hattâ, vaktiyle bu işi yapamamış olan müdürü, yâni kendi kendisini itham ediyor.

Muhsin Ertuğrul bahsettiği gayeye varmak için yapmak istediklerini şöylece sıralıyor: Evvelâ, bizdeki klâsiklerden, (Namık Kemal, Abdülhak Hâmit, Âli Bey gibi..) tiyatroya elverişli olanlarını, «tiyatroyla ilgili ve sevgili üç zata» vererek bunları bu günün anlayışına göre hazırlatacaklarmış. Bu «üç sevgili zat» her halde edebî heyet olmasa gerek: Zira, edebi heyet hâlen iki kişiden ibarettir. Hele aralarındaki münasebete bakınca Muhsin Ertuğrul' un haklarında «sevgili» kelimesini kullanmıyacağı aşikârdır.

İkinci maddedeki dünya klâsikleri için de kendi kendisine beyanat veren Umum müdür şunları söylüyor: «Bunların başında bütün dünya tiyatrolarında olduğu gibi bizde de Shakespeare bulunacaktır. Bu yıl, Alman tiyatro yazarı Sebiller'in ölümünün 150 inci yıldönümüne tesadüf ettiği için biz de bir eserini oynamayı, hattâ bunun için Almanyanın tanınmış rejisörlerinden birini getirtmeyi düşünüyoruz.»

Üçüncü madde hakkında da Muhsin Ertuğrul, ikinci maddenin modernleştirilmiş bir tekrarını yapıyor. Telif eser üzerinde hiç fikir yürütmeden modern yazarların artık sahnelerden hiç ek" sik olmadığını, bunların tiyatro sofralarının tuzu biberi yerine geçtiklerini bildiriyor. Daha sonra operaya temas ediyor, repertuvar operası kurulması gerektiğini, klâsik operete de yer vermek icabettiğini zikrediyor. En sonra ve ilk defa; yapmak istediği şeyden bahsediyor: Modern, öncü eserleri temsil edecek bir stüdyo kurmaktan.., Muhsin Ertuğrulu ararsanız, ancak burada bulabilirsiniz; ne Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü olarak müessesenin ıslahına çalışmakta, ne de üç maddede topladığı Devlet Tiyatrosu gayesinde... O, Avrupa ve Amerikadaki benzerleri gibi bir «stüdyo tiyatro» kurmak hevesindedir. Bu arzusunu ya Küçük Tiyatroda vevahut da Türkocağı sahnesinde hakikat yapabilir. Bu Muhsin Ertuğrul için mümkündür ama biz ondan Devlet Tiyatrosuna da faydalı olmasını, hâlen mevcut bulunan Devlet Tiyatrosu irin de çalışmasını beklerdik.

Yine de bekleriz, biz beklemesini bilen bir milletiz.

Sadede dönelim

Fikret ADİL

Vasfi Rıza Zobu, evvelki sayınızda tarafımdan yazıldığını vehmettiği bir tenkide cevap veriyor, siz de küçücük ve hoş bir notla, o yazıyı yazanın başkası olduğunu «aziz üstad»a bildiriyorsunuz.

Vasfi Rıza hakkındaki bahis mevzuu yazının altına ben de memnuniyetle imzamı koyabilirdim. Çünkü bir hakikatin aksi idi. «Aziz üstad» ın cevabı da o yazıyı teyid etmiyor mu? Bakınız nasıl : «Aziz ustad» şöyle diyor :

"— Size kayıtsız şartsız salâhiyet veriyorum, tahkik edin: Müddeti ömrümde tecavüze uğramadan, hakarete maruz kalmadan bir kimseye fena muamele etmiş veya tek satır yazmış mıyım?"

İşte, tahkike filân lüzum yok, yazmadığım bir yazıdan dolayı şahsıma tecavüz ediyor. «Aziz üstad»ı Allah şaşırtmış olacak ki nasıl bir «Tartuffe» olduğu meydana çıkıyor. Halbuki onu sadece bir «mamamuşi» sanıyordum.

Bu münasebetle bir noktayı belirtmek istiyorum. Benim, şahsen Vasfi Rıza Zobu ile bir alış verişim yoktur. Biz, sadece, şehir Tiyatrosu müessesesinin, kuruluş gayesine uygun bir şekilde çalışmasını, tiyatro muhitinden, tiyatroyu yaratanların uzaklaştırılmamasını istiyoruz. Bir düşününüz!, Fransız Tiyatrosu deyince akla kim gelir? Racine'den Cocteau, Sertre, Anovilh'e kadar saymağa lüzum var mı? Alman tiyatrosu İngiliz, İtalyan, İspanyol, Rus tiyatroları denilince —en meşhurlarını hatırlatalım— Goethe, Schiller, Shakespeare, Ben Jhonson, Browning, Oscar Wilde, Bernard Shaw, Goldoni Gozzi, Pirandello, Blasco Ibanez, Calderon, Garcia, Tolstoy, Turgeniyef, Gogol, Gorki gibi isimleri hatırlarız. Bu gün Türk tiyatrosu denilince kimleri düşünüyoruz? Buna cevap vermiyeyim, çünkü cidden ayıp olacak. Esasen, sanat âlemimizde hep yaratıcılardan ziyade icraatcıları ön plâna alıyoruz. Bir, maalesef umumi bir... İhmal mi desem, hastalık mı, kayıtsızlık veya bilgisizlik mi, bilemiyorum.

İstanbulda belediye tarafından bir tiyatro ihtiyacı duyulup kurulalı kırk sene oluyor. 1914 deki anlayış bugünkinden sağlam, olgun ve doğru idi. Çünkü tiyatronun edipler, müellifler tarafından meydana getirilen bir sanat kalır olduğu hakikati kabul edilip onların idaresine verilmişti. Abdülhak Hamit, Halit Ziya, Yahya Kemal, Ahmet Hâşim, Cenap Şahabettin, Rıza Tevfik, Abdullah Cevdet, Emin Bülent, Mehmet Rauf, Hüseyin Rahmi, İbrahim Necmi, Celâl Esat, Refik Halit, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Reşat Nuri —ve daha bîr çok edip, muharrir— gibi isimler tiyatroyu idare ediyordu.

Ya şimdi? İstanbul Şehir Tiyatrosunun sözcüsü, temsilcisi olarak karşımıza bir Vasfi Rıza çıkıyor. Bu «aziz üstad» şehir tiyatrosunun resmi mecmuasında, «Kibarlık Budalası» nın nasıl hazırlandığını bakınız efkârı umumiyeye ne muazzam bir lâubalilik ve istihkarla anlatıyor. Aynen naklediyorum :

«Komedi kısmında okur yazar arkadaşlarım "Kibarlık budalası" yani "Bangeois Gentilhomme" un üstünde duruyorlar. Bunu oynamağa arzu gösteriyorlardı. Kibarlık Budalası bundan epey zaman evvel eski Fransız Tiyatrosu binasında bizim heyet tarafından oynanmış, seyirci gözü ve zevkiyle tutmamış yani pek beğenilmemişti. Bunu bildiğim için ikinci bir tecrübeye taraftar olmadım.

Bourgeois Centilhomme «bendenize ve Türk seyircisine göre Molyerin zayıf eserlerinden biridir. Bunu «tetkikatı ilmiye» neticesi olarak değil bir tecrübe tonu olarak söylüyorum. Oynanmasını arzu edenler "O vakit iyi oynanmalıydı" diyorlar. «Şimdi iyi oynıyacağımtıza dair ferman yok a!» Sözün kısası "ilk piyes" olarak elimizde başka münasip eter yok. Binaenaleyh, mecburen bir piyes ikinci bir tecrübeye tâbi tutulacak. Baş rolü oynamama ve piyesi sahneye koyma vazifesini bana verdiler. Baş üstüne deyip ite koyulduk. Bir tehlikeli mevzudur bu. Eli kalem tutmuş her Fransızca bilen kendini bilsin bilmesin, Molyer üstüne koyu bir müteassiptir. Onun hakkında kitaplar okur anladım zanneder. Pariste mösyö falancadan temsil seyreder, kendini Molyerci sayar. Hülâsa, günaha girmek için oynanacak bir piyes. Ben Fransızlardan kendilerinden kendi memleketlerinde Maiyetin müteaddit eserlerini seyrettim. Ayni piyeslerin bazılarını Almanyada da gördüm. Böylece öğretici bir mukayese fırsatı elde ettim. Amma bu "Kibarlık budalası" nı seyretmek hiç bir yer de bana kısmet olmadı. Bu bakımdan elimde ve hafızamda bir örneğe de sahip değilim ki, onları tekliden sahneye koyayım. E, rejisörlük sanatında da bir ihtisasım yok ki, yeni bir ibda ile herkesi şaşırtayım"

Burada kesiyorum. Ve «aziz üstad» ın edası, üslub-ü beyanı bilgisi hakkında hüküm verilmesini okuyuculara bırakıyorum. Verecekleri hükümden eminim. Çünkü, müellif, edip, şair ve münekkitlere ti-

MUSİKİ

Konser

Filarmonide bir harekat

Riyaseticumhur Filarmoni orkestrası nihayet mevsime başladı. Geç başladı. Fakat gerek geçen Cumartesi günü verilen konserin kalitesi» gerekse onbeş gün sonraki konserin programı bu yıl gerçekten «birşeyler» yapmağa karar verilmiş olduğunu gösteriyor. Bu ara, birkaç yabancı misafir şefin orkestrayı idare edeceğini ve konserlere de solist olarak yabancı sanatkârların katılacağını öğreniyoruz. Bu tahakkuk edecekse, Ankara'nın senfoni sahnesi uzun zamandır mahrum kaldığı canlılığa kavuşacak demektir. Anlaşılan, Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası, ismine lâyık bir musiki teşekkülü olabileceğini isbat etmek azmindedir ve verdiği konserler de - hamle devam ettirilebilirse - kalitesizlikten kurtulacaktır.

Cumartesi günü verilen ilk konseri idare eden, Viyanalı Franz Litschauer'di Scherchen, Rosbaud ve Türk-İngiliz Müzik Festivali günlerinden beri Ankaralılar doğru dürüst bir orkestra icrası pek dinlememişlerdi. Bu konser hem iyi musiki isteyenlerin arzusunu tatmin, hem de - sanırız - orkestranın kırılan itibarım tamir etti. Muvaffakiyetin başlıca âmili; bizzat Franz Litschauer'di. Riyaseticumhur Orkestrasından duymağa alışmadığımız intizamlı ve manalı sesler çıkarıyordu. Çaldırdığı eserlere, ruhiyatçıdan ziyade ilim adamı davranışıyla olsa bile, gereken vuzuhu sağlıyordu. Bırakıyordu Mozart'ı kendi konuşsun. İçine kapalı Brahms'ın karanlık ifadesine ışık serpiyor, Dvorak'ın Yeni Dünya Senfonisini, mahalli renkleri ve manevi temayülleriyle, yaşatıyordu. Orkestra üyelerinin de ondan memnun oldukları belliydi. Canlarından bezmiş değil, fakat şevkle, arzuyla çalıyorlardı.

Şimdiye kadar, Türk musikişinaslardan mürekkep bir orkestra idare etmek her halde Litschauer'in aklına gelmemişti. Dolayısiyle bu onun için muhakkak ki, mühim bir tecrübe, hatta bir maceraydı. Karşısına, üyeleri arasında iyi musikişinaslar bulunan, fakat sistemli bir çalışmadan mahrum kalmış, iyi bir şefin devamlı idaresinin nimetlerine erişememiş derbeder bir grup çıkmış olmalıydı. Çetin bir iş başarmak zorundaydı. Diğer bir mesele de, nefesliler grubundaki bazı bozuk aletlerle doğru entonasyonun ve istenen ses terkiplerinin nasıl temin edilebileceğiydi. Prova sayısı da kifayetsizdi. Fakat - mucize veya değil - konser muvaffak oldu. Bunda, orkestranın provalarda olsun, konserde olsun, orkestranın gösterdiği arzulu işbirliği büyük rol oynamıştı. Fakat muvaffakiyet sebebi sadece bu muydu? Bugün 51 yaşında bulunan halbuki çok daha genç görünen Franz Litschauer'in meslek hayatına bir göz atıvermek neticenin, işini bilen tecrübeli bir şefin gayretleriyle meydana geldiğini gösterir.

Viyana Akademisinde tahsilini yapan Franz Litschauer, orkestra şefliği sahasında Hermann Scherchen'in talebesidir. 1939 yılında Viyana Oda Orkesrası'nı kurmuş ve oniki sene, müddetle bu orkestrayı idare etmiştir. Halen Viyana Senfoni Orkestrasını ve Opera Orkestrasını idare etmekte, muhtelif Avrupa şehirlerinde verdiği konserler, Haydn Society ve Vanguard gibi Amerikan plâk firmaları için doldurduğu plâklarla şöhretini dünyaya yaymakta, münekkitlerin hararetli methiyelerine mazhar olmaktadır. Hindemith'in Keman Konçertosunun Viyanadaki Şchönberg'in «Napolyon'a Şiir» inin Avrupa'daki ilk çalınışını, daha bir çok modern eserin ilk icralarını - ki, Adnan Saygun'un gelecek filarmoni konseri programında yer alan Senfonisi de bunlara dahildir - onun idaresinde yapılmıştır. Franz Litschauer, modern musikiye çok hizmeti dokunmuş bir zattır. Bu cümleden olmak üzere Viyana'da Konzerthaus'da bir modern musiki stüdyosu kurmuş olduğunu da zikretmek isteriz.

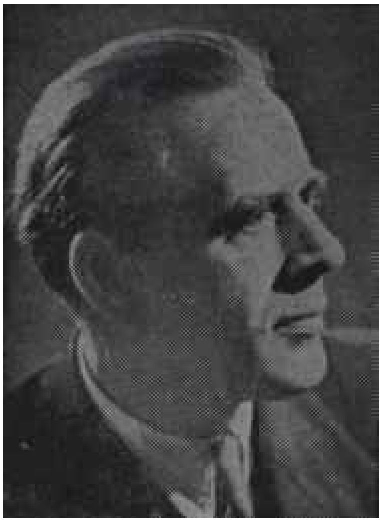
Litschauer bu hafta Üniversite Konserini, gelecek hafta da Ravel'in sol el için piyano konçertosunun ve Saygun'un senfonisinin yer aldığı şayanı dikkat bir programı idare edecektir.

Gazinodan Sinemaya

İstanbul Belediye Konservatuarının Pazar sabahı konserleri geçen haftadan itibaren Taksim Belediye Gazinosu yerine Taksim Şan Sinemasında verilmeye başlandı. Böylece senfonik musiki İstanbullular için gazinodan sinemaya terfi etmişti. Tebrik ederiz

yatro kapısının kapandığı 1930 yılından bu güne, memlekette bir sanat muhiti ve efkârı umumiyesi yetişmiştir, tiyatronun, sahneden gazel okuyup, ciyak ciyak bağırarak adam eğlendirip güldürmek olmadığını da, hâlâ öyle sananların ekseriyeti teşkil etmesine rağmen - çünkü bayağının müşterisi çoktur pek âlâ takdir eder.

İşte biz de, bunu göremiyen ve idrakten âciz olanlara anlatmağa çalıştığımız içindir ki, köhne zihniyetin son mümessillerinin tecavüzüne mâruz kalıyoruz. Zarar yok. Mücadelede devam edeceğiz. Çünkü bahis mevzuu bir resmi sahnedir. Vasfı Rıza Zobu'nun kumpanyası olsaydı, Dümbüllü ile olmadığımız gibi onunla da meşgul olmazdık. Yalnız, ara sıra biz de gider, seyreder, gülerdik. Bunun da tabii ihtiyaçtan mâdut olduğunu inkâr etmiyoruz.

Franz Litschauer

Nihayet bir orkestra şefi

Baremin son devresine bir an önce ulaşması, yani hakiki bir konser salonuna kavuşması, candan temenni olunur.

Konseri, Cemal Reşit Bey idaresinde İstanbul Şehir Senfoni Orkestrası verdi. Solist, Yugoslav Maria Mihailoviç, mühim bir viyolonist olmamakla beraber, zevkle dinleniyordu. Zaten çaldığı eser de - Mendelssohn Keman Konsertosu - icrasından büyük bir tefsir kudreti ve derinlik istemiyen bir konsertoydu. Konserin asıl parlak tarafı Cemal Reşit Rey'in Geminiani Konserto Grosso'sunu (Sol Minör) ve Beethoven Senfonisini (No. 4) çaldırışıydı.

Opera

Sönük bir Manon temsili

İçeri hariçten kimse girmemesi husussundaki sıkı tedbirlere rağmen bir «yabancı», Devlet Operasının Manon provalarım takip etmeğe muvaffak olsaydı, şu neticeye varabilirdi: Şef orkestradan, orkestra solistlerinden, solistler şeften Manon'lar birbirlerinden.. (ilh.) memnun değil.

Ya dinleyiciler?

Manon'un Pazar akşamı verilen ilk temsilinde dinleyiciler sahnede olup bitenlerden hiç de memnun gözükmüyorlardı. Solistler, alkış toplayacağım umdukları arya ve düetler sonunda ya tam bir sükûtla, veya üç beş el çırpmasıyla karşılaşıyorlar, mahzun mahzun oyuna devam ediyorlardı. Perde sonlarında da ancak bir nezaket alkışı duyuluyordu. Antraktta bir dinleyici bir dostuna, «dekorlardaki baştan savmalığın ve zaman uygunsuzluklarının farkında mısın?» diye sordu. Diğeri cevap verdi: «Hayır, ben canlı dekorlarla meşguldüm.»

Niçin böyle olmuştu? Manon dünyanın her yerinde - bilhassa Fransa'da - tutulan bir operaydı. Ankara'da ope-

ramızın isim yapmış sanatkârları tarafından oynanıyordu. Öyleyse?

Evet. Manon'da başrolleri oynayanlar isim yapmış ve şimdiye kadar takdir kazanmış sanatkârlardı. Fakat o gece sanki Massenet musikisinin ne derece tatsız ve tesirsiz bir hale getirilebileceğini elbirliğiyle denemeğe karar vermişlerdi.

Des Grieux rolünde Aydın Gün, tremolo derecesine varan titrek sesiyle hep aynı notayı teganni ediyor gibiydi. Manon rolünde Ayhan Aydan söylediği notaların farkında değile benziyordu. Massenet en sevimli melodilerini bu partiye bağışlamıştır. Fakat Ayhan Aydan bunları İsrarla reddediyordu. Helmut Schaefer idaresindeki orkestranın (ek muvaffakiyeti - bizim opera temsillerinde nadir rastlanan birşey - sahnedekilerin seslerini duyurmalarına müsaade etmekti. Belki duyurmasaydı daha iyi olurdu ama.

Hulâsa, Manon'un Devlet Operasındaki kaderi, diğer Manon'ların ve diğer Des Grieux'lerin muvaffakiyet derecesine bağlıdır. Diğer Manon'lardan ne haber?

Rol tevziatı listesine bakan bir dinleyici, Manon rolünün altı sopranoya birden verilmiş olduğunu görür. Bu durum, tabiatiyle, gala gecesinde kimin oynayacağı ve ondan sonraki temsillerde herbir sopranonun hangi sırayla sahneye çıkacağı meselelerini doğurmuştu. Birinci mesele üzerinde fazla düşünmeğe değmezdi. Aralarında en şöhretli isim, Ayhan Aydan'dı. İlk gece şüphesiz ona verilecekti. Fakat diğer geceler ne olacaktı? Geri kalan beş soprano arasında kendilerine düşecek sıraya - hatta bizzat Manon rolünden fazla -ehemmiyet verenler yok değildi. Nihayet kura çekmeğe karar verildi ve çekildi. Fakat soprano hanımlar gene tatmin olmamışlardı. Aralarında bir soğuk harp başlamış, diğer taraftan da sırayı değiştirmesi için Umum Müdüre şahsi müracaatlar yapılmıştı. Kuranın hükmü kalmamıştı. Bunun üzerine diğer beş Manon'a partilerindeki şu satırları daha iyi ezberlemek düşüyordu:

Yeter Manon, hayal kurmak bos-
Artık günlük hevesleri bırak.

İlerdeki temsillerinde Manon rolünü oynayacak sopranolar şunlardır:

Suna Korad: İlk defa geçen sene Lucia rolünde sahneye çıkmış ve muvaffak olmuş bir koloratura soprana. Ankara Konservatuarının piyano sınıfına devam etmiş, fakat bitiremeden ayrılmıştır. Şan tahsili hususidir. En iyi Manon'lardan biri olması beklenmektedir.

Şadan Candar: Daha ziyade bir konser artisti vasfını haizdir. Avrupada ufak tefek muvaffakiyetleri de vardır. Arzu ettiği sıra ile sahneye çıkamayacağım öğrenince rolü tamamen terkettiği söylenmektedir. Şan bakımından iyi bir Manon olabilir.

Oran Page

Nefesi yetmedi

Atıfet Usmanbaş: Operamızın seçkin sopranolarından biri Manon'da bilhassa muvaffak olması beklenmektedir. Ses, tip ve oyun bakımlarından bu role çok uygundur.

Sevda Aydan: Operamızın en çok ümit veren genç kıymetlerinden. Fakat mezzo - soprana rengindeki sesi (keza tipi) Manon'a elverişli değildir. Sevda Aydan bu rolde harcanabilir.

Hoş Resimler:

Gina Lollobrigida

Allah çirkinleştirmeyince.

Caz

Cazcının ölümü

Gramofondan bir trompet sesi yükseldi. Bir caz trompeti. Ateşli, kudretli, kesin ifadeli bir caz trompeti. Plâğın üstünde «Hot Lips Page ve Orkestrası» yazıyordu. Plâğın sahibi, dünyadaki yüzbinlerce ve memleketimizdeki birkaç tane caz meraklısından biriydi. Oran «Hot Lips» Page'in geçen hafta New York'ta, bir kalp sektesinden öldüğünü öğrenmişti. Ona dair bilgisini tazelemek istedi. Bir caz ansiklopedisini açtı şunları okudu:

«1908 yılında Teksas'da doğdu. 13 yaşındayken profesyonel musikişinas olarak hayata atıldı. Ma Rainey, Ida Cox, Bessie Smith gibi büyük blues şarkılariyle çalıştı. 1931'den 1934 e kadar Bennie Moten'in, 1935 te Count Basie'nin orkestrasında çaldı. 1936'da kendi orkestrasını teşkil etti. ve bu orkestra 1938e kadar devam etti. 1941 de Artie Shaw'un orkestrasına girdi. Sonra yeni bir orkestra kurdu. 1949 dan itibaren defalarca Avrupa turnesine çıktı. Bilhassa Paris ve Belçika'da konserler verdi...»

Gramofonda başka bir plâğı çalınıyordu. Oran Page bu sefer, boğuk sesiyle, mizahi bir şarkı söylemekteydi. Şarkı söyleyişi de trompet çalışı gibi, «su katılmamış caz» îdi..

Caz meraklısı genç, «ölüm hep de cazın en iyi musikişinaslarını götürür» diye düşündü. «Kalpleri, ciğerleri bu kadar fazla hararete ve heyecana dayanamıyor galiba..»

SPOR

En güzel spor: Basketbol!

Mevsim başlıyor

Basketbol

Mevsime girerken

Futboldan sonra memleketimizde en çok sevilen ve bütün imkânsızlıklara rağmen, muazzam taraftar kütleleri peşinden sürükleyen Basketbol mevsimine girmek üzereyiz. Geçen sene bilhassa İstanbulda yapılan bölge liginin ve akabinde sportif oyunlar federasyonunca tertiplenen Türkiye Basketbol birinciliklerinin zevk ve heyecanını el'an duymaktayız ve yeni mevsime girerken takımlarımızın durumuna ve dertlerimize kısaca temas etmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz: Hâlen meriyette bulunan Beden Terbiyesi teşkilâtı kanununa göre bütün spor branşlarındaki faaliyetler, bölgelerin çalışma kapasitelerine inhisar etmektedir. Basketbolün sadece iki bölgemizde ismini duyduğu ve bunlar 'haricinde kalan bölgelerde ise —o da ancak 3 - 4 bölgede— Türkiye birinciliklerine tekaddüm eden diği bir hakikattir. Türkiye'de Basket-zamanlarda, birşeyler yapılmak istenil-bolun uzun bir mazisi yoktur; bu sporun bugünkü mütekâmil duruma yük-basketbolunun kurucusu ve yaşatıcısı selmesi hiç de kolay olmamıştır. Türk olmak şerefi, Beynelmilel hakemimiz Turgut Atakol'a aittir. Mensup olduğu Galatasaray kulübünün uzun seneler şampiyon takımı, Yenilmez Armadası yapan Basketbolümüzün sembolü haline getiren Turgut Atakol milletlerarası temaslarda yaptığı hamlelerle Türk Basketbolünün da hâmisi olmuştur. Fakat ne yazıktır ki bugün Basketbol için tek bir kapak salonumuz yoktur. Biri İstanbulda, diğeri Ankarada, iki fakültenin mütevazi salonlarında tertiplenen müsabakaların gittikçe çoğalan talepler karşısında kifayetsiz kalmaktadır.

Basketbolün sportif olduğu kadar, malî faydalarım da kabul eden İstanbul, bilhassa son senelerde başgösteren Fenerbahçe - Galatasaray rekabeti sayesinde, diğer bölgelerle mukayese kabul edilmiyecek bir faaliyet ve kazanç içinde bulunmaktadır. Üç senedenberi, beklenen bir anlayışı göstermek suretiyle Basketbol şubesine de ehemmiyet veren Fenerbahçeliler, genç ve dinamik Modaspor ile birlikte, yılların olgunlaştırdığı Galatasaray ve Beyoğlusporun yanında yer almakla, Basketbolün bir hamle daha yapmasına imkân vermişlerdir. Koyu bir Galatasaraylı olmasına rağmen, kendini tamamen bu spora vakfetmiş bulunan Samim Göreç'in idareciliğim yaptığı Fenerbahçe, bu sene Ankaradan transfer ettiği Yılmaz Gündüzün de iltihakı ile «ismen» memleketin en kuvvetli ilk beşine sahiptir. Yıldız basketçi Yalçın Granitin çalıştırdığı Galatasaray ve Feridun Koray'ın Coach' lığını yaptığı Modaspor anlaşmış oyunları ve bilhassa rakibe göre tatbik ettikleri sistemleriyle daima favoridirler. Darüşşafaka, Kurtuluş, Kadıköyspor ve Vefanın yarının şöhreti olmıya namzet basetbolcülerinden kurulu takımları da daima sürpriz yapabilecek durumdadırlar. Ankaraya gelince; Yılmaz Gündüzü kaçıran, buna mukabil Cemil Sevin ve Muammeri kazanan Ankaragücü, başlıbaşına bir otorite olan M. Ali Yalımın, takımı, Harpokulu, Mülkiyeliler Birliği ve nihayet içlerinde bir çok tanınmış basketbolcülerin bulunduğu Yedeksubay, yeni mevsim turnuvası ile bu sene de aralarından, Ankara basketbolünün liderini tayin edeceklerdir.

Futbol

Hoca

Dünyanın en yaman futbol hocası kimdir? İngiltere millî takımı antrenörü WİNTERBATTON mu? Macarların SEBES'i mi? Brezilyalı MOREİRA mı? Yoksa Alman takımının her şeyi HERBERGER mi? Hayır hiç biri değil. Futbol otoriteleri, bu unvana kimi lâyık buluyorlar biliyor musunuz? Bir İngiliz olan JİMMY HOGGAN. İşin tuhafı HOCAN hâlen ne bir Millî nü de bir kulüp takımının çalıştırıcısıdır ve artık sadece BİRMINGHAM, Aston VİLLA profesyonellerinin küçükler takımı ile meşgul olmaktadır. Harpten evvel bu ihtiyar kurt Fransada Racing kulüpte hocalık etmiş ve ona aynı mevsimde hem kupa hem de lig şampiyonluğunu kazandırmıştı. Harpten sonra yine Fransa'ya gidip bir antrenör kursunda gösterilerde bulunmuş, altmışını geçmesine rağmen mükemmel vuruşlariyle hayretler uyandırmıştı. Fakat İngilterede unutulmaya yüz tutan bu emektar otoritenin yeniden şöhrete ulaşması şu sebepten ileri gelmiştir :

İngiliz futbolunun anavatan topraklarında mağlûbiyetinin hiç akla gelmediği bir sırada, ilk İngiltere - Macaristan maçının neticesini İngiltere aleyhinde tahmin etmişti. HOGGAN Avusturya, hattâ Macar millî takımlarının başarılarında da büyük hisse sahibidir. Böyle bir değerin mevcudiyetine rağmen, İngilizler hâlâ WİNTERBATTON adındaki zatın esiridir.

Macarların spor otoritesi SEBES bu ihtiyar İngilizin değerini takdir etmiş, kendisini ikinci İngiltere - Macaristan maçına resmen davet etmişti. Bu maçtan bir gün evvel İngiliz Millî takım antrenörü WİNTERBATTON : «Macarları perişan edeceğizi...» diye beyanat verirken HOGAN: «İngiliz Milli takımı çok zavallı bir kadrodur. Galibiyet için en ufak şansları yoktur...» demek suretiyle yeni hezimeti evvelinden kabul etmiş ve nitekim ertesi günü biçare MEERCK, tam yedi defa topu kalesinden çıkarmak mecburiyetinde kalmıştır. Şimdi JİMMY HOGAN İngiltere futbolunun sukutu sebeplerini şu teknik izahlarla hulâsa etmektedir :

«Artık İngilterede hakiki futbol anlayışı kaybolmuştur. Bunun en canlı misalini Macarlar yönünde gördük., Ayağında top olan futbolcu demarke bir arkadaşım aramakta, topu derhal ona gönderip bu sefer kendi markajdan kaçarak topun tekrar ona gelmesini beklemektedir. Halbuki şu İngiliz takımlarının, Milli takımın haline bakınız!.. En usta bir futbolcu bile topu demarke olana göndermek değil, kendi kendini hareketlendirmek merakındadır. Zira ferdî tekniğine ve kuvvetli adelesine güveni ziyadedir. Halbuki böylece kaybedilen zaman; rakibe ser-

besti imkânı vermektedir ve futbol bu demek değildir.

Biz bu kafada ısrar ettikçe bir daha ne bir MATHEWS, ne bir CARTER, ne ALEG JAMES, ve ne de DAVİD JAGK veya başkalarını yetiştiremeyiz.»

Boks

Ringde ölenler

Son zamanlarda gittikçe rağbet gören ve bilhassa Amerikada pek revaçta olan Boks; her sene bir çok sporcunun ölümüne sebep oluyor. Ekseri boksörler cesur ve ringde muhakkak muzaffer olmayı arzulayan kimseler olduklarından iyice sersemlemiş bir hale geldikleri zaman bile, ne yaptıklarını bilmeden otomatik bir şekilde sağa sola yumruk savurmakta, sevki tabiîleri ile hareket etmektedirler. Tabii harap olmuş bir vaziyette maça devam eden boksör bu suretle hayatım da tehlikeye koymaktadır. Ringde vukua gelen ölümlerin ekserisinin sebebi beyin zarının altında vukua gelen kanamalardır. Hasmının şiddetli darbelerine karşı koyamıyan, daha doğrusu artık kafası ile değil gelişi güzel hareket eden boksör «yumruk sarhoşu» denilen hale düşünce maçı terketmemekte ısrar ederse, yediği darbelerle cansız bir şekilde yere yuvarlanır. Bu şekilde çarpışmalar sonunda ölmiyen boksörlerde yumruk sarhoşluğu denilen halin çift görme, muvazenesizlik, hafıza zayıflığı, konuşmada zorluk ve hattâ çılgınlığa sebep olduğu da görülmektedir. Ringde ölümün diğer bir sebebi de kalb ve vücudun herhangi bir yerinde vukua gelen dahili kanamalardır.

Mamafih son zamanlarda boksun televizyon ile her tarafa yayılmağa başlaması ve bunun para getiren bir hal alması üzerine bir çok memleketlerde ve bilhassa Amerikada ölümle neticelenen maçlara mâni olmak için büyük ölçüde harekete girişilmiş ve boks maçını idare eden hakeme yeni bir takun haklar daha verilmiştir. Buna göre bir hakem maç yapan boksörlerde, yumruk sarhoşluğu hah gördüğü takdirde maçı durdurabilecektir. Hakemlere bu hususta maç doktoru da yardım etmektedir. Ekseri boksörlerin vaziyeti gözlerinden anlaşılır. İşte hakem de karar verirken bilhassa sporcunun gözlerine dikkat edilmektedir. Kafasına fazla darbe indirilmiş bir insanın gözleri evvelâ gayrı tabiî şekilde parlamağa başlar. Darbeler devam ederse birdenbire donuklaşır. İşte böyle bir boksör artık sadece şevki tabiîsiyle dövüşüyor demektir. Bu ahvalde hakem maçı hemen durduracaktır.

Boksörler yere düştükleri zaman kafalarım vurarak yaralanmamaları için ring önünde değiştirilmektedir. Boks eldivenleri de başka tarzlarda imal edilmektedir. Bu suretle darbelerin öldürücü olmaması sağlanacaktır.

Yeni icat edilen elektro ensefalograf adlı bir alet boks maçları için çok faydalı olmaktadır. Beyin dalgalarını ölçen bu cihaz sayesinde Nakavt edilmiş bir boksörün beyninin ne vaziyette olduğu anlaşılmaktadır. Bu suretle beyninde bir zedelenme veya kanama olmadığı anlaşılan boksörlere maça devam etmesi hususunda izin verilmektedir. İşte böylece yeni yeni buluşlar ve kaideler sayesinde ölünceye kadar vuruşmanın, bir çok şampiyonların hayatta kalması temin edilmektedir.

Okuyucu Mektupları

Haftalık AKİS mecmuası yazı işleri müdürlüğüne,

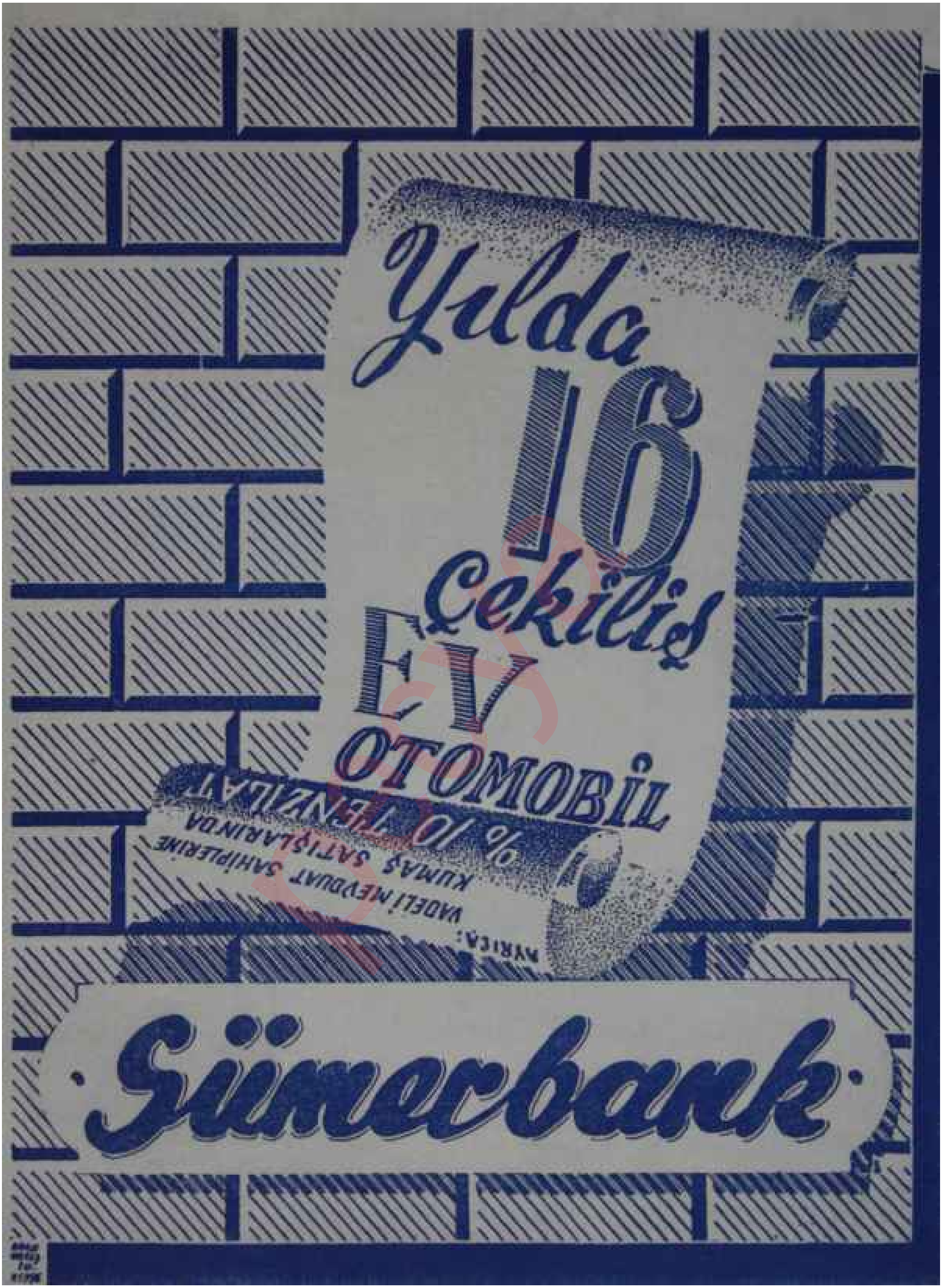
Devamlı okuyucularınızdanım.İlkokulların Devlet Bakanı Mükerrem Sarol'un gazetesine abone kaydedildiklerine dair yazılarınızı ilgi ile takip ettim. Memleket dâvalarındaki hassasiyetinize bilhassa teşekkür etmek isterim.

Bu konuda bağrıyanık bir emekli öğretmen olarak hakikati anlatan şu yazımı, belki faydası olur ümidiyle size takdim ediyorum.

Ekli yazı örneğinden de anlaşılacağı üzere Ankara ilkokullarının birçoğu Devlet Bakanı Mükerrem Sarol'un gazetesine bir yıllık abone kaydedilmiş. Bedeli her halde Maarif müdürlüğünün mütevazi bütçesinden ödenecektir. O Maarif müdürlüğü ki okullara senelik ihtiyacı için 3 adet kurşun kalem, 2 adet kopya kalem, 2 adet silgi, 8 adet ambalaj kâğıdı, 3 adet sünger kâğıdı vermektedir. Okullara tamir bakım masraflarından da para istendiği zaman «paramız yoktur» demektedir.

Acaba Devlet Bakanının gazetesine abone bedelini nereden buluyor. Bari abone olunan gazete bir ilmi neşriyat olsa yüreğim yanmaz. Gelen gazeteler şimdilik istif edilmektedir. Sorulmıyacağı bilinse, kilo ile satar da okulun ihtiyacı olan süpürge v.s yi alırdık. Mademki bir neşriyata abone olunmak isteniyor, niçin Türk Ansiklopedisine veya diğer meslekî bir mecmuaya abone olunmuyor. Eğer bu abone isine Türkiye çapında okullar kaydolmuşsa yazık bu milletin parasına...

Devamlı okuyucularınızdan
Emekli bir Öğretmen

Yılda
16
Çekiliş
EV
OTOMOBİL
AYRICA:
VADELİ MEVDUAT SAHİPLERİNE
KUMAŞ SATIŞLARINDA
%10 TENZİLAT
Sümerbank

Okumak için lüzumlu 3 şey

Gözünüz sağlam, seçtiğiniz kitap son derece cazip olabilir. Fakat okumanın zevkini çıkarmak için iyi bir ışık şarttır.

bu memleketin ampulü

GENERAL ELECTRIC

BOL IŞIK VERİR - FAZLA DAYANIR